

Bulletin advokacie

Navštivte výstavu o osudech JUDr. Antonína Kloudy a jeho rodiny • Možnosti omezení presumpce nevinny • Jak napsat (ne)platnou smlouvu o rezervaci nemovitosti? • Leniency program a procedura narovnání jako důvod pro zánik tr. odpovědnosti • Žalobní důvody neplatnosti rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA

Proč nejsou v obžalobě uváděny důkazy ve prospěch obviněného? Vysvětlení najdete v článku docenta Pavla Vantucha na str. 11-17.

**Karlovarské
právnícké dny
po jednatřicáté**
Viz str. 62-63.

Zákon o preventivní restrukturalizaci

Praktický komentář

Adam Sigmund, Jaroslav Brož, Lucie Kačerová, Petr Kališ, Roman Macháček, Lukáš Mikeska, Antonín Stanislav, Marek Šmůla, Jan Vavřina, Jiří Voda, Michal Žižlavský

Vychází první komentář ke zcela novému zákonu o preventivní restrukturalizaci, jenž nabyl účinnosti 23. 9. 2023 a byl do našeho právního řádu zařazen povinnou transpozicí evropské směrnice o restrukturalizaci a insolvenční.

Preventivní restrukturalizace je zcela novým právním nástrojem, jehož smyslem je:

- pomoci obchodním korporacím ve finančních obtížích, aby mohly pokračovat v podnikání (změnou struktury jejich majetku, závazků, kapitálu či provedením provozních změn);
- přinést řešení, které chrání manažery a vlastníky podniků před žalobami na osobní majetek;
- umožnit uspořádání vztahů s obchodními partnery.

Autorský kolektiv praktického komentáře je složen z advokátů, insolvenčních správců a ekonomických poradců aktivně praktikujících na poli insolvenční. Snahou autorů díky jejich zaměření je nalézt a podat praktický pohled na fungování preventivních restrukturalizací, tedy na možnou budoucí praxi preventivních restrukturalizací, která se teprve bude formovat, stejně jako judikatura.

Komentář je součástí nabídky ASPI – právní obor Korporátní právo a insolvence včetně Průvodce

Komentář je k dispozici také jako e-kniha.

Objednávejte na obchod.wolterskluwer.cz

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Předseda redakční rady:

JUDr. Petr Toman, LL.M.

Místopředseda redakční rady:

JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M.

Členové redakční rady:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. et Mgr. Ing. Alexander Bělohávek,
prof. hon., dr. h. c.,
JUDr. Petr Čáp,
JUDr. Jiří Grygar, Ph.D.,
JUDr. Vladimír Jirousek,
Mgr. Michal Králík, Ph.D.,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M.,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
JUDr. Monika Novotná,
JUDr. František Půry, Ph.D.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. PhDr. Karel Šimka, Ph.D., LL.M.,
doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Pokyny pro autory najdete v Advokátním deníku pod rubrikou BA online.

Objednávky předplatného zasílejte

na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555
nebo na 606 404 953. Media kit a další
informace naleznete na internetových
stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz
a www.advokatnidenik.cz).

Toto číslo vyšlo 19. 4. 2024 v nákladu
15 000 výtisků.

Obálka: Impax, spol. s r. o.

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

František Korbel: **Jak jsme na tom s novelami zákona
o advokacii a advokátního tarifu?** 2

Aktuality

**Využijte poslední možnosti získat vstupenky na květnový galavečer
Právnicka roku 2023 do Obecního domu** icha 5
**Navštivte výstavu o osudech JUDr. Antonína Kloudy a jeho rodiny
v pražském sídle ČAK Red.** 6
Aktuálně v právu Red. 7

z právní teorie a praxe

Články

Proč nejsou v obžalobě uváděny důkazy ve prospěch obviněného?
Pavel Vantuch 11
Možnosti omezení presumpce nevinny Timon Svoboda 18
Jak napsat (ne)platnou smlouvu o rezervaci nemovitosti? Marek David 23
**Spotřebitel jako důvod pro moderaci práva na náhradu nákladů řízení
podle § 150 o. s. ř.** Štěpán Kmoch, Terezie Francová 30
**Ke znaleckému posudku zpracovanému na základě některé z dohod
o pracích konaných mimo pracovní poměr, uzavřené mezi znalcem
a zadavatelem** Jan Vondráček 33
**Leniency program a procedura narovnání jako důvod pro zánik
trestní odpovědnosti** Josef Čabrádek 37
**Žalobní důvody neplatnosti rozvázání dohody o práci konané
mimo pracovní poměr** Marie Rychtářová, Hana Jandová 43

Z judikatury

**NS: K liberaci provozovatele dopravy při náhradě škody
podle § 2927 odst. 2 o. z.** 46
**ÚS: K právu poškozeného na úhradu nákladů vzniklých
příbráním zmocněnce** 47
**ÚS: K rozhodování o nákladech řízení podle § 142 o. s. ř.
v řízeních majících povahu *iudicii duplicis*** 49
NSS: Povinnost cyklisty použít stezku pro chodce a cyklisty 51
**ESLP: Zaměstnanec má právo na svobodu projevu ve vztahu
k zaměstnavateli** 53
**Glosa: K rozsudku Nejvyššího soudu ohledně nepřijetí rozhodnutí
spoluvlastníků o významné záležitosti** 55

Z odborné literatury

Martin Janků, Karel Marek: **Soukromé a veřejné stavební právo s přihlédnutím
k novému stavebnímu zákonu** (Pavel Mates) 57
Hana Lenghartová: **Mediátorka/Každý má svou pravdu** (Stanislav Balík) 57

z advokacie

Z advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková 58

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK 60
Pozvánka na 6. ročník konference Rodina v právu a v bezpráví 61
**Pozvánka na 33. ročník tradičního běžeckého závodu advokátů „O parohy
arcivévodý Ferdinanda“** 61
Pozvánka na XXXI. Karlovarské právnické dny 62

Nakonec

Kresba Lubomíra Lichého 64
Víte, že... Stanislav Balík 64

Jak jsme na tom s novelami zákona o advokacii a advokátního tarifu?

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

rád bych vám v tomto úvodníku představil **aktuální situaci kolem novelizace dvou významných předpisů týkajících se výkonu naší profese** a zároveň shrnul mé působení za více než polovinu funkčního období představenstva od posledního sněmu v roce 2021.

Rozhodl jsem se totiž rezignovat na funkci člena představenstva. Zčásti proto, že se naplnily priority, které jsem si předsevzal, zčásti proto, aby se ke slovu do konce mandátu dostali i další náhradníci představenstva (nahradí mne můj přítel a skvělý brněnský advokát Pavel Kroupa), a konečně i proto, že 1. července 2024 vstupuje v život nový stavební zákon, na jehož vzniku jsem se podílel, a potřebuji si uvolnit ruce k dokončení komentáře, výuce a implementaci zákona, kterou má klientská praxe vyžaduje. Ve spojení s ČAK však zůstanu i nadále jako člen Sekce pro veřejné právo a „přítel na telefonu“ ve věcech legislativy, které se věnuji celý profesní život, dále také ve věcech e-Governmentu a digitalizace.

Pro naše dvě největší priority v oblasti legislativy – novelu zákona o advokacii a novelu vyhlášky o advokátním tarifu – již představenstvo udělalo maximum toho, co bylo v našich silách, a obě novely už jen čekají na schválení v rámci legislativního procesu.

Novela zákona o advokacii

Návrh novely zákona o advokacii byl ve spolupráci s ČAK dokončen, dne 10. ledna 2024 schválen vládou a nyní **jako tisk č. 623 čeká v Poslanecké sněmovně na druhé čtení**. V prvním čtení v únoru byl návrh hladce schválen a nyní v dubnu prošel jen s nepatrnými změnami Ústavně-právním výborem Poslanecké sněmovny, který jej doporučil k dalšímu projednávání.

O obsahu novely byla advokátní veřejnost informována prostřednictvím advokátních médií, tak pouze připomínám, že **zmíněná novela zahrnuje několik významných bodů:**

Komplexní ochrana advokátního tajemství

Novela zákona o advokacii přináší především novou komplexní úpravu advokátního tajemství. Bude tedy jasně zakotveno, že informace tvořící obsah komunikace advokáta s klientem při výkonu advokacie jsou důvěrné, je-li tato důvěrnost v zájmu klienta. Stejně tak jako informace získané nebo vytvářené při výkonu advokacie nebo v bezprostřední souvislosti s ním, pokud z nich lze zjistit informace o obsahu komunikace klienta s advokátem nebo o poskytovaných právních službách. Informace chráněné advokát-

ním tajemstvím, které se nacházejí u jiných osob než u advokáta, budou muset být takto výslovně označeny. Každý, kdo získá tyto informace, je nebude smět zneužít nebo prozradit jiné osobě bez zákonného důvodu anebo bez souhlasu toho, komu byly právní služby poskytnuty.

Kratší úvazky pro koncipienty a koncipientky

Další novinkou, kterou velmi vítám, a souvisela i s našimi aktivitami na poli výchovy a vzdělávání, je umožnění zkrácených úvazků při koncipientské praxi, zejména pro kolegyně a kolegy na rodičovské dovolené nebo vykonávající-li současně akademickou činnost, či z jiných závažných důvodů. V případě sjednání kratší pracovní doby se doba právní praxe advokátního koncipienta úměrně prodlouží. Jednoduché, že.

Proti vinklaření a pro mediaci

Novela též chrání označení „advokát“, „advokátní kancelář“ a odvozené tvary a výslovně zakazuje jejich užití, nejsou-li k němu splněny zákonné podmínky. Spolu s neoprávněným poskytováním právních služeb jde o **nové přestupky se sankcí až do tří milionů korun**. Dále bude možné ukončit účast advokáta jako společníka ve společnosti změnou způsobu jeho výkonu advokacie. I to je správné a dává advokátům větší individuální svobodu.

Dochází též k žádoucímu **zmírnění pravidel střetu zájmů zejména pro transakce a mediace**, kdy advokát nebude povinen odmítnout poskytnutí právních služeb, pokud s tím písemně vysloví souhlas všechny dotčené osoby, pokud jim advokát předem sdělí všechny podstatné okolnosti týkající se dané věci a nebude-li to v neprospěch zájmů stran nebo to nezhorší jejich postavení. Souhlas bude moci dotčená osoba kdykoli odvolat. Odvolaný souhlas ale už nepůjde znovu udělit.

Další posun k digitalizaci agend

Konečně se též legislativně i technicky umožní, aby advokáti mohli činit prohlášení o pravosti elektronického podpisu, jak avizuje zákon o právu na digitální služby. Úpravu v něm jsme sepsali již před třemi lety společně s dalším advokátem a současným prezidentem Hospodářské komory a ICT Unie Zdeňkem Zajíčkem a získali za něj titul Zákon roku 2019 v soutěži o nejlepší podnikatelský předpis pořádané společností Deloitte. A obdobně se upravuje i možnost identifikace klientů na dálku prostřednictvím prostředků pro elektronickou identifikaci, která podobně jako v AML zákoně navazuje na bankovní identitu, jež získala stejný titul o rok později. Z digitalizačních novinek lze zmínit též právní základ pro digitální podobu identifikačních průkazů advokátů a pro účast na sněmu online. U Ministerstva vnitra jsme rovněž uhájili autorizované konverze prováděné advokáty.

Online sněm

V neposlední řadě pak návrh zahrnuje nový způsob jednání a rozhodování sněmu České advokátní komory. Navrhuje se umožnit distanční účast advokátů na sněmu, dále změna způsobu volby do volených orgánů a možnost přijímání usnesení sněmu mimo zasedání písemně nebo s využitím technických prostředků.

Konečně nový advokátní tarif

Dokončen a rozeslán do připomínkového řízení byl v březnu t. r. též dlouho očekávaný návrh novely advokátního tarifu, tedy vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, a to s navrhovanou účinností k 1. červenci 2024.

Jak správně uvádí Ministerstvo spravedlnosti v důvodové zprávě, účelem novely zmíněné vyhlášky je mj. zohlednění inflace v zásadě již od 1. 1. 2007 a od 1. 1. 2013. Za tak dlouhé období dosáhla inflace 78 %. **Návrh pracuje s mírou inflace ve výši 80 %** (v některých případech je použita mírně nižší míra a v některých mírně vyšší). Konkrétní změny lze najít a prostudovat ve veřejné části eKlepu mezi návrhy Ministerstva spravedlnosti.

ČAK se podílela i na reformních změnách trestního práva, které jsou rovněž aktuálně v připomínkovém řízení.

Modernizace výchovy a vzdělávání

Co se týče mých osobních priorit, jsem rád, že se podařila řada změn (byť ne všechny) v oblasti modernizace výchovy a vzdělávání. Potupné a zaostalé nošení kufrů knih na zkoušky je již našťastí minulostí. Doufám, že kolegové dotáhnou i streamování přednášek a zavedení zpětné vazby hodnocením kvality lektorů, což jsou dnes již zcela elementární prvky jakéhokoli vzdělávání, má-li mít úroveň. Všechny mé návrhy jsem předal Výboru pro výchovu a vzdělávání.

Přeji Vám všem krásné jaro a těším se na setkání na naší nejbližší stavovské akci – slavnostním galavečeru Právníka roku, tentokrát v pátek 17. května 2024 v Obecním domě v Praze.

Mgr. FRANTIŠEK KORBEL, Ph.D.

Česká advokátní komora a EPRAVO.CZ pořádají 18. ROČNÍK PRESTIŽNÍ CELOJUSTIČNÍ SOUTĚŽE

právník roku 2023

**Soutěž již tradičně probíhá pod záštitou
předsedy vlády ČR a ministra spravedlnosti.**

Nominace na ocenění cenou sv. Yva byly přijímány na webu
www.pravnikroku.cz do 29. 2. 2024.

**Podrobnosti o prodeji vstupenek na galavečer
hledejte v BA, v Advokátním deníku
a na sociálních sítích ČAK.**

Stálé kategorie:

Občanské právo
Trestní právo
Právo IT
Insolvenční právo
Právo duševního vlastnictví

**Kategorie
se speciálními kritérii:**

Talent roku
Pro bono
Právníká síň slávy

Partneři soutěže:

Soudcovská unie ČR
Notářská komora ČR
Exekutorská komora ČR
Unie státních zástupců ČR
Unie podnikových právníků ČR
Unie obhájců ČR
Jednota českých právníků
Český helsinský výbor

Galavečer se koná 17. května 2024 v Obecním domě v Praze.

právníkroku 2023

Využijte poslední možnosti získat vstupenky na květnový galavečer Právníka roku 2023 do Obecního domu

Chcete strávit příjemný večer s kolegy a přáteli v krásném prostředí? Ještě stále můžete využít příležitosti a zúčastnit se 17. května 2024 historicky prvního galavečera Právníka roku v nádherné Smetanově síni Obecního domu v Praze.

Cena vstupenek, které mohou posloužit i jako pěkný dárek, je stejně jako vloni 1 500 Kč/1ks.

Jak si vstupenky zakoupit?

Elektronicky a komfortně – platbou přes platební bránu, jako když si kupujete vstupenky na sportovní akce či velké koncerty. Na webu ČAK – www.cak.cz či na webu Advokátního deníku – www.advokatenidenik.cz stačí kliknout na tento banner Právníka roku 2023:

Budete přesměrováni na stránku s informacemi o Právníkovi roku 2023, kde naleznete onu platební bránu, která vás po zadání evidenčního čísla ČAK zavede na stránky GoOut.net.

Zde, v online ticketingu zadáte své údaje stejně, jako když nakupujete na e-shopu. Vstupenky obdržíte po zaplacení do e-mailu s QR kódem. Stačí mít tuto elektronickou vstupenku na galavečer s sebou v mobilu či vytištěnou z e-mailu, jejich kontrola bude probíhat u vstupu do Obecního domu.

A na co se můžete v rámci galavečera letos těšit?

Kromě slavnostního vyhlášení vítězů v jednotlivých kategoriích Právníka roku 2023 jsme pro vás na 17. 5. 2024 do Obecního domu v Praze připravili následující program:

- 19.00 slavnostní předávání ocenění Právník roku v jednotlivých kategoriích moderované loňským úspěšným moderátorem Vladimírem Kořenem; Smetanova síň
- 21.00 společenský večer s hudbou a občerstvením ve všech sálech Obecního domu
- 21.00 skupina Aqua Congas – soul, funk, jazz s tanečními prvky a slavné světové i české melodie k poslechu i tanci; Sladkovského sál
- 21.00 Neoveská cimbálová muzika, Grégrův sál
- 23.00 QUEENIE – World Queen Tribute Band – koncert jedné z nejužnavanějších revivalových kapel na světě, která v roce 2021 historicky zcela poprvé do posledního místa vyprodala O₂ Arénu se svou megashow QUEEN RELIVED; Smetanova síň
- 24.00 DJ Marty – popůlnoční diskotéka s živým hudebním doprovodem; Smetanova síň

✦ icha

Navštivte výstavu o osudech JUDr. Antonína Kloudy a jeho rodiny v pražském sídle ČAK

Česká advokátní komora zve na malou výstavu o osudech prezidenta Advokátní komory v Čechách JUDr. Antonína Kloudy (*1871 +1961), a také o osudech jeho synů a celé široké rodiny. Všichni byli na podzim loňského roku plným právem zařazeni mezi osobnosti projektu Advokáti proti totalitě (viz web projektu www.advokatiprotitotalite.cz); který ČAK spustila již téměř před pěti lety.

Výstavu, která byla slavnostně otevřena 11. března 2024 a obsahuje i unikátní materiály z historického archivu ČAK, můžete zdarma zhlédnout v Galerii 17. listopadu v sídle ČAK na Národní třídě 16, Praha 1, od pondělí do čtvrtka od 8 do 16 hodin, v pátek od 8 do 15 hodin.

✦ Red.
✦ Foto: redakce

Dvouletá záruka nyní i pro firmy!

Komplexní program pro firmy
i živnostníky se spoustou výhod.

- Speciální ceník dle obrátu firmy
- Možnost nastavení delší splatnosti faktur
- Vrácení zboží ve 14denní lhůtě bez poplatků
- Využití programu AlzaPlus+ i Alza NEO

Registrujte se na alza.cz/pro-firmy

 alza.cz
pro firmy

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Vláda schválila novelu s lepšími podmínkami pro doktorandy

Návrh novely zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, která mj. upravuje podmínky studia doktorandů včetně jejich lepšího ohodnocení, schválila 27. března vláda. Vysoké školy by si podle návrhu mohly vybrat, zda budou doktorandům vyplácet stipendium, mzdu či plat nebo kombinaci obojího. Příjem doktorandů v prezenčním studiu by podle návrhu měl být nejméně 1,2násobek minimální měsíční mzdy. Pro výpočet by se měla využívat výše minimální měsíční mzdy platná k 1. červenci roku, ve kterém začíná akademický rok. Úprava by měla platit pro studenty, kteří zahájí studium nejdříve v akademickém roce 2025/2026. Nyní dává Ministerstvo školství na stipendium pro jednoho doktoranda 11 250 korun. Minimální mzda je nyní 18 900 korun, její 1,2násobek by tak byl téměř 22 700 Kč.

Ministerstvo spravedlnosti poslalo vládě rozvodovou reformu

Ministerstvo spravedlnosti poslalo 4. dubna vládě k projednání novou občanského zákoníku, která má zjednodušit rozvody i úpravu péče o děti z rozvedených manželství. Návrh mj. zrušuje požadavek na zjišťování příčin rozvratu manželství a také slučuje rozvodové a opatrovnícké řízení do jednoho. Rovněž výslovně zakotvuje zásadu nepřijatelnosti tělesného trestání dětí. Změny by měly být účinné od 1. ledna 2025. I nadále by ale mělo platit, že pokud se manželé chtějí rozvést, bude muset o poměrech dítěte po rozvodu nejprve rozhodnout soud, a to i v případě rozvodu smlouveného. Zastoupení dítěte kolizním opatrovníkem by už ale nemělo být povinné, jestliže soud neshledá střet zájmů mezi rodičem a dítětem. Ministerstvo také navrhlo zrušit rozlišování forem péče o dítě na péči společnou, střídavou a péči jednoho rodiče.

Senátní výbory podpořily partnerství stejnopohlavních párů

Dva senátní výbory, sociální a pro lidská práva, podpořily dne 9. dubna přijetí nové úpravy partnerství stejnopohlavních párů. Novela zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, má dát podle sněmovnou schválené verze partnerům stejného pohlaví téměř stejná práva a povinnosti jako manželům, ale bez možnosti adopce. Možnost osvojení dítěte mají mít jen v případě, že by jeho biologickým rodičem byl jeden z nich.

Novela má být účinná od příštího roku, odkdy by stejnopohlavní páry také už nemohly vstupovat do nynějšího registrovaného partnerství. Registrovaní nemají nyní podle zákona třeba společné jmění a po ztrátě partnera či partnerky nemají nárok na vdovecký či vdovský důchod, což má novela napravit.

Zavedení hromadných žalob pro spotřebitele a mikropodniky má zelenou

Spotřebitelé a drobní podnikatelé zřejmě získají právo vymáhat své nároky společně, soud by pak vydal jeden rozsudek. Tzv. hromadné žaloby uzákoní vládní návrh zákona o hromadném občanském řízení soudním, který 10. dubna schválila sněmovna, stejně

jako novely souvisejících zákonů. Hromadné žaloby se mohou týkat zejména případů, kvůli kterým by se samostatně nevyplatilo lidem a malým podnikům soudit kvůli nákladům řízení. Předlohu nyní dostanou k posouzení senátoři. K zavedení kolektivních žalob nutí Českou republiku unijní směrnice z listopadu 2020.

Sněmovna schválila změnu vymezení znásilnění na nesouhlasný pohlavní styk

Vymezení znásilnění se patrně změní ze síly vynuceného aktu na nesouhlasný pohlavní styk. Předpokládá to vládní novela trestního zákoníku, kterou 10. dubna schválila sněmovna hlasy všech přítomných poslanců. Znásilnění vymezuje novela pojetím, že „ne znamená ne“. Nesouhlas by oběť nemusela projevit pouze slovem, postačilo by gesto, pláč nebo zaujetí obranné pozice. Návrh počítá také s bezbranností oběti, kdy není schopná projevit nebo utvářet svou vůli z určitého objektivního důvodu, třeba kvůli nemoci, spánku, duševní poruše, silné opilosti, spoutání či zdravotnímu postižení. Předloha, na níž se shodla koalice s opozicí, upravuje také pohled na sexuální praktiky s dětmi do 12 let věku. Soudy by je měly vždy pokládat za znásilnění nebo sexuální útok, nikoliv za mírněji trestné pohlavní zneužití. Novelu teď čeká posouzení v Senátu.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Z judikatury

ÚS ke změně bydliště dítěte a efektivní ochraně základních práv rodičů

Ústavní soud vydal 6. března 2024 nálezný sp. zn. I. ÚS 3399/23, podle kterého justice chybovala, když předběžným opatřením nepřízpůsobila úpravu styku nezletilého dítěte s otcem novým okolnostem. Otec ztratil pravidelný kontakt se synem poté, co se matka i s dítětem bez souhlasu otce odstěhovala 475 kilometrů daleko od původního bydliště.

Jak uvedl Ústavní soud, pokud se rodič, kterému bylo dítě svěřeno do péče, odstěhuje do větší vzdálenosti z původního místa bydliště, soudy nemohou ponechat takové jednání bez povšimnutí, naopak na ně musí reagovat. Tento přesun musí soudy zohlednit ve svém rozhodování o úpravě styku či vyživovací povinnosti. V zájmu rovnovážného vyvážení překážek spojených s realizací styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost je vhodné, aby takové překážky částečně nesl i rodič, který se odstěhoval. K předávání dítěte ke styku by tak mělo zásadně docházet v místě původního bydliště dítěte.

ÚS zamítl návrh na zrušení části občanského zákoníku (zásady slušnosti)

Ústavní soud dne 20. března 2024 zveřejnil nálezný sp. zn. I. ÚS 27/23, jímž zamítl návrh na zrušení věty druhé § 2958 o. z. (zásady slušnosti),

kteřá je zásadní pro odškodňování nemajetkové újmy na zdraví. S návrhem se na Ústavní soud obrátil soudce Okresního soudu ve Vyškově JUDr. Pavel Vrcha, MBA, který dlouhodobě kritizuje metodiku navazující na občanský zákoník.

Ústavní soud neshledal, že by napadená věta druhá § 2958 o. z. byla rozporná s ústavním pořádkem, zejména s principy předvídatelnosti práva a právní jistoty. Neurčitost ustanovení zákona může založit rozpor s principy právního státu (zejména principem právní jistoty a předvídatelnosti práva) až tehdy, nelze-li ustanovení zákona vyložit za použití standardních interpretačních metod a postupu. Jak ÚS v nálezu dále konstatoval, Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví je pouze podpůrnou výkladovou pomůckou.

ÚS k právům poškozeného na soudní ochranu při projednání dovolání

Dne 20. března 2024 zveřejnil Ústavní soud nález sp. zn. IV. ÚS 2124/23, podle kterého platí, že trestní řád sice neukládá soudu prvního stupně povinnost zaslat poškozenému dovolání do výroku o náhradě škody před předložením věci dovolacímu soudu, ale ukládá dovolacímu soudu, koná-li k projednání dovolání, které se týká práv poškozeného, veřejné zasedání, poškozeného o takovém zasedání vyrozumět a k vyrozumění mu dovolání připojit. Současně trestní řád umožňuje dovolacímu soudu dovolání projednat v neveřejném zasedání namísto zasedání veřejného, souhlasí-li s tím obviněný a nejvyšší státního zástupce; souhlas poškozeného se k tomu nevyžaduje.

SD EU k povinnému ukládání dvou otisků prstů do průkazu totožnosti

Soudní dvůr EU zveřejnil dne 21. března 2024 rozsudek ve věci C-61/22, *Landeshauptstadt Wiesbaden*, podle něhož platí, že povinné ukládání dvou otisků prstů do průkazů totožnosti je slučitelné se základními právy na respektování soukromého života a ochranu osobních údajů. SD EU v rozsudku ale dále konstatoval, že nařízení, v němž je toto opatření stanoveno, bylo přijato na nesprávném právním základě, takže jej Soudní dvůr prohlásil za neplatné, avšak zachoval jeho účinky nejpozději do 31. prosince 2026, aby evropský normotvůrce mohl přijmout nové nařízení na správném právním základě.

ÚS ponechal beze změn vládní nařízení se zvýšenými hlukovými limity

Ústavní soud vydal 9. dubna 2024 nález sp. zn. Pl. ÚS 35/23, v němž nevyhověl skupině 23 senátorů, která se před Ústavním soudem domáhala zrušení dílčích ustanovení nařízení vlády č. 433/2022 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací. Senátoři napadli ustanovení, která vedou až k několikanásobnému zvýšení hygienických limitů hluku ze silniční a železniční dopravy v chráněných venkovních prostorech staveb. Plénum Ústavního soudu návrh zčásti zamítlo, zčásti odmítlo pro zjevnou neopodstatněnost.

ESLP poprvé odsoudil stát za to, že dělá málo proti změně klimatu

Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku vynesl historické rozsudky. Dne 9. dubna 2024 dal za pravdu skupině starších švýcarských žen, které žalovaly švýcarskou vládu kvůli nedostatečnému úsilí v boji proti globálnímu oteplování. Skupina Švýcerek si stěžovala, že jejich vláda vyvíjí „žalostně nedostatečné“ úsilí v boji proti globálnímu oteplování, což je údajně během vln veder ohrožuje na životě.

Je to poprvé, co štrasburský soud odsoudil nějaký stát kvůli nedostatečnému boji proti klimatické změně. Další dvě podobné stížnosti kvůli neplnění klimatických závazků ale soud zamítl, včetně té proti více než třiceti zemím včetně České republiky. Rozhodnutí může sloužit jako precedens pro další klimatické žaloby.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Ze světa práva

Soud prodloužil lhůtu pro výplatu věřitelů zkrachovalé Sberbank o 30 dní

Městský soud v Praze prodloužil na žádost insolvenční správkyne zkrachovalé Sberbank Jiřiny Lužové lhůtu pro výplatu věřitelů o 30 dní, tedy do 15. května, a to včetně tohoto dne. Důvodem je podle ní vysoký počet doposud nevyplacených věřitelů. Vyplývá to z informací zveřejněných v insolvenčním rejstříku. Výplata začala 18. března, původní lhůta byla do 15. dubna. Správkyne v návrhu na prodloužení lhůty uvádí, že k 28. březnu o výplatu nepožádalo více než 84 procent věřitelů. Věřitelé, jichž je přes 15 300, by měli dostat zhruba 57 miliard korun. Ke dni 28. 3. 2024 si požádalo o výplatu přibližně 2 400 věřitelů, kterým insolvenční správkyne přímo a prostřednictvím Komerční banky vyplatila přibližně 44,8 miliardy korun.

Sněmovna vyhlásila soutěž na slavnostní provedení Ústavy ČR

Soutěž na návrh na slavnostní provedení Ústavy ČR vyhlásila sněmovní kancelář. Sloužit bude například ke skládání slibu zvoleného prezidenta republiky i při dalších slavnostních aktech. Provedení ústavy bude muset odpovídat jejímu aktuálnímu stavu a bude muset počítat i s případnými novelizacemi tohoto základního zákona státu. Kancelář Poslanecké sněmovny to 2. dubna uvedla v tiskové zprávě.

Přihlášená díla bude anonymně hodnotit devítičlenná porota. Mají ji tvořit nezávislí odborníci na grafický design, užité a volné umění. Porotce jmenoval kancléř Martin Plíšek. Vyhlášení výsledků se má odehrát na konci září. Dílo má být hotové do konce srpna 2025. Vítěz obdrží 100 000 korun a bude moci jednat o zakázce na vytvoření díla.

Podcast „Slepá spravedlnost“ nahlíží na trestní řízení očima obviněných

Pohled na trestní řízení očima těch, kteří byli obviněni, obžalováni, pravomocně odsouzeni, ale i těch, kteří byli v některých případech obžaloby zproštěni. Osobní a lidský pohled na vše, co si akteři takového koloběhu prožili a čím prošli. To nově nabízí unikátní série podcastů z justičního a advokátního prostředí, které najdete na webové stránce www.slepaspravedlnost.cz. Podcasty, které zastřešuje právě označení „Slepá spravedlnost“, vznikají v produkci advokátní kanceláře Chrenek, Toman, Kotrba pod vedením advokátů JUDr. Petra Tomana, LL.M., a jeho syna Mgr. Šimona Tomana, a novináře a spisovatele Mgr. Marka Wollnera.

✿ Red.

ZCELA NOVÝ LEXUS LBX

JIŽ ZA **7 990 Kč**
MĚSÍČNĚ BEZ DPH

Kontroly a opravy, výměna kapalin nebo některých součástí, vždy v našich autorizovaných servisech.

Před zimou i před létem vám vyměníme i uskladníme pneumatiky.

Můžete si vybrat pojištění, které vám bude vyhovovat.

Nepřetržitá asistence 24 hodin, 7 dní v týdnu.

Lexus LBX přináší nadčasový styl, prvotřídní komfort a nejmodernější technologie. Využijte naši akční nabídku operativního leasingu KINTO ONE a získejte Lexus LBX za neopakovatelných **7 990 Kč měsíčně bez DPH**.

KINTO ONE

Lexus Průhonice
K Chotobuzi 330
25101 Čestlice
www.lexus-pruhonice.cz

PRŮHONICE

Průměrná spotřeba paliva a produkce emisí CO₂ (WLTP) Lexus LBX: 5,2l/100km; 120g/km.

Leasingová splátka KINTO ONE pro leasingovou smlouvu uzavřenou na 48 měsíců s akontací 0 % ceny vozu a limitem najetých kilometrů 60 000 km během doby trvání smlouvy. Součástí kalkulace je finanční splátka, pojištění a zákonné poplatky. Uvedené ceny byly zaokrouhleny. Podrobnosti o leasingu KINTO ONE a konkrétní podmínky financování jsou k dispozici u autorizovaných prodejců Lexus. Tento materiál nepředstavuje nabídku na uzavření smlouvy ve smyslu občanského zákoníku a má pouze informativní charakter. Financující stranou je společnost Toyota Financial Services Czech s.r.o., IČ: 65413261, se sídlem Praha 5 – Stodůlky, Bavorská 2662/1, PSC 155 00.

NOVINKA

Chci
nakoupit
v e-shopu

Alexander J. Bělohávek

Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Zákon o mezinárodním právu soukromém (vybraná ustanovení)

Komentář

12/2023 | vázané v plátně

1 560 | 2 890 Kč

obj. číslo EVK206

Po více než deseti letech vychází nové vydání komentáře k zákonu o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Vzhledem ke změnám právní úpravy a přijetí nového zákona o mezinárodním právu soukromém autor nově zařadil i komentáře některých ustanovení tohoto zákona regulující rozhodčí smlouvy a rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem. Komentář je tak komplexním výkladem české právní úpravy rozhodčího řízení.

Tento komentář
k zákonu o rozhodčím
řízení a o výkonu
rozhodčích nálezů
není plagiátem

Z PRÁVNÍ TEORIE A PRAXE

Proč nejsou v obžalobě uváděny důkazy ve prospěch obviněného?

Autor v článku popisuje řadu let přetrvávající stav, kdy státní zástupce uvádí v obžalobě zásadně jen důkazy, které jsou v neprospěch obviněného. Činí tak přesto, že policejní orgán vyhledal a za stanovených podmínek také provedl důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného (§ 164 odst. 3 tr. řádu). Proto jsou ve spisu všechny důkazy, které byly provedeny v přípravném řízení. Autor se tedy následně zabývá odpověďmi na tyto dvě otázky. Co zapříčiňuje stav, kdy v obžalobě nejsou obsaženy důkazy ve prospěch obviněného, přestože byly získány v průběhu vyšetřování a jsou obsaženy ve spisu? Jak lze zabezpečit, aby v obžalobě byly obsaženy důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného? Autor současně přináší také návrhy de lege ferenda.

Doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc., je expertem na trestní právo, působil jako advokát a vysokoškolský učitel.

Zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností

Policejní orgán postupuje ve vyšetřování tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr. řádu). Tato základní zásada trestního řízení, **zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností**,¹ je promítnuta v § 164 odst. 1 větě první tr. řádu, podle něhož policejní orgán vyhledává a za stanovených podmínek také provádí důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného (§ 164 odst. 3 věta první). Proto má policejní orgán konající vyšetřování povinnost vyhledat (opatřit) a v zákonem stanoveném rozsahu provést i důkazy svědčící ve prospěch obviněného.

Cílem tohoto postupu má být zjištění skutkového stavu tak, aby obžaloba byla podána pouze tehdy, je-li státní zástupce přesvědčen, že v řízení před soudem bude schopen prokázat vinu obviněného. Proto policejní orgány věnují maximální úsilí vyhledání a provádění usvědčujících důkazů, avšak důkazy ve prospěch obviněného nezřídka pomíjejí. Na to musí obhájce reagovat návrhy na doplnění dokazování, a pokud jim není vyhověno, tak návrhy na přezkoumání postupu policejního orgánu státním zástupcem, příp. i podnětem k výkonu dohledu státním zastupitelstvím vyššího stupně. Obviněný může zpochybnit kterýkoliv

důkaz opatřený orgány činnými v trestním řízení nejen tím, že se k němu vyjádří nebo navrhne tomuto orgánu provedení jiného důkazu, nýbrž i tím, že sám opatří a předloží důkaz (§ 89 odst. 2 tr. řádu), kterým hodlá své stanovisko doložit či potvrdit nebo kterým vyvrátí závěry plynoucí z důkazů v neprospěch obviněného, opatřených orgány činnými v přípravném řízení.

Zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností umožnila, že i obviněný nebo jeho obhájce mohou navrhnout a předkládat důkazy ve všech stadiích trestního řízení a v hlavním líčení je i provádět (§ 215 odst. 2, 3 tr. řádu), a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (§ 2 odst. 5 tr. řádu). Pro obhajobu má tato zásada nepříznivý důsledek v tom, že **orgány činné v trestním řízení již nemají povinnost objasňovat skutečný stav věci a při svém rozhodování z něj vycházet, nýbrž musejí zjišťovat pouze skutkový stav věci, o němž nemají důvodné pochybnosti, a to jen v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.** Nemusejí také ověřovat všechny okolnosti případu všemi dosažitelnými prostředky, nýbrž jsou povinny pouze přezkoumat všechny okolnosti případu, nikoliv již všemi dosažitelnými prostředky.

Kdy státní zástupce podává obžalobu?

Obžaloba je rozhodnutím svého druhu ve smyslu § 119 odst. 2 a *contrario* tr. řádu, proti němuž není přípustný opravný prostředek. Doručením obžaloby soudou končí přípravné řízení. **Alternativou podání obžaloby je návrh státního zástupce na potrestání ve zkráceném přípravném řízení (§ 179d tr. řádu) a návrh na schválení dohody o vině a trestu (§ 175b tr. řádu).**

¹ Zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností byla vytvořena novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. a od 1. 1. 1994 nahradila v trestním řádu dřívější zásadu objektivní pravdy.

Podmínkou podání obžaloby státním zástupcem k příslušnému soudu je to, že **výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud** (§ 176 odst. 1). Při posuzování této podmínky se nezřídka odlišuje názor policejního orgánu a státního zástupce na straně jedné od názoru obhajoby na straně druhé. V nemalém počtu případů neshledává obhájce podmínky pro podání obžaloby. Někdy usuzuje, že je nutné doplnit dokazování, a to především dle návrhů, které již v průběhu vyšetřování podal, avšak byly odmítnuty jako nadbytečné, zpravidla bez dostatečného a přesvědčivého zdůvodnění. Jindy obhájce usuzuje, že podání obžaloby není namístě, protože nebyly splněny podmínky pro podání obžaloby dle § 176 odst. 1 tr. řádu, protože byl možný jiný procesní postup dle některého z ust. § 171 až 173, § 307 až 314 tr. řádu nebo dle § 70 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, podle konkrétních okolností daného případu.

Státní zástupce má podat obžalobu vždy, když přetrvává důvodné podezření ze spáchání stíhaného skutku obviněným a toto podezření nebylo rozptýleno dokazováním provedeným v průběhu vyšetřování za dodržení zásad uvedených v § 2 odst. 5, 6 tr. řádu. To platí i za situace, když ve věci byly v přípravném řízení opatřeny důkazy, z nichž některé obviněného usvědčují a jiné naopak podezření ze spáchání trestného činu vyvracejí nebo zeslabují, pokud závěr o tom, že skutek, pro nějž se vede trestní stíhání, nespáchal obviněný, závisí na hodnocení těchto rozporných důkazů, které připouštějí ještě reálnou možnost, že obviněný je pachatelem trestného činu (NS 5 Tz 174/2001).

Obžalobu je nutné podat i tehdy, pokud existují dvě rovnocenné skupiny navzájem si odporujících důkazů, z nichž jedna skupina svědčí o spáchání skutku a jiná tento závěr vyvrací. Podobně je státní zástupce povinen podat obžalobu, pokud existuje pochybnost, zda se stal skutek, pro nějž je vedeno trestní stíhání, přičemž zjištění, které z odporujících si důkazů jsou pravdivé, může učinit jen soud po jejich vykonání v hlavním líčení za užití zásad bezprostřednosti a ústnosti (NS 2 Tzn 120/1997).

V každém případě je nutné v přípravném řízení provést všechny důkazní prostředky potřebné k prokázání skutkového stavu, přičemž státní zástupce nesmí postupovat tak, že by v přípravném řízení neprovedl či nezajistil část důkazů významných pro zjištění skutečností rozhodných z hlediska zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu či osoby pachatele, a to ani tehdy, jestliže by tyto skutečnosti neuplatnil v podané obžalobě (srov. NS 4 Tz 20/2003).

Náležitosti obžaloby

Státní zástupce si je vědom toho, co musí obsahovat obžaloba. Řadu let byly v § 177 tr. řádu obsaženy čtyři náležitosti obžaloby. Po novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. musí s účinností od 1. 9. 2020 **obžaloba obsahovat pět náležitostí:**

- a) označení státního zástupce a den sepsání obžaloby,
- b) jméno a příjmení obviněného (a konkrétní údaje o něm),
- c) žalobní návrh, v němž musí být přesně označen skutek, pro který je obviněný stíhán (a bližší specifikace skutku),
- d) návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání,
- e) odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů,

o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona.

Nově byl do § 177 tr. řádu vložen důvod uvedený pod písm. d), který obsahuje návrh na uložení trestu. Proto je dosavadní důvod uvedený pod písm. d) od 1. 9. 2020 uveden pod písm. e).

Kdy je skutek odůvodněn a doložen důkazy?

Podle ust. § 177 písm. e) tr. řádu **musí obžaloba obsahovat odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje,** jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona. Proto má odůvodnění obžaloby obsahovat vyličení prokázaných skutečností s odkazem na konkrétní zajištěné důkazy. Vzhledem k tomu, že není nutné doslovné reprodukování důkazů, tak státní zástupci zpravidla popisují jejich obsah, někdy výstižně, jindy méně, přičemž se při popisu důkazů nejednou nevyvarují jejich účelového zkreslení.

Beckův komentář k § 177 písm. e) tr. řádu uvádí: „*Odůvodnění obžaloby je již po novele trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb. podstatně stručnější, neboť postačí v něm uvést: – odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů (§ 89 odst. 2), o které se toto odůvodnění opírá; státní zástupce zde spojí vyličení prokázaných skutečností s poukazem na konkrétní důkazy opatřené v přípravném řízení, které v té souvislosti stručně zhodnotí; – právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona; zde je třeba odůvodnit zákonné znaky, které obviněný naplnil, poukazem na příslušné konkrétní zjištěné skutečnosti posuzovaného případu; – seznam důkazů, jejichž provedení v hlavním líčení navrhuje, označením důkazu (důkazního prostředku) s poukazem na příslušné číslo listu spisu (u svědků a znalců je třeba rozlišit návrh na jejich osobní výslech a návrh na přečtení protokolů o jejich výslechu, popř. u znalců též znaleckého posudku, podle příslušného ustanovení § 211); po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. státní zástupce v obžalobě vždy uvede, které důkazy hodlá sám provádět v hlavním líčení před soudem (ke splnění povinnosti uvedené v § 2 odst. 5 páté větě a § 180 odst. 3 větě první za středníkem), zejména které svědky svědčící ve prospěch obžaloby zamýšlí sám před soudem vyslechnout podle § 215 odst. 2; od toho je nutno odlišovat to, že některé svědky, popř. další osoby, pouze navrhuje slyšet, kdy k osobnímu výslechu v hlavním líčení navrhuje zpravidla jen ty svědky, na jejichž osobním slyšení hodlá v hlavním líčení trvat; – odůvodnění dalších případně učiněných návrhů (např. ohledně obviněného, kterého v obžalobě označil jako spolupracujícího podle § 178a odst. 1 nebo 2).¹²*“

Obhájci se v praxi běžně setkávají s tím, že ve spisu jsou kromě usvědčujících důkazů také důkazy ve prospěch obviněného, a přesto je státní zástupce v obžalobě vůbec nezminí ani se s nimi nevypořádá. Zatímco u usvědčujících důkazů jsou v obžalobě uvedeny odkazy na konkrétní číslo listu spisu, důkazy ve prospěch obviněného státní zástupce neuvede.

Má obžaloba obsahovat důkazy ve prospěch obviněného?

Komentář Wolters Kluwer se k odůvodnění obžaloby dle § 177 písm. e) tr. řádu vyjadřuje výrazně šířeji než Beckův komentář,

2 P. Šámal a kol.: Trestní řád I. § 1 až 156, Komentář, 7. vyd., C. H. Beck, Praha 2013, str. 2307.

když uvádí: „*Samotné odůvodnění obžaloby má obsahovat vylíčení prokázaných skutečností s odkazem na konkrétní zajištěné důkazy. Není nutné doslovné reprodukování důkazů, ale většinou je přehlednější výstižný popis jejich obsahu (aniž by však došlo k jejich zkrácení). Mají být popsány všechny relevantní důkazy, a to nejen usvědčující, ale i vyvíňující. Po vylíčení důkazní situace má následovat jejich zhodnocení a na to navazující právní úvahy týkající se příležitosti zvolené právní kvalifikace apod. Není rozhodně namístě přehlížet či bagatelizovat důkazy vyvracející či zeslabující vinu obviněného, a to zejména je-li obžaloba podávána v případě skutkových pochybností. Je vhodné se rovněž vypořádat s obhajobou obviněného, kterou případně uplatnil v průběhu vyšetřování, včetně jeho právních námitek.*“³

S cit. názorem lze z pohledu obhajoby obviněného plně souhlasit. Přesto **většina státních zástupců v obžalobě uvádí výlučně nebo převážně jen usvědčující důkazy, zatímco vyvíňující důkazy neuvádí.** To nechápu obvinění, kteří se dotazují obhájce, proč byly v přípravném řízení provedeny důkazy vyvracející či zeslabující obvinění, a přesto o nich není v obžalobě ani zmínka, nebo jsou uvedeny a odmítnuty z různých důvodů.

Jaké důkazy neuvádí státní zástupce v obžalobě?

V praxi mnohý státní zástupce, bez ohledu na to, že ve spisu jsou i důkazy ve prospěch obviněného, v obžalobě uvádí pouze důkazy, které svědčí v neprospěch obviněného; ten v tom spatřuje porušení zákona a žádá po obhájci, aby neprodleně zjednal nápravu. „*Zařídte, aby státní zástupce uvedl v obžalobě důkazy, které byly provedeny ve vyšetřování a zpochybňují obžalobu. Nechápu, jak si mohl státní zástupce dovolit pominout v obžalobě důkazy, které jsou v můj prospěch.*“

Pak má obhájce nesnadný úkol, a to vysvětlit klientovi, že státní zástupce neporušil zákon, a to proto, že mu § 177 písm. e) tr. řádu ukládá, aby v obžalobě odůvodnil žalovaný skutek a uvedl důkazy, o které toto odůvodnění opírá. Žalobci však není uložena povinnost uvést důkazy ve prospěch obviněného a vypořádat se s nimi.

To, že státní zástupce nemusí dle § 177 písm. e) tr. řádu uvést v obžalobě také důkazy vyvracející či zeslabující vinu obviněného a reagovat na ně, nemůže vzít obhajoba obviněného pouze na vědomí. **Úprava obsažená v § 177 písm. e) tr. řádu totiž není v souladu s § 180 odst. 2 tr. řádu,** dle něhož se státní zástupce při podání a zastupování obžaloby řídí zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu, mezi něž patří jak usvědčující důkazy, tak důkazy, které svědčí ve prospěch obviněného.

Státní zástupce zná spis, neboť vykonával dozor nad přípravným řízením, a je si vědom toho, že policejní orgán byl povinen postupovat ve vyšetřování tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr. řádu), a proto prováděl důkazy ve prospěch i v neprospěch obviněného (§ 164 odst. 3 tr. řádu), vyjma případů, kdy odmítl provést důkazy navržené obhajobou. Dle § 180 odst. 2 věty druhé tr. řádu státní zástupce v řízení před soudem vystupuje tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby. Státní zástupce si je velmi dobře vědom toho, že v řízení před soudem je povinen dokazovat vinu obžalovaného (§ 2 odst. 5 tr. řádu), a proto si již při formulování obžaloby připravuje argumenty, které

může využít při dokazování v hlavním líčení, a vzhledem k tomu zahrnuje do obžaloby zpravidla jen důkazy, které podporují obžalobu (§ 177 písm. e) tr. řádu].

Státní zástupce počítá i s tím, že podle § 181 odst. 1 tr. řádu dojde u soudu k přezkoumání obžaloby předsedou senátu za účelem zjištění, zda podaná obžaloba poskytuje pro další řízení spolehlivý podklad. K tomu Beckův komentář k § 181 odst. 1 tr. řádu uvádí: „*Přezkoumání podléhá každá obžaloba podaná státním zástupcem. Obžaloba má v tomto smyslu dvojitý význam. Technicky vzato představuje shrnutí (syntézu) vyšetřovacích materiálů v žalobním návrhu a jeho odůvodnění, což ve značné míře ulehčuje soudu orientaci a prověrkou důkazního stavu. Vedle toho procesně vymezuje obsah a rámec soudního projednávání, hranice trestní odpovědnosti konkrétní stíhané osoby, a tím jí dává i možnost přípravy náležité obhajoby v řízení před soudem.*“⁴

Obhájci mohou v řadě případů dokladovat, že **v žalobním návrhu a jeho odůvodnění nedochází ke shrnutí všech důkazů a dalších podkladů získaných ve vyšetřování, neboť obžaloba obsahuje zásadně jen důkazy, které usvědčují obviněného,** včetně příslušného odůvodnění, zatímco důkazy ve prospěch obviněného nezmiňuje. **Tak se však nenaplnuje předpoklad, že obžaloba a její obsah ulehčí soudu orientaci ve věci a prověrkou důkazního stavu.** V důsledku toho nedochází ani k tomu, aby obžaloba vymezovala rozsah projednávání soudu. Po přečtení obžaloby, která obsahuje jen důkazy, které usvědčují obviněného, může předseda senátu nabyt bez znalosti spisu mylného dojmu, že průběh hlavního líčení bude bezproblémový, protože důkazy ve prospěch obviněného nebyly v přípravném řízení zjištěny a obhajoba nebude moci obžalobu za pomoci důkazů účinně vyvracet nebo zpochybňovat. Skutečností však je, že vyvíňující důkazy, které byly zjištěny v průběhu vyšetřování, státní zástupce v obžalobě neuvedl.

Co zapříčiňuje spory mezi státním zástupcem a obhajobou?

V praxi jsou zřejmě nejčastěji předmětem sporů mezi státním zástupcem a obhajobou případy, kdy dokazováním provedeným v přípravném řízení je zjištěno, že se stal skutek, pro který se trestní stíhání vede, tento skutek je trestným činem (a není důvod k postoupení věci), avšak není prokázáno, že skutek spáchal obviněný (§ 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu). V těchto případech, kdy v průběhu vyšetřování nebylo prokázáno, že skutek spáchal obviněný, musí obhájce po skončení vyšetřování navrhnout zastavení trestního stíhání. Státní zástupce však takovému návrhu mnohdy nevyhoví a podá obžalobu, i když při jejím podání není práh důvodného podezření (§ 176 odst. 1 tr. řádu) výše než při zahájení trestního stíhání.

Obhájci mohou dokladovat, že i v případech, kdy ve spisu jsou důkazy ve prospěch obviněného, státní zástupce je neuvádí v obžalobě a pomíjí, že pro její podání nestačí jen důvodné podezření, že se skutek stal, vykazuje znaky trestného činu a spáchal jej obžalovaný. To bylo podle § 160 odst. 1 tr. řádu dostatečné při zahájení trestního stíhání vůči obviněnému, nestačí to však pro podání ob-

3 A. Drašík, J. Fenyk a kol.: Trestní řád, komentář, I. díl, Wolters Kluwer ČR, Praha 2017, str. 1329.

4 P. Šámal a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s, Komentář, 7. vyd., C. H. Beck, Praha 2013, str. 2414.

žaloby, kde je podle § 180 odst. 2 tr. řádu nutná vyšší míra důvodného podezření než při zahájení trestního stíhání.

V praxi státní zástupce podává obžalobu i v případech, kdy míra důvodného podezření vůči obviněnému je stejná, příp. po dokazování provedeném v průběhu vyšetřování dokonce někdy nižší než při zahájení trestního stíhání. To dokladuje, že **úprava obsažená v § 177 písm. e) tr. řádu nenutí státního zástupce zabývat se vyvracením argumentů obhajoby, a proto obžaloba často nevystihuje obsah spisů, neboť obsahuje pouze nebo převážně usvědčující důkazy.**

Vzhledem k tomu existuje riziko, že předseda senátu, který nerespektuje § 185 odst. 1 tr. řádu, nařídí hlavní líčení jen podle obsahu obžaloby, nikoliv také podle obsahu spisového materiálu. Pokud předseda senátu před nařízením hlavního líčení neprostuduje spis, tak nemůže vědět, zda důkazy ve prospěch obviněného nejsou obsaženy ve spisu, nebo zda je státní zástupce v obžalobě pouze neuvedl. Jestliže předseda senátu nařídí hlavní líčení jen dle obžaloby, tak s časovým odstupem ji posoudí nejen podle jejího obsahu, nýbrž také podle obsahu spisu (§ 185 odst. 1 tr. řádu), a zjistí, že obžaloba je státním zástupcem sepsána jednostranně, v neprospěch obviněného a neobsahuje důkazy a další skutečnosti v jeho prospěch. Pro obhajobu i pro soud to však nic nemění na skutečnosti, že pokud předseda senátu prostuduje spis až poté, co nařídil hlavní líčení, tak mu již trestní řád neumožňuje nařídit předběžné pojednání obžaloby.

Dle § 2 odst. 5 tr. řádu orgány činné v trestním řízení v přípravném řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného. Tato základní zásada trestního řízení je promítnuta v § 164 odst. 3 větě první tr. řádu, podle něhož policejní orgán vyhledává a za stanovených podmínek také provádí důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného (§ 164 odst. 1 věta první). Proto má policejní orgán konající vyšetřování povinnost usilovat nejen o usvědčení obviněného, nýbrž je také povinen vyhledat (opatřit) a v zákonem stanoveném rozsahu provést i důkazy svědčící ve prospěch obviněného. Také na to je zaměřen dozor státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení (§ 174 odst. 2 tr. řádu).

Podstatné je, že dozorující státní zástupce je obeznámen se všemi důkazními prostředky i důkazy, včetně těch, které svědčí ve prospěch obžalovaného. Přesto však v obžalobě uvádí zásadně jen všechny důkazy v neprospěch obviněného, zatímco důkazy v jeho prospěch pomíjí, a tento přístup opírá o § 177 písm. e) tr. řádu. **Při sepisování obžaloby státní zástupce neví, zda předseda senátu nařídí hlavní líčení. Přesto již v obžalobě, tedy ještě v přípravném řízení, dokazuje vinu obžalovaného, což by měl činit až v hlavním líčení před soudem.**

Novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. byl doplněn § 206 odst. 1 tr. řádu tak, že předseda senátu nejenže vyzve v hlavním líčení státního zástupce, aby přednesl obžalobu, nýbrž nově také, aby uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné. Od 1. 9. 2020, kdy nabyl účinnosti citovaný zákon, někteří státní zástupci formulují obžalobu tak, že v ní akcentují skutečnosti, které považují za nesporné. Přitom otázku předsedy senátu, které skutečnosti obsažené v obžalobě považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 tr. řádu), má státní zástupce zodpovědět až po přednesení obžaloby v hlavním líčení.

Nelze pominout, že přípravné řízení končí až doručením obžaloby soudu. Proto vždy, když státní zástupce uvádí v obžalobě jen

důkazy v neprospěch obviněného, tak v závěru přípravného řízení postupuje v rozporu s § 2 odst. 5 tr. řádu, protože se nezabývá okolnostmi svědčícími ve prospěch obviněného, a to přesto, že policejní orgán vyhledal a za stanovených podmínek také provedl důkazy ve prospěch obviněného (§ 164 odst. 1 věta první tr. řádu).

Pro podání obžaloby postačí dostatečně důvodné podezření, že se skutek stal, vykazuje znaky trestného činu a spáchal jej obviněný. Otázkou však je, z čeho vychází vnitřní přesvědčení státního zástupce, že podání obžaloby na obviněného je důvodné. Státní zástupce se má řídit svým vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu, nejen na důkazech, které usvědčují obviněného, nýbrž i na těch, které svědčí v jeho prospěch. Obhájci mohou dokladovat, že i v případech, kdy ve spisu jsou důkazy ve prospěch obviněného, státní zástupce je vesměs neuvádí v obžalobě, a tak pomíjí, že pro podání obžaloby nestačí jen důvodné podezření, že se skutek stal, vykazuje znaky trestného činu a spáchal jej obžalovaný. To bylo dostatečné při zahájení trestního stíhání vůči obviněnému (§ 160 odst. 1 tr. řádu), nestačí to však pro podání obžaloby, kdy je dle § 180 odst. 2 tr. řádu nutná vyšší míra důvodného podezření než při zahájení trestního stíhání. **V praxi však státní zástupce podává obžalobu i v případech, kdy míra důvodného podezření vůči obviněnému je po dokazování provedeném v průběhu vyšetřování stejná, nebo někdy dokonce nižší než při zahájení trestního stíhání.**

Kdy by státní zástupce neměl podat obžalobu?

Podání obžaloby je součástí přípravného řízení, což vyplývá nejen ze systematického zařazení tohoto ustanovení v rámci trestního řádu, ale i z toho, že jde o jedno z rozhodnutí, jímž může skončit přípravné řízení.

Státní zástupce podá obžalobu, pokud v přípravném řízení byly opatřeny v souladu se zákonem důkazy o všech základních skutkových okolnostech potřebných pro meritorní rozhodnutí soudu [§ 2 odst. 5, § 89 odst. 1, § 164 odst. 1 až 4, § 188 odst. 1 písm. e) tr. řádu]. **Existují-li i po skončení vyšetřování, tedy druhé fáze přípravného řízení, dvě skupiny navzájem si odporujících důkazů, žádná z nich nepřevažuje a doplnění dokazování dalšími vyšetřovacími úkony již není možné, je to důvod k podání obžaloby.**

Státní zástupce by neměl podat obžalobu, pokud existují dvě skupiny navzájem si odporujících důkazů, přičemž výrazně převažují důkazy, které nespovídají o spáchání skutku obviněným, a jen některé důkazy tento závěr vyvrací. Tak je tomu v případech, kdy výpověď jednoho či dvou svědků je v rozporu s výpověďmi více svědků, se znaleckými posudky i s dalšími listinnými a věcnými důkazy provedenými v přípravném řízení. Státní zástupce by především neměl podat obžalobu v případě, že existuje kterýkoliv z důvodů pro obligatorní zastavení trestního stíhání [§ 172 odst. 1 písm. a) až f) tr. řádu], a nemusí podat obžalobu, jsou-li fakultativní důvody pro zastavení trestního stíhání [§ 172 odst. 2 písm. a) až c) tr. řádu]. **Obzvláště by nemělo dojít k podání obžaloby v případech, kdy je po skončení přípravného řízení nepochybné, že se stal skutek, pro který se trestní stíhání vede, tento skutek je trestným činem, avšak není prokázáno, že skutek spáchal obviněný** [§ 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu].

„Sporná je otázka, zda je státní zástupce povinen podat obžalobu, pokud je zjevné, že se skutek stal a spáchal jej obviněný, avšak není jisté, zda naplňuje znaky skutkové podstaty konkrétního trestného

činu. Pokud se jedná o skutek, ohledně něhož doposud neexistuje přeléhavá judikatura, měl by státní zástupce obžalobu podat, pokud lze relevantně argumentovat ve prospěch závěru, že žalované jednání je trestné.⁴⁵

V praxi jsou zřejmě nejčastěji předmětem sporů mezi státním zástupcem a obhajobou případy, kdy dokazováním provedeným v průběhu vyšetřování je zjištěno, že se stal skutek, pro který se trestní stíhání vede, tento skutek je trestným činem (a není důvod k postoupení věci), avšak není prokázáno, že skutek spáchal obviněný [§ 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu]. V těchto případech, kdy v průběhu vyšetřování nebylo prokázáno, že skutek spáchal obviněný, musí obhájce po skončení vyšetřování navrhnout zastavení trestního stíhání. Státní zástupce však takovému návrhu mnohdy nevyhoví a podá obžalobu, i když při jejím podání není práh důvodného podezření (§ 176 odst. 1 tr. řádu) výše než při zahájení trestního stíhání.

V praxi jsou spory také o to, kdy výsledky vyšetřování odůvodňují podání obžaloby. Beckova učebnice trestního práva procesního k tomu uvádí: „Formulace § 176 odst. 1 o tom, že obžaloba se podá, „jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, je velmi vágní. Ani § 2 odst. 5 požadující, aby orgány činné v trestním řízení zjistily „skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí“, nedává pro řešení tohoto problému jasnou instrukci. Dá se z něj však dovodit, že rozsah zjištění skutkového stavu lze diferencovat v závislosti na druhu rozhodnutí. Při systematickém výkladu § 176 odst. 1 lze úvahami o vztahu mezi přípravným řízením a řízením před soudem a s přihlédnutím k § 188 odst. 1. písm. e) dovodit, že stupeň jistoty o spáchání trestného činu může být v okamžiku podání obžaloby nižší, než je požadován po vynesení odsuzujícího rozsudku.“⁴⁶

Státní zástupci podávají obžalobu na obviněného, i když vůči němu po vyšetřování nezesílilo podezření, že právě on je pachatelem trestného činu. I za situace, kdy si dvě skupiny důkazů zásadně odporují a vyšetřování je možné doplnit dalším dokazováním, policejní orgán mnohdy nevyhoví návrhu obhajoby na doplnění vyšetřování a státní zástupce se s ním při přezkoumávání jeho postupu ztotožní v rámci dozoru i po žádosti obhajoby o přezkoumání postupu policejního orgánu. I když jsou ve věci usvědčující i vyvíjející důkazy a je možnost doplnění dokazování v dalším průběhu vyšetřování, podá státní zástupce obžalobu a připojí k ní spisy a jejich přílohy s odůvodněním, že výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud (§ 176 odst. 1 věta první tr. řádu). **Státní zástupci podávají obžalobu bez ohledu na to, že si dvě skupiny důkazů zásadně odporují, avšak o odstranění rozporů se lze pokusit ještě ve vyšetřování,** tudíž postupují mnohdy stejně jako v případech, když doplnění dokazování dalšími vyšetřovacími úkony již není možné.

Dva přístupy státních zástupců k obžalobě

Do 31. 12. 1993 měl § 177 písm. d) tr. řádu toto znění: „Obžaloba musí obsahovat ... d) odůvodnění žalobního návrhu, jež musí obsahovat vylíčení skutkového děje s uvedením důkazů, o které se toto vylíčení opírá, obhajobu obviněného a stanovisko prokurátora k ní s uvedením skutečností, pro které prokurátor pokládá obhajobu za vyvrácenou nebo za nerozhodnou, jakož i právní úvahy, kterými se prokurátor řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona.“ Každý státní zástupce, který byl před 30 a více lety prokurátorem, si pamatuje, jak mu až do konce roku 1993 nadřazený vra-

cel k dopracování návrhy obžaloby, pokud v nich nezmínil obhajobu obviněného a neuvedl své stanovisko k ní, lépe řečeno, pokud obhajobu obviněného nevyvrátil, nebo ji alespoň nezpochybnil. Nejnáročnější vždy bylo dokladovat konkrétními důkazy, proč je obhajoba obviněného vyvrácená nebo je nerozhodná. Tak byla zabezpečována kvalitní příprava žalobce na hlavní líčení. **Státní zástupce již nemá v zákoně výslovně uloženu povinnost uvést v obžalobě obhajobu obviněného a svoje stanovisko k ní.** Tuto povinnost mu už od 1. 1. 1994 neukládal § 177 písm. d) tr. řádu a neukládá mu ji od 1. 9. 2020 ani § 177 písm. e) tr. řádu, kde je obsaženo dosavadní písm. d), což je důsledkem novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb.

V současnosti vycházejí státní zástupci při odůvodnění žalobního návrhu vesměs ze současného znění § 177 písm. e) tr. řádu a z pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení (1 SL 901/2015). Dle čl. 60 odst. 1 cit. pokynu státní zástupce před podáním obžaloby přezkoumá výsledky přípravného řízení, důvodnost postavení obviněného před soud, a zda bylo řádně zahájeno trestní stíhání a je zachována totožnost skutku. Dle čl. 60 odst. 4 tohoto pokynu státní zástupce v odůvodnění obžaloby uvede důkazy, o něž se obžaloba opírá, i své právní úvahy. Zde se přímo odkazuje na § 177 písm. d) tr. řádu, od 1. 9. 2020 se jedná o § 177 písm. e) tr. řádu.

V důsledku zmíněné zákonné úpravy § 177 tr. řádu, stejně jako dle resortního pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, není povinností státního zástupce uvést v obžalobě obhajobu obviněného a zareagovat na ni. Reakce na obhajobu obviněného je ponechána na soudu. Přesto se v obžalobách projevují dlouhodobě dva výrazně odlišné přístupy státních zástupců.

První přístup k obžalobě uplatňuje většina státních zástupců tak, že při odůvodnění obžaloby postupuje v současnosti dle § 177 písm. e) tr. řádu [do 30. 8. 2020 dle § 177 písm. d) tr. řádu], **tedy obhajobu obviněného neuvádí ani ji nevyvrací.**

Druhý přístup k obžalobě uplatňuje výrazně menší část státních zástupců, kteří se i v současnosti zabývají v obžalobě argumenty obhajoby. Jsou to především ti státní zástupci, kteří do konce roku 1993 byli prokurátory a postupovali a nadále postupují při odůvodnění obžaloby dle § 177 písm. e) tr. řádu, a proto se vypořádávají v obžalobě s obhajobou obviněného. Postupují tak ale i někteří mladší státní zástupci, bez ohledu na to, zda o dřívější právní úpravě vědí či nikoliv.

Zásadním důvodem, proč někteří státní zástupci reagují na argumenty obhajoby, je to, že by o vyvrácení nebo zpochybnění obhajoby obviněného měli usilovat, ať již dříve, nebo později, i když jim to zákon neukládá. Buď to činí již v průběhu vyšetřování, či po seznámení s jeho výsledky, nebo při úvahách o podání obžaloby, event. při jejím formulování, nebo v hlavním líčení, pokud je nařízeno. **Státní zástupci, kteří se v obžalobě zabývají obhajobou obviněného a uvádějí své stanovisko k ní a uvádějí skutečnosti, pro které pokládají obhajobu za vyvrácenou nebo za nerozhodnou, jsou vždy kvalitně připraveni na hlavní líčení, a proto jsou v jednací síni soudu schopni reagovat na argumenty obhajoby.** Na rozdíl od nich ti státní zástupci, kteří

⁴⁵ Op. cit. sub 3, str. 1322.

⁴⁶ P. Šámal, J. Musil, J. Kuchta a kol.: Trestní právo procesní, 4. přepracované vyd., C. H. Beck, Praha 2013, str. 541.

se v obžalobě nevyjadřují k obhajobě obviněného, nejsou mnohdy dostatečně připraveni reagovat na obhajobu obžalovaného a nejednou pak v hlavním líčení neunesou důkazní břemeno. Vyskytují se i státní zástupci, jejichž účast v hlavním líčení se omezuje na přednesení obžaloby a závěrečné řeči, přičemž jejich podíl na dokazování před nalézacím soudem je minimální, příp. dokonce nulový, a to přesto, že by měli prokazovat vinu obžalovaného.

Obhájci se v nemalém počtu případů setkávají v hlavním líčení se státními zástupci, kteří mají značné problémy reagovat na argumenty obhajoby, a to přesto, že byly opakovaně prezentovány v průběhu vyšetřování. Státní zástupci však na ně ani při výkonu dozoru nad přípravným řízením věcně nereagovali buď vůbec, nebo pouze odmítavě, příp. vyhýbavě, a to bez řádného zdůvodnění svého postoje a vyvrácení názorů obsažených v návrzích obhajoby. Takto postupující státní zástupce nejednou není s to reagovat věcně na argumenty obhajoby obsažené v návrhu na předběžné projednání obžaloby pro některý z důvodů dle § 186 tr. řádu, ani na dokazování, které se koná v hlavním líčení. Mnohdy na výslovný dotaz předsedy senátu, chce-li se vyjádřit k názoru obhajoby, reaguje státní zástupce neadekvátně, někdy dokonce vůbec, i když jde o názory, jež obhajoba uváděla nejen před nalézacím soudem, nýbrž i v průběhu či po skončení vyšetřování.

Může soud vyjít jen z odůvodnění obžaloby?

Předsedové senátu vesměs vycházejí z předpokladu, že obžaloba, zejména její odůvodnění a v ní uvedené návrhy státního zástupce vycházejí z výsledků přípravného řízení. V řadě případů, kdy státní zástupce uvádí v obžalobě jen důkazy usvědčující obviněného, se však tento předpoklad nepotvrzuje.

„Základní chybou předsedy senátu, jejíž důsledky se zpravidla vždy projeví v průběhu hlavního líčení nebo později, například ve stadiu odvolacího řízení, je unáhlené či mechanické nařízení hlavního líčení jen na podkladě obžaloby a v ní uvedených návrhů, tj. bez důkladného prostudování spisu z toho hlediska, jaký podklad ve skutečnosti skýtají výsledky přípravného řízení. Nekritický vztah k obžalobě se předsedovi senátu zpravidla vymstí nebo mu alespoň způsobí nečekané komplikace. Předseda senátu by se nikdy neměl spokojit s tím, co je uvedeno v odůvodnění obžaloby, ani s tím, jaké důkazy v obžalobě navrhl státní zástupce.“⁷

Obhájci v hlavním líčení rychle rozpoznají předsedu senátu, který nezná obsah spisu, v němž se orientuje jen se značnými problémy, příp. za pomoci obhájce, který průběžně prokazuje, že zná spis lépe než on.⁸ Obhajobu by nemusely zajímat komplikace, jež má předseda senátu, který nařídil hlavní líčení jen na základě obžaloby, nikoliv spisu, pokud by to nemělo nepříznivý dopad pro obviněného.

Nařídí-li předseda senátu hlavní líčení jen na základě obžaloby, bez znalosti spisu, pak při nařízení hlavního líčení neví, že obžalo-

ba neodráží výsledky přípravného řízení, protože státní zástupce v obžalobě neuvedl ty skutečnosti a důkazy obsažené ve spisu, které jsou ve prospěch obviněného. Pokud by předseda senátu prostudoval také spisový materiál, mohl zjistit, že je zde některý z důvodů odůvodňujících zastavení trestního stíhání či jiné vyřízení věci, a neměl by důvod k nařízení hlavního líčení, nýbrž by nařídil předběžné projednání obžaloby, v němž by pak rozhodl senát. K této situaci by nemohlo dojít, pokud by měl státní zástupce povinnost uvést v obžalobě také důkazy, které svědčí ve prospěch obviněného, stejně jako důkazy, které nebyly v průběhu vyšetřování provedeny, i když byly navrženy obhajobou. Ust. § 177 písm. d) tr. řádu to však státním zástupcům neukládá.

Obžaloba a pohled veřejnosti na obviněného

Desítky let se ve sdělovacích prostředcích objevují informace o konkrétních trestních kauzách, které z nějakých důvodů vzbuzují pozornost veřejnosti. Většinou jeden investigativní novinář vychází ve svých informacích z obžaloby, protože usuzuje, že v ní jsou obsaženy výsledky přípravného řízení. V důsledku toho autor článku, který je seznámen pouze s obžalobou, v níž jsou jen důkazy usvědčující obviněného z trestné činnosti, mylně usuzuje, že obviněný od zahájení trestního stíhání až do skončení vyšetřování nebyl schopen uvést žádné skutečnosti na svoji obhajobu. Takto také informuje novinář veřejnost, dokonce i v případech, kdy na základě důkazů vyvracejících obvinění, provedených ve vyšetřování, navrhovala obhajoba zastavení trestního stíhání. Za této důkazní situace, kdy ve spisu jsou důkazy ve prospěch i v neprospěch obviněného, se na základě informace zveřejněné ve sdělovacích prostředcích dle obžaloby jeví obviněný XY jako pachatel trestného činu. Jde-li o veřejně známého obviněného nebo o jakkoliv zajímavou kauzu, je důsledkem zveřejnění informace v jednom sdělovacím prostředku následně publikování této původní zprávy v tištěných i internetových médiích, v rozhlase či televizi.⁹ **To, že existují dvě odlišné skupiny důkazů, novinář neví, neboť to plyne pouze ze spisu, k němuž zásadně nemá přístup.** Veřejnost není na základě obžaloby informována, že jsou důkazy pro vinu i proti ní. Je to proto, že obžaloba, z níž čerpá informace novinář, vyznívá stejně jednostranně jako v případech, kdy jsou výlučně důkazy o vině obviněného.

Pokud následně navštíví autor zprávy hlavní líčení, tak očekává, že obžalovaný XY bude snadno a rychle usvědčen z trestné činnosti, a to vzhledem k tomu, že toto přesvědčení nabyl po přečtení obžaloby. Mnohdy však ke svému údivu zjistí, že soud provádí také některé a nezřídka četné důkazy, které vyvracejí obvinění, a nechápe, proč se o důkazech ve prospěch obviněného nedozvěděl již z obžaloby sepsané státním zástupcem. Novinář, který zná pouze obžalobu, teprve v průběhu hlavního líčení před nalézacím soudem s údivem zjišťuje, že ve spisu jsou obsaženy četné důkazy a další skutečnosti ve prospěch obviněného. **Vzniku těchto situací, kdy na základě obžaloby se o obviněném ve sdělovacích prostředcích hovoří jako o pachateli trestného činu, lze předcházet pouze tím, že obžaloba bude obsahovat jak důkazy v neprospěch obviněného, tak i důkazy v jeho prospěch.** To je žádoucí také v zájmu vytváření právního vědomí občanů, kteří by se dozvěděli, že státní zástupce podává obžalobu i v případech, kdy jsou důkazy v neprospěch i ve prospěch, a v průběhu vyšetřování již nelze rozpory mezi nimi odstranit.

7 P. Šámal, P. Hrachovec, Z. Sovák, F. Púry: Trestní řízení před soudem prvního stupně, C. H. Beck, Praha 1996, str. 103.

8 Občas dochází i k tomu, že se předseda senátu dotazuje v hlavním líčení obhájce, na jakém čísle listu je určitá listina, kterou sám není schopen ani po vytrvalém hledání nalézt. K tomu dochází za účasti veřejnosti, která je přítomna v jednacím síni soudu.

9 Výjimkou jsou pouze případy, kdy v důsledku úniku informací zná novinář i důkazy obsažené ve spisu, obsahující i důkazy ve prospěch obviněného. Pak novinář nehovoří o obžalovaném jako o pachateli, nýbrž o obžalovaném nebo osobě, která byla obžalována z trestné činnosti.

V případech, kdy předseda senátu nařídí hlavní líčení, aniž by prostudoval spis, může soud projednávat v hlavním líčení věc, ve které výsledky přípravného řízení dostatečně neodůvodňují postavení obviněného před soud. Obhájci mohou v řadě případů dokladovat, že novináři na základě jednostranně formulované obžaloby informovali o obviněném jako o pachateli trestného činu po celou dobu řízení před soudem.

Je-li obžalovaný zproštěn obžaloby, zejména pokud bylo prokázáno, že trestný čin nespáchal, stejní novináři kriticky informují veřejnost o stíhání osoby, která nespáchala trestný čin. To však již nemůže změnit fakt, že o obžalovaném byla veřejnost pouze na základě obžaloby opakovaně informována jako o pachateli trestné činnosti,¹⁰ a to po dobu několika měsíců, někdy i několika let.

Závěr s návrhy de lege ferenda

Po rozboru současného stavu dospívám k návrhům *de lege ferenda* a k odpovědím na otázky, které jsem položil v úvodu tohoto článku.

V současnosti existuje nesoulad mezi § 181 odst. 1 a § 185 odst. 1 tr. řádu, tedy základních ustanovení upravujících řízení před soudem. Zatímco v § 181 odst. 1 tr. řádu se zdůrazňuje pouze povinnost soudu přezkoumat obžalobu, podle § 185 odst. 1 tr. řádu předseda senátu přezkoumá obžalobu a podle jejího obsahu a obsahu spisu nařídí předběžné projednání obžaloby nebo hlavní líčení.

De lege ferenda proto navrhuji, aby název hlavy dvanácté trestního řádu byl doplněn o dvě slova, mnou zvýrazněná tučně, takto: „*Přezkoumání obžaloby a spisu.*“ **V § 181 odst. 1 tr. řádu pak navrhuji, aby první věta byla doplněna o slova,** mnou zvýrazněná tučně: „*Podanou obžalobu, stejně jako spis, je třeba u soudu nejprve přezkoumat.*...“¹¹ V případě realizace těchto návrhů by § 181 odst. 1 a § 185 odst. 1 tr. řádu byly v souladu a předsedové senátu by v případě námitek obhajoby nemohli účelově odkazovat na § 181 odst. 1 tr. řádu, kde se uvádí povinnost soudu přezkoumat pouze obžalobu.

Co zapříčiňuje stav, kdy v obžalobě nejsou obsaženy důkazy ve prospěch obviněného, přestože byly získány v průběhu vyšetřování a jsou obsaženy ve spisu?

Tento stav, trvající již 30 let, zapříčiňuje **ust. § 177 písm. e) tr. řádu** [do 30. 8. 2020 se jednalo o § 177 písm. d) tr. řádu], které ukládá státnímu zástupci, aby odůvodnil obžalobu a uvedl pro to důkazy, avšak neukládá mu, aby uvedl také důkazy obhajoby a aby se s nimi také vypořádal. Za současného právního stavu je pouze na úvaze státního zástupce, zda v obžalobě uvede jen důkazy usvědčující obviněného, nebo také důkazy v jeho prospěch, které byly provedeny v průběhu vyšetřování, a zda se s nimi vypořádá nebo k nim uvede alespoň své stanovisko.

Jak lze zabezpečit, aby v obžalobě byly obsaženy důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného?

Navrhuji novelizaci § 177 písm. e) tr. řádu tak, aby měla následující znění, včetně nové části mnou uvedené tučně: „*Obžaloba musí obsahovat ... e) odůvodnění žalobního návrhu s uvedením důkazů, o které se toto vylíčení opírá, seznam důkazů, jejich provedení v hlavním líčení navrhuje, a také obhajobu obviněného a stanovisko státního zástupce k ní s uvedením skutečností, pro které státní zástupce pokládá obhajobu za vyvrácenou*

nebo za nerozhodnou, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona.“

Pokud by § 177 písm. e) tr. řádu měl toto navrhované znění, neměnilo by to dosavadní povinnosti orgánů činných v přípravném řízení, které by stejně jako dosud vyhledávaly a za stanovených podmínek také prováděly důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či v neprospěch obviněného (§ 164 odst. 3 tr. řádu). Státní zástupce by se nadále průběžně seznamoval s provedenými důkazy v průběhu vyšetřování a souhrnně po jeho skončení. Základní změnou pro státního zástupce by bylo pouze to, že na důkazy ve prospěch obviněného by musel reagovat již v obžalobě, a to by zkvalitňovalo jeho přípravu k hlavnímu líčení, příp. by jej to vedlo k jinému rozhodnutí v přípravném řízení. Pak by bylo možné reálně očekávat, že by státní zástupce v některých případech nepodal obžalobu a buď by dal policejnímu orgánu konajícímu vyšetřování závazný pokyn k doplnění dokazování [§ 174 odst. 2 písm. a) tr. řádu], nebo by zvažoval zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu, nebo příp. jiné rozhodnutí v přípravném řízení dle oddílu čtvrtého trestního řádu.

Z pohledu obhajoby obviněných je cenné, že určitá, byť menší část státních zástupců uvádí i v současnosti v obžalobě důkazy v neprospěch i ve prospěch obviněného. Přesto považují za nutné, aby § 177 písm. d) tr. řádu *de lege ferenda* zavazoval všechny státní zástupce k tomu, aby v obžalobě uváděli také obhajobu obviněného a zdůvodnili, proč ji pokládají za vyvrácenou nebo za nerozhodnou. Pak by obžaloba odrážela obsah spisu. To, že v současnosti musí státní zástupce vyvracet obhajobu obžalovaného až v hlavním líčení, pokud chce udržet důkazní břemeno, není dostatečné. Neshledávám důvod pro to, aby státní zástupce mohl v obžalobě pomíjet důkazy ve prospěch obviněného, tak jako je tomu v současnosti. ❖

10 Někteří obhájci registrují, kolikrát byla veřejnost na základě obžaloby opakovaně informována o obviněném klientovi jako o pachateli trestné činnosti. Nezřídka je to v desítkách i stovkách dokladovatelných případů.

11 Srov. P. Vantuch: *Trestní řízení z pohledu obhajoby*, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2019, str. 627.

Již 30 let pro Vás překládáme

- Odborné právní texty
- Texty pro publikování
- Ověřené překlady
- Elektronické ověřené překlady

EXPRESNÍ
TERMÍNY

☎ 233 331 627
www.spevacek.info

SPĚVÁČEK
překladatelská agentura

inzerce

Možnosti omezení presumpce nevinny

Při obhajobě obviněných často spoléháme na zásadu presumpce nevinny coby svého významného pomocníka. Proto nesmíme zapomínat, že právo na presumpci nevinny nemá absolutní povahu a může být omezeno. Autor v tomto článku zkoumá hranice možného omezení základního lidského práva na presumpci nevinny, a to zejména z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu, přičemž zohledňuje názory tuzemské i zahraniční odborné veřejnosti, které předkládá k diskusi.

Mgr. Timon Svoboda

působí jako advokátní koncipient
v Praze.

Některá práva zakotvená v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod („EÚLP“) mají absolutní povahu. Např. ze zákazu mučení a podrobení nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu, zakotveného v čl. 3 EÚLP, neexistují žádné výjimky.¹ Některí autoři uvádějí, že absolutní charakter má i právo na presumpci nevinny.²

První zmínky o užití této zásady ze strany advokátů v rámci obhajoby se datují již do začátku 18. století.³ Proto je třeba si připomínat, že právo na presumpci nevinny absolutní charakter nemá. **Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) totiž**

konstantně judikuje, že presumpce nevinny může být předmětem omezení v rozumných mezích.⁴

Presumpce nevinny, zakotvená v čl. 6 odst. 2 EÚLP, má více aspektů. Vyplývá z ní zejména zásada *in dubio pro reo*, pravidlo, že vina musí být obviněnému dokázána a že obviněný není povinen dokazovat svou nevinu. Dále zejména právo neobviňovat sám sebe, právo, aby s obviněným bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení zacházeno nestranně a nezaujatě, či právo nebýt před konečným rozhodnutím o vině označován za vinného.

Lze se domnívat, že některé z uvedených aspektů jsou omezitelné, jiné ne. Jsem přesvědčen, že **nelze omezit právo, aby s obviněným bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení zacházeno nestranně a nezaujatě a právo nebýt před konečným rozhodnutím o vině označován za vinného prohlášeními státních orgánů.⁵**

Na druhou stranu **právo neobviňovat sám sebe absolutní povahu nemá,⁶** zejména ne v podobě práva mlčet.⁷ Jak rozvedu níže, **ESLP připouští též obrácení důkazního břemene,** zejména v důsledku stanovení právních a faktických domněnek.

Podle Pelce by zkoumání hranic možného omezení presumpce nevinny mělo být předmětem intenzivního zkoumání, neboť ani nauka, ani judikatura není v tomto ohledu jednoznačná.⁸ K tomu se pokusím přispět tímto článkem.

K možnosti omezení presumpce nevinny – obecně

Presumpce nevinny je v první řadě základní zásadou trestního řízení. Základní zásady nejsou neprolomitelnými pravidly a konkrétní úprava stanovená právním předpisem může ze zásady stanovit výjimku. Z hlediska zařazení presumpce nevinny mezi základní zásady tedy nelze spatřovat významné limity možností jejího omezení.

Presumpce nevinny má též povahu základního lidského práva, které Listina základních práv a svobod (dále „Listina“) zakotvuje v čl. 40 odst. 2. Listina rovněž stanoví, za jakých podmínek lze základní práva omezit. V první řadě je třeba se zabývat zněním čl. 1 Listiny: „[...] Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“ Jednou z charakteristik presumpce nevinny jako základního lidského práva je tedy její nezadatelnost a nezcizitelnost. Tyto vlastnosti jsou vykládány ve smyslu nemožnosti vzdát se základních práv, i kdyby to bylo v souladu s vůlí subjektu daného práva.⁹ Přitom v souvislosti s institutem dohody o vině a trestu se hovoří o tom, že při jejím sjednání se obviněný vzdává svého práva na presumpci nevinny.¹⁰

Ústavní soud vzdání se základních práv připouští, když např. „*práva na přístup k soudu je možné se v konkrétním a specifickém*

1 Z. Vostrá: Vybrané doktríny ESLP a jejich vliv na proces dokazování, in J. Jelínek a kol.: Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces, Leges, Praha 2018, str. 45.
2 A. Gerloch: Právo na obhajobu a presumpce nevinny, in T. Gřivna a kol.: Právo na obhajobu, Teorie a praxe 21. století, Aleš Čeněk, Plzeň 2016, str. 43.
3 F. Quintard-Morenas: The Presumption of Innocence in the French and Anglo-American Legal Traditions, The American Journal of Comparative Law 2010, vol. 58, no. 1, str. 132.
4 A. Stumer: The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives, Hart Publishing, Oxford 2010, str. 191.
5 Pokud ESLP požaduje, aby taková prohlášení byla zkoumána v kontextu, v němž byla učiněna, nejde o omezení tohoto práva. Jde o příkaz zkoumat, zda z daného prohlášení bylo možné dovodit informaci o vině obviněného. Srov. S. Mihálik, F. Vincent: Filozofické a aplikační otázky zásady prezumpcie nevinny v trestnom konaniu, in J. Jelínek a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení, Leges, Praha 2020, str. 101.
6 Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10.
7 Rozsudek ESLP ze dne 8. 2. 1996, *John Murray proti Spojenému království*, č. 18731/91.
8 V. Pelc: Důkazní břemeno v trestním řízení, in J. Jelínek a kol., op. cit. sub 1, str. 127.
9 M. Bartoň: Čl. 1. Svoboda, rovnost, důstojnost, Charakteristika základních práv, in F. Hussein a kol.: Listina základních práv a svobod, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, str. 115.
10 A. Beranová: Dohoda o vině a trestu z pohledu práva na spravedlivý proces, in J. Jelínek a kol., op. cit. sub 5, str. 240.

případě vzdát.¹¹ **Nemožnost vzdát se základního práva totiž neplatí ve vztahu k dílčím nárokům.** Např. se lze dobrovolně vzdát svého vlastnického práva ke konkrétní věci, nikoliv však svého práva vlastnit majetek jako celku *pro futuro*.¹² **Ust. čl. 1 Listiny tedy nebrání tomu, aby se obviněný svých práv vyplývajících ze zásady presumpce nevinny v konkrétním případě z vlastní vůle vzdal.**

Pokud jde o omezení presumpce nevinny ze strany státu, platí, že základní práva nejsou neomezenitelná.¹³ Podmínky omezení základních práv stanoví čl. 4 Listiny ve svých odst. 2 až 4 tak, že „*meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod [...] upraveny pouze zákonem*“, za podmínky, že „*zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky*“ a zároveň „*při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena*.“¹⁴

- Prvním kritériem omezení základních práv tedy je, že **omezení musí Listina předpokládat.** Z judikatury Ústavního soudu však plyne, že „*k omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize*“.¹⁵
- Další podmínkou je, že **omezení musí být stanoveno zákonem.** Podle Ústavního soudu tak meze základních práv nemůže stanovit soudní praxe, mimo případ, kdy je zákonodárce nečinný a je třeba vyplnit mezeru v právu.¹⁶
- Dále **omezení nesmí být diskriminující.** V souladu s principem rovnosti musí platit stejně pro všechny případy splňující podmínky omezení.
- Poslední podmínkou je, že **omezení práva musí šetřit jeho podstaty a smyslu a nesmí být zneužíváno k jiným než stanoveným účelům.** Musí tedy být šetřeno esenciální jádro základních práv. To platí i v případech omezení v důsledku kolize s jiným základním právem nebo veřejným statkem, při němž Ústavní soud aplikuje požadavek minimalizace zásahu a princip zachování maxima z obou. Za tím účelem provádí tzv. **test proporcionality**, který obsahuje tři kroky – test vhodnosti (způsobilosti naplnění účelu), test potřebnosti (co největší šetrnosti zvoleného prostředku) a test poměrování (porovnání závažnosti kolidujících práv).¹⁷

Ve vztahu k právu na presumpci nevinny Listina neobsahuje žádné speciální limitační ustanovení. Při splnění výše uvedených podmínek proto lze uvažovat o omezení tohoto práva.

Presumpce nevinny je rovněž zakotvena v **čl. 48 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie** („LZPEU“). Podmínky možného omezení základních práv EU nalezneme v jejím čl. 52 odst. 1 a blíže je upřesňuje judikatura Soudního dvora EU.¹⁸

Aby bylo omezení dovolené,

- musí být **stanoveno zákonem,**
- cílem omezení musí být **obecný zájem,** který EU uznává, nebo potřeba ochrany práv a svobod druhého,
- omezení musí být **nezbytné a přiměřené a**
- **nesmí narušovat podstatu omezovaného práva.**

S užitím těchto kritérií Soudní dvůr EU např. judikoval, že presumpce nevinny se neuplatní v případě zajištění majetku osoby, která je podezřelá z terorismu.¹⁹ Nicméně na základě čl. 52 odst. 3 LZPEU je nutné vzít v potaz, že omezení základního práva podle LZPEU musí zároveň splňovat podmínky pro omezení odpovídajícího práva zakotveného v EÚLP.

Podmínky omezení jednotlivých práv zaručených EÚLP jsou uváděny přímo v příslušném ustanovení, ve kterém je dané právo zakotveno. V případě čl. 6 EÚLP však žádnou zmínku o možném omezení presumpce nevinny nenalezneme. Přesto **ESLP konstantně judikuje,** že presumpce nevinny může být předmětem omezení v **rozumných mezích**,²⁰ tedy tak, aby nedošlo k **zasažení samotné podstaty omezovaného práva,** za současné nutnosti **zachování práva na obhajobu**.²¹

Repík ukazuje, že ESLP ve své judikatuře vypracoval doktrínu tzv. **implicitních omezení.** V této doktríně ESLP uplatňuje kritéria, která je nutné splnit pro umožnění omezení práva na spravedlivý proces. Mimo podmínku, že obviněnému musí být zachováno právo na obhajobu, je také vždy třeba posuzovat každé omezení práv zaručených EÚLP z hlediska jeho nezbytnosti v demokratické společnosti a z hlediska proporcionality. Další posuzované kritérium se týká závažnosti důsledků pro obviněného. Výjimky z presumpce nevinny by se měly omezit jen na méně závažné trestné činy, za které nehrozí vysoké tresty. Přitom podle Repíka jsou to právě trestné činy velké závažnosti, jako je terorismus a organizovaný zločin, v jejichž případech bývá vnitrostátním právem presumpce nevinny omezena, nejčastěji omezením práva mlčet.²²

Stumer se zabýval možností omezení práv podle čl. 6 EÚLP z důvodu převažujícího **veřejného zájmu**.²³ Vyvažování individuálních práv a veřejného zájmu je vlastní celé EÚLP. K možnosti omezení práv zakotvených v jejím čl. 6 z důvodu převažujícího veřejného zájmu je však ESLP zdrženlivý. Právo obviněného mlčet, vyslyšet svědky, ani právo neobviňovat sám sebe ESLP ve své judikatuře s veřejným zájmem nepoměřuje. Omezení těchto práv umožňuje jen z jiných důvodů. Např. ohledně práva obviněného mlčet ESLP dovodil, že mlčení obviněného může být bráno v potaz při hodnocení přesvědčivosti důkazů z hlediska viny obviněného „*v situacích, které jasně volají po vysvětlení*“²⁴ je-li to vzhledem k okolnostem vůči obviněnému férové,²⁵ a nadto pokud odsouzení obviněného není založeno převážně na tomto základě.²⁶

V případě práva na zachování presumpce nevinny se však ESLP k jeho poměrování s veřejným zájmem uchyluje. Ve věci **Janosevic proti Švédsku** stěžovatel namítal porušení čl. 6 odst. 2

11 Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 17/14.

12 Op. cit. sub 9, str. 115.

13 V. Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda, II. díl, Ústavní právo České republiky, 1. úplné vyd., Leges, Praha 2011, str. 499.

14 Čl. 4 odst. 2 až 4 Listiny.

15 Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

16 Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2007, sp. zn. I. ÚS 391/05.

17 D. Hejč: Čl. 4. Podmínky pro ukládání povinností a pro omezení základních práv a svobod, in F. Husseini a kol., op. cit. sub 9, str. 191-196.

18 Např. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 13. 7. 1989, C-5/88, *Wachauf*.

19 Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. 1. 2015, T-406/13, *Gossio proti Radě*.

20 Op. cit. sub 4, str. 191.

21 Rozsudek ESLP ze dne 7. 10. 1988, *Salabiaku proti Francii*, č. 10519/83.

22 B. Repík: Úvahy nad judikaturou Evropského soudu pro lidská práva o prezumpci nevinny, *Justičná revue* č. 8-9/1996, str. 87-88.

23 Op. cit. sub 4, str. 107-110.

24 Rozsudek ESLP ze dne 2. 5. 2000, *Condrón proti Spojenému království*, č. 35718/97.

25 Rozsudek ESLP ze dne 8. 2. 1996, *John Murray proti Spojenému království*, č. 18731/91.

26 Rozsudek ESLP ze dne 8. 10. 2002, *Beckles proti Spojenému království*, č. 44652/98.

EÚLP tím, že mu byla vyměřena daňová přírážka za uvedení nesprávných údajů v daňovém přiznání.²⁷ Podle švédské legislativy je plátcem daně zatížen důkazním břemenem ohledně skutečnosti, že daňová přírážka neměla být vyměřena. ESLP uvedl, že „přihlíží k finančním zájmům státu v daňových záležitostech, přičemž daně jsou hlavním zdrojem příjmů státu. Systém zdanění založený v zásadě na informacích poskytnutých plátcem daně by nefungoval správně bez určité formy sankce proti poskytnutí nesprávných nebo neúplných informací.“²⁸ Tím ESLP otevřel možnost k vážení veřejného zájmu proti právu obviněného na presumpci nevinu v otázkách daňového práva. Podobně také Evropská komise pro lidská práva dala přednost veřejnému zájmu na příznivém životním prostředí před právem jednotlivce na zachování presumpce nevinu. Konkrétně ve věci *Maatschap E. C. Dortmunds & H. J. A. Dortmunds proti Nizozemsku* šlo o stížnost na porušení čl. 6 odst. 2 EÚLP tím, že národní legislativa zakotvila paušální sazby pro výpočet poplatků za produkci hnoje. Stěžovateli byl vyměřen poplatek, i když hranici ve skutečnosti nepřesáhl. Komise uvedla, že „s ohledem na cíl a účel právních předpisů v oblasti životního prostředí a zjevné technické obtíže při určování produkce hnoje v jednotlivých případech nemůže Komise konstatovat, že sporná domněnka, tj. výpočet produkce hnoje na základě paušálních sazeb podle druhů zvířat, překračuje rozumné meze“.²⁹

Stumer s omezováním práva na presumpci nevinu z důvodu veřejného zájmu nesouhlasí. Důsledkem těchto rozhodnutí je skutečnost, že kdykoliv bude veřejný zájem shledán jako dostatečně důležitý, může být potlačena presumpce nevinu. Nebrání se mož-

ností omezení presumpce nevinu z jiných důvodů, při nalezení jiných důvodných kritérií v zájmu ochrany jiného základního práva na základě principu proporcionality, jako v případě ostatních práv zakotvených v čl. 6 EÚLP.³⁰ Lze souhlasit se Stumerem, že kritérium veřejného zájmu je z hlediska omezení presumpce nevinu problematické. O veřejném zájmu se hovoří také v souvislosti se zájmem společnosti na potrestání pachatele. Presumpce nevinu je však obranou obviněného právě proti tomuto veřejnému zájmu. **Pokud by byl veřejný zájem na potrestání pachatele shledán jako dostatečně důležitý a převažující nad právem obviněného na presumpci nevinu, znamenalo by to závažný zásah do její samotné podstaty a její nepřipustné omezení.**

Také další autoři připouštějí výjimky z presumpce nevinu. Podle van Dijka může být omezení presumpce nevinu odůvodněno potřebou ochrany jiných hodnot.³¹ Polák zastává názor, že výjimky ze základních práv v trestním řízení jsou přípustné, pokud neporušují právo obviněného na obhajobu.³² Repík naopak nesouhlasí s možností omezení presumpce nevinu podle kritéria, že obviněnému musí být zachována práva obhajoby. Presumpce nevinu totiž s právem na obhajobu souvisí a už samotné omezení presumpce nevinu zároveň znamená, že obviněnému nejsou zachována všechna práva obhajoby. Nepovažuje však presumpci nevinu za absolutní právo.³³ Podle Pelce presumpce nevinu není v ČR absolutním pravidlem z důvodu ukládání subjektivního důkazního břemene obviněnému.³⁴

K možnosti omezení presumpce nevinu přenesením důkazního břemene na obviněného

Problematika důkazního břemene v trestním řízení je ve vztahu k možnostem omezení presumpce nevinu specifickým tématem. Ačkoliv někteří autoři existenci důkazního břemene v trestním řízení odmítají z důvodu, že funkci důkazního břemene v trestním řízení plní zásada *in dubio pro reo*,³⁵ řada autorů připouští jeho existenci v trestním řízení alespoň v tzv. materiálním smyslu.³⁶ V souladu se zásadou presumpce nevinu pak toto důkazní břemeno tíží stát,³⁷ či přesněji stranu obžaloby.³⁸

Často diskutovanou otázkou je, zda v určitých případech může důkazní břemeno nést obviněný. Za minulého režimu byla možnost přenesení důkazního břemene na obviněného v české právní teorii spíše odmítána, avšak současní autoři ze zákazu zatčení obviněného důkazním břemenem často připouštějí výjimky.

Podle Šámalů lze v případě obviněného hovořit o materiálním důkazním břemeni z hlediska aktivní obhajoby obviněného. Pokud v praxi důkazy svědčí proti obviněnému, často nestačí, aby obviněný skutečnosti na svou obhajobu pouze tvrdil, ale musí je prokázat.³⁹ Kaščák uvádí, že pokud osoba, proti níž se řízení vede, tvrdí nějakou skutečnost, lze od ní požadovat, aby své tvrzení prokázala a podala k němu vysvětlení. Jen pokud tato osoba není schopna prokázat svá tvrzení a ani orgány činné v trestním řízení nemohou prokázat její vinu, je třeba vynést zprošťující rozsudek.⁴⁰

Pokud jde o zahraniční nauku, obrácení důkazního břemene je častěji připuštěno v angloamerickém právním systému. V kontextu britského práva může být důkazní břemeno na obviněného přeneseno jen tehdy, je-li to proporcionální vzhledem k vyvážení veřejného zájmu na potrestání pachatele a zájmu obviněného na zachování jeho práv a při zohlednění následujících kritérií: za prvé musí jít o případ, kdy obviněnému **nehrozí trest odnětí**

- 27 Čl. 6 odst. 2 EÚLP se podle ESLP týká všech situací, kdy je někdo obviněn z „trestného činu“, čímž ESLP nerozumí pouze trestné činy ve smyslu trestního zákoníku, ale rovněž jiné delikty, za něž lze uložit sankce dle tzv. „engelovských kritérií“ (viz rozsudek ESLP ze dne 18. 6. 1976, *Engel a další proti Nizozemsku*, č. 5370/72). Presumpce nevinu se tak může uplatnit i v daňovém řízení.
- 28 Rozsudek ESLP ze dne 23. 7. 2002, *Janosevic proti Švédsku*, č. 34619/97.
- 29 Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 21. 5. 1997, *Maatschap E. C. Dortmunds & H. J. A. Dortmunds proti Nizozemsku*, č. 31463/96.
- 30 Op. cit. sub 4, str. 109, 118.
- 31 A. van Dijk: Retributivist Arguments against Presuming Innocence, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 2013, vol. 42, no. 2, str. 249-250.
- 32 P. Polák: Limity dokazovania výsluchmi svedkov v trestnom konaní vyplývajúce z práva na spravodlivý proces, in J. Jelínek a kol., op. cit. sub 5, str. 66.
- 33 B. Repík: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Orac, Praha 2002, str. 184.
- 34 Op. cit. sub 8, str. 126.
- 35 Srov. A. Růžek: Povinnost dokazovat a důkazní břemeno, *Stát a právo* č. 13/1967, str. 104 a násl.; J. Jelínek a kol.: *Trestní právo procesní*, 3. vyd., Leges, Praha 2013, str. 375.
- 36 V. Solnař a kol.: *Československé trestní řízení*, 1. vyd., Orbis, Praha 1963, str. 126; F. Púry: Existuje důkazní břemeno v trestním řízení? In J. Fenyk (ed.) a kol.: *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis, Praha 2007*, str. 104; J. Fenyk: Důkazní břemeno a trestní řízení, in J. Jelínek a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*, Leges, Praha 2016, str. 67-74.
- 37 Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3235/15.
- 38 Čl. 6 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2016/343/EU ze dne 9. 3. 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinu a práva být přítomen při trestním řízení před soudem.
- 39 P. Šámal: *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, Codex Bohemia, Praha 1999, str. 316.
- 40 D. Kaščák: Teoretické východiská uplatňovania zásady prezumpcie nevinu a jej nadnárodná úprava, *Justičná revue* č. 6-7/2019, roč. 71, str. 710.

svobody. V takovém případě totiž nehrozí nebezpečí způsobení závažné nenapravitelné újmy obviněnému. Za druhé musí jít o případ, kdy je pro obviněného relativně **jednoduché prokázat svou nevinu**, zatímco pro obžalobu by v porovnání s tím bylo prokázání viny značně ztížené. Postačí však, aby nesl pouze tzv. *evidential burden*,⁴¹ díky čemuž obžaloba získá znalost o rozhodných skutečnostech, aniž by obviněný musel soud přesvědčit o pravdivosti svých tvrzení. Za třetí musí být splněna podmínka, že **obžaloba nejprve prokáže naplnění všech ostatních znaků skutkové podstaty** trestného činu. Příklad se tedy musí *prima facie* jevit tak, že z pohledu obviněného spěje k nepříznivému výsledku. Obrácené důkazní břemeno je pak jistým způsobem obrany poskytnuté obviněnému. Naopak žádný vliv na otázku přípustnosti přenesení důkazního břemene nikdy nemůže mít kritérium závažnosti trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán. Závažnost trestné činnosti totiž nezvyšuje jen váhu veřejného zájmu na potrestání pachatele, ale vzhledem k riziku závažnějšího trestu přímo úměrně zvyšuje také váhu zájmu obviněného na zproštění obvinění.⁴²

Také autoři z kontinentální Evropy do určité míry připouštějí zatížení obviněného důkazním břemenem. Ulväng (Švédsko) hovoří o „falešném“ důkazním břemeni obviněného, které obviněný nese v řízení před soudem v případě, že se obžalobě v souvislosti s jejím důkazním břemenem podaří vinu obviněného prokázat. Tento přístup je komplexnější a výstižnější než pouhé sdělení, že důkazní břemeno leží na straně obžaloby. Presumpce nevinu tedy nezaručuje obviněnému právo být v trestním řízení zcela pasivní.⁴³ Van Dijk (Nizozemsko) uvádí, že obviněný často neformálně nese důkazní břemeno ve vztahu ke skutečnostem, které tvrdí na svou obranu. I když u takového důkazního břemene postačí vnést do věci důvodné pochybnosti, tedy není třeba obranu prokázat nade vší pochybnost, obviněný často není schopen takové skutečnosti doložit, což vede k potrestání nevinného.⁴⁴

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně uvádí, že presumpce nevinu „vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno“.⁴⁵ **Výjimky z tohoto pravidla, pokud jde o otázku viny, Ústavní soud výslovně nepřipouští. Naproti tomu podle ESLP je obrácení důkazního břemene za určitých podmínek možné,**⁴⁶

41 *Evidential burden* je v angloamerické právní doktríně typ důkazního břemene příkazující předložit dostatek důkazů pro to, aby se soud vůbec začal určitými skutečnostmi zabývat. Není však nutné prokázat pravdivost těchto skutečností. Druhým typem důkazního břemene je tzv. *persuasive burden*, jehož neunesení znamená prohru sporu. Přijetím *Human Rights Act* v roce 1998 došlo k inkorporaci EÚLP do anglického právního řádu a soudům bylo uloženo interpretovat legislativu způsobem souladným s EÚLP. Judikatura se proto ustálila na tom, že ustanovení, která dříve obviněnému ukládala *persuasive burden*, jsou nyní vykládána jako ukládající *evidential burden*, což je souladné s čl. 6 odst. 2 EÚLP (op. cit. sub 4, str. 22-26).

42 Op. cit. sub 4, str. 152-189.

43 M. Ulväng: *Presumption of Innocence Versus a Principle of Fairness. A Response to Duff*, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 2013, vol. 42, no. 2, str. 208.

44 Op. cit. sub 31, str. 258.

45 Srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. IV. ÚS 335/05, ze dne 17. 5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 260/05. V nedávné době Ústavní soud tuto formulaci užil v usnesení ze dne 6. 4. 2022, sp. zn. II. ÚS 670/22.

46 Zelená kniha Komise Evropských společností o presumpci nevinu, č. KOM (2006) 174, v konečném znění, na základě judikatury ESLP shrnuje tři případy, kdy obžaloba nenese důkazní břemeno. Je tomu tak v případě trestných činů s objektivní odpovědností, v případě trestných činů, u nichž platí obrácené důkazní břemeno, a v případech rozhodnutí o konfiskaci majetku.

Pavel Vantuch

Trestní řízení z pohledu obhajoby. 3. vydání

- přehledná a vhodně členěná publikace ukazuje možnosti obhajoby ve všech stadiích trestního řízení
- čtivosti publikace napomáhají otázky, které kladou obhájci v každodenní praxi, a autor na ně jasně odpovídá
- výklad doplňují stručné vzory nejčastějších podání obhájce, včetně těch, která nejsou v praxi dostatečně využívána

2024 | vázané s přebalem | 1 440
1 990 Kč | obj. číslo VP16

Bělina/Drápal a kol.

Zákoník práce Komentář. 4. vydání

- podstatně přepracované a zásadně aktualizované vydání velkého komentáře reaguje na nejnovější legislativní vývoj
- obsahuje výklad velké novely účinné od 1. 10. 2023 a dílčí novely účinné od 1. 1. 2024
- zahrnuje komentář k dopadu konsolidačního balíčku na pracovněprávní vztahy a přináší komplexní přehled judikatury českých soudů i ESD

2023 | vázané v přebalem | 1 688
3 590 Kč | obj. číslo EVK35

Sobek/Kotásek/Hapla a kol.

Právní argumentace

- publikace poskytuje významné a užitečné informace o právní argumentaci reálně využitelné v právní praxi
- obsahuje soubor velmi kvalifikovaných analýz a řady praktických návrhů a doporučení z pera našich špičkových právních akademiků
- kniha je ojedinelá kumulativním a zacíleným dopadem na zkoumanou oblast v důkladně komentovaném mezinárodním komparativním kontextu

2024 | brožovaná | 624
990 Kč | obj. číslo M83

zejména v důsledku stanovení právních a faktických domněnek. Domněnky totiž nahrazují důkaz, který je jinak v souladu se zásadou presumpce nevinny povinna podat obžaloba. Někteří autoři upozorňují, že stanovení právní domněnky se v podstatě rovná redefinici skutkové podstaty trestného činu tak, že jde o trestný čin s objektivní odpovědností.⁴⁷ I když podle některých autorů existence právních domněnek představuje rozpor s mnohými zásadami trestního řízení,⁴⁸ přesto se v trestním právu evropských států právní domněnky často vyskytují. Francouzské trestní právo např. presumuje, že kdo žije s prostitutkou a není schopen prokázat své příjmy, je kuplířem.⁴⁹ ESLP stanovení domněnky považuje za přípustné omezení presumpce nevinny, pokud přenesení důkazního břemene v jejím důsledku zůstane „v rozumných hranicích“.⁵⁰ Meze jsou překročeny zejména v případech, kdy před aplikací domněnky orgány činné v trestním řízení neprokázaly naplnění základních znaků skutkové podstaty trestného činu, tedy případ se nevyvíjel *prima facie* v neprospěch obviněného. Dále jsou překročeny v případech, kdy domněnka stanoví obviněnému důkazní břemeno ohledně skutečnosti, k níž obviněný rozumně nemůže předložit žádné důkazy.⁵¹

Předmětem pravděpodobně **nejrozsáhlejší diskuse o možnosti přenesení důkazního břemene na obviněného v našem prostředí se stala otázka zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby podle § 8 odst. 5 zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim** (dále „ZTOPO“).

Velká část autorů zastává názor, že účelem přijetí § 8 odst. 5 ZTOPO nebylo přenesení důkazního břemene na právnickou osobu a že jeho textace je nesprávná.⁵² Na základě oponentních názorů nicméně v praxi docházelo k zatěžování právnické osoby důkazním břemenem v souvislosti s prokazováním existence tzv. *compliance* programů,⁵³ a to zejména v rámci struktury státních zastupitelství,⁵⁴ přestože i právnickým osobám svědčí právo na spravedlivý proces a právo na presumpci nevinny.⁵⁵

47 A. Gray: The Presumption of Innocence Under Attack, *New Criminal Law Review* 2017, vol. 20, no. 4, str. 615; op. cit. sub 4, str. 103.

48 J. Ivor: Zisťovanie materiálnej pravdy v prípravnom konaní, in J. Jelínek a kol., op. cit. sub 36, str. 80; I. Bystřina: Presumpce nevinny v socialistickém právu, *Právník* č. 2/1962, str. 127.

49 Čl. 225-6 francouzského trestního řádu.

50 Rozsudek ESLP ze dne 7. 10. 1988, *Salabiaku proti Francii*, č. 10519/83.

51 Rozsudek ESLP ze dne 20. 3. 2001, *Telfner proti Rakousku*, č. 33501/96.

52 P. Šámal: K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb., *Trestněprávní revue* č. 11-12/2016, str. 251-253; J. Dědič: § 8. Trestní odpovědnost právnické osoby, in P. Šámal a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*, Komentář, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2018, str. 230-235; J. Fenyk, J. Smejkal, I. Bílá: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, Komentář, 2., podstatně přepracované a doplněné vyd., Wolters Kluwer, Praha 2018, str. 62; op. cit. sub 8, str. 126.

53 L. Bohuslav: K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob, in J. Jelínek a kol., op. cit. sub 36, str. 98-105.

54 Viz Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství [online], 29. 11. 2016. [cit. 2023-11-28], dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aplikace-§-8-odst.-5-ZTOPO-Průvodce-novou-právní-úpravou-pro-státní-zástupce.pdf>. (Jde o první verzi metodiky, přičemž v současnosti existuje již třetí verze, která je k možnosti přenesení důkazního břemene na právnickou osobu zdrženlivější.)

55 J. Fenyk: Obecně oprávněná osoba, zmocněnec a opatrovník v trestním řízení proti právnické osobě a její právo na obhajobu, in Jelínek a kol., op. cit. sub 5, str. 336.

56 T. Gřivna, H. Šimánová: Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem, *Trestní právo* č. 2/2018, str. 16-18.

Aniž bych hodnotil správnost či vhodnost znění § 8 odst. 5 ZTOPO, na základě shora uvedených poznatků o možnostech omezení presumpce nevinny se lze přiklonit k názoru, který v této diskusi vyjádřili Gřivna s Šimánovou. Podle nich je § 8 odst. 5 ZTOPO benefitem, kterým zákonodárce umožňuje právnické osobě zprostit se trestní odpovědnosti poté, kdy již byly prokázány všechny atributy trestného činu a jeho přičitatelnosti právnické osobě. Předpokládají tak určitou dvoufázovost při vyhodnocování trestní odpovědnosti právnické osoby, kdy po prokázání všech atributů přičitatelnosti lze právnické osobě uložit důkazní břemeno ohledně naplnění podmínek zproštění trestní odpovědnosti. Své závěry Gřivna s Šimánovou činí mj. na základě závěrů angloamerické doktríny, dle níž lze na obviněného přenést pouze důkazní břemeno v podobě tzv. *evidential burden*, chápané jako povinnost předložit dostatek důkazů k tomu, aby se soud určitou skutečností zabýval, tj. aby vznikla alespoň pochybnost o určité skutečnosti.⁵⁶

Na uvedeném pojetí lze demonstrovat obrácení důkazního břemene, které může vyhovovat shora dovozeným požadavkům na omezení presumpce nevinny. Při tomto pojetí zejména nedojde k zasažení její samotné podstaty (dojde k jejímu omezení v rozumných mezích). V první fázi bude totiž presumpce nevinny zcela naplněna bez jakéhokoliv omezení, když vina právnické osoby musí být nejprve prokázána. Až když se případ bude *prima facie* vyvíjet v neprospěch právnické osoby, bude v jejím zájmu nabídnout důkazy pro svou nevinu.

Závěr

Zejména na základě rozboru judikatury ESLP a Ústavního soudu a názorů z odborné diskuse jsem toho mínění, že **právo na presumpci nevinny lze za splnění shora uvedených podmínek zákonným způsobem omezit**.

Problematické může být poměrování veřejného zájmu na potrestání pachatele trestného činu s jeho právem na presumpci nevinny, neboť čím vyšší tento zájem bude, tím spíše by měla být obviněnému poskytnuta ochrana v podobě presumpce nevinny.

Pokud jde o možnost přenesení důkazního břemene na obviněného, nalezl jsem, že ESLP jej připouští, pokud je učiněno v rozumných mezích. Přitom nesmí být porušeno právo obviněného na obhajobu, **orgány činné v trestním řízení musejí nejprve bez důvodných pochybností prokázat naplnění základních znaků skutkové podstaty trestného činu** (případ se tedy musí *prima facie* vyvíjet v neprospěch obviněného) **a důkazní břemeno může být obviněnému uloženo jen ohledně skutečnosti, ke kterým rozumně může předložit důkazy**.

Přípustnost materiálního důkazního břemene na straně obviněného souvisí s potřebou nepochybného zjištění skutkového stavu a zásadou *in dubio pro reo*. Pokud se případ vyvíjí tak, že vina obviněného byla v souladu s důkazním břemenem obžaloby prokázána a neexistují v tomto směru důvodné pochybnosti, nezbyvá obviněnému než do případu takové pochybnosti vnést. V takovém případě však nebude obviněnému zpravidla stačit tvrdit skutečnosti vzbuzující důvodné pochybnosti o jeho vině, ale bude v jeho zájmu, aby pro tyto skutečnosti také nabídl důkazy.

Ve vztahu k povaze § 8 odst. 5 ZTOPO se domnívám, že nebyl přijat za účelem přenesení důkazního břemene na obviněnou právnickou osobu. Lze však nalézt takové jeho pojetí, které by přenesení důkazního břemene umožnilo při současném splnění všech podmínek kladených na možnost omezení základního práva na presumpci nevinny. ❖

Jak napsat (ne)platnou smlouvu o rezervaci nemovitosti?

Následující článek reaguje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2023, sp. zn. 33 Cdo 1507/2022. V něm byl řešen nárok na smluvní pokutu ze smlouvy o rezervaci nemovitosti, která byla posouzena jako smlouva o realitním zprostředkování v režimu zák. č. 39/2020 Sb., o realitním zprostředkování. Obecně použitelným výstupem uvedeného rozhodnutí je to, že není možné ani v trojstranných rezervačních smlouvách sjednat povinnost uzavřít realitní smlouvu a tuto povinnost zajistit smluvní pokutou.

V článku je vymezeno, jak smluvní rezervaci nemovitostí není možné z právního pohledu nadále provádět. V neposlední řadě je uvedeno možné řešení smlouvy o rezervaci na realitním trhu tak, aby byla v souladu se zákonem a aby byl zároveň zachován její praktický účel. To vše při zachování práv a oprávněných zájmů klientů realitních zprostředkovatelů.

Mgr. Marek David

působí jako advokát a společník Juráš a partneři, advokátní kancelář v. o. s., ve Zlíně.

V uvedeném rozhodnutí Nejvyšší soud posoudil trojstrannou smlouvu o rezervaci nemovitosti jako smlouvu o realitním zprostředkování spadající pod režim zákona o realitním zprostředkování¹ (dále jen jako „ZRZ“). Ve smlouvě o rezervaci byla sjednána povinnost zájemců (potenciálních kupujících) uzavřít smlouvu o převodu nemovitosti, která byla utvrzena smluvní pokutou. Smluvní pokuta se měla započíst na rezervační poplatek uhrazený zájemci v případě porušení jejich povinnosti uzavřít smlouvu o převodu s prodávajícím. Ujednání o smluvní pokutě bylo shledáno neplatným, protože zajištěná povinnost odporovala znění zákona.

Zkušenosti z advokátní praxe ukazují, že obdobných smluv není v realitní praxi zrovna málo. Dokonce si trůfám uvést, že v realitním prostředí je málo obdobných smluv o rezervaci, které by obstály z hlediska požadavků současného ZRZ a rozhodnutí Nejvyššího soudu (dále i „NS“).² Článek se zamýšlí nad možnostmi legálního řešení „rezervace nemovitosti“ jakožto typického postupu v rámci realitního zprostředkování převodu nemovitostí ve světle rozhodnutí NS.

Smlouva o rezervaci v právních souvislostech

Rozhodnutí NS bylo v odborné veřejnosti v prostředí internetu poměrně hojně komentováno.³ Mezi realitními zprostředkovateli bohužel není ojedinělý názor, že „Bez smluvní pokuty by rezervační smlouva neměla téměř žádnou váhu. Její výše se obvykle rovná výši rezervačního depozita. Pro makléře představuje jistotu, že nepřijde

o svou odměnu v případě, že si zájemce nebo vlastník obchod rozmyslí.“⁴ Cílem článku je poukázat na možné způsoby, kterými realitní zprostředkovatelé mohou sledovaných cílů dosáhnout i legálními a „férovými“ postupy při zachování oprávněných zájmů a práv svých klientů.

Smlouva o rezervaci nemovitosti (dále jen „smlouva o rezervaci“),⁵ která byla předmětem posouzení v rozhodnutí NS a která je předmětem tohoto článku, je trojstranná smlouva mezi:

- realitním zprostředkovatelem,
- zájemcem jakožto klientem realitního zprostředkovatele,⁶ a
- třetí osobou, kterou našel realitní zprostředkovatel a která má zájem o uzavření realitní smlouvy se zájemcem (dále jako „třetí osoba“).

Smlouva o rezervaci v rozhodnutí NS nebyla shledána neplatnou jako celek. **Neplatná byla „pouze“ sjednaná povinnost k uzavření realitní smlouvy a na to navazující ujednání o smluvní pokutě pro případ porušení této povinnosti.** Smlouva

- 1 Zákon č. 39/2020 Sb., o realitním zprostředkování, který nabyl účinnosti dnem 3. 3. 2020.
- 2 Jedná se o subjektivní zkušenost a názor autora článku, který samozřejmě nevylučuje, že v praktickém právním životě existuje i smluvní dokumentace souladná se zákonem.
- 3 Viz např. D. Mašek, M. Pechová: Smluvní pokuta ve smlouvě o realitním zprostředkování, in www.epravo.cz, 22. 9. 2023 (cit. 30. 12. 2023), dostupné z: Smluvní pokuta ve smlouvě o realitním zprostředkování | epravo.cz; nebo T. Zilvar: Realitky nesmí požadovat pokutu, když nakonec neuzavřete smlouvu, in www.mesec.cz, 31. 8. 2023 (cit. 30. 12. 2023), dostupné z: Realitky nesmí požadovat pokutu, když nakonec neuzavřete kupní smlouvu - Měšec.cz (mesec.cz).
- 4 M. Mazancová: Minimum makléře: o smluvních pokutách v rezervačních smlouvách, in www.plus.ceskereality.cz, 25. 1. 2021 (cit. 30. 12. 2023), dostupné z: Minimum makléře: O smluvních pokutách v rezervační smlouvě | ČESKÉREALITY.cz PLUS (ceskereality.cz).
- 5 V praxi jsou tyto smlouvy nazývané různými způsoby, jako např. „rezervační smlouva“, „dohoda o složení blokovacího depozita“, „dohoda o rezervaci nemovitosti“ apod.
- 6 Viz § 2 písm. c) ZRZ, podle kterého je zájemce ten, se kterým realitní zprostředkovatel uzavírá smlouvu o zprostředkování. Osoba, kterou realitní zprostředkovatel vyhledá, nemá legální pojmenování. Zákon o realitním zprostředkování tuto osobu v § 3 odst. 1 označuje jako toho, kdo „má zájem o uzavření realitní smlouvy se zájemcem“.

o rezervaci není smluvním typem, který by byl upraven v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), nebo jiném zákoně. Jedná se o **smlouvu vytvořenou realitní praxí**, kterou musíme hodnotit důsledně individuálně podle jejího obsahu. Judikatura ji dříve v několika případech hodnotila jako **inominátní smlouvu** podle § 1746 odst. 2 o. z.⁷ Ve většině případů se bude jednat o **smíšenou smlouvu** kombinující inomínátní část (tj. rezervaci), smlouvu o zprostředkování se smlouvou o budoucí smlouvě (tj. závazek uzavřít cílovou smlouvu). Podle smluvních stran a obsahu smlouvy musíme vždy hodnotit, zda se zároveň jedná o smlouvu spadající pod režim ZRZ.

Podstatným předmětem smlouvy o rezervaci pro účely tohoto článku je:

- povinnost realitního zprostředkovatele vyvíjet činnost směřující k uzavření realitní smlouvy,
- rezervování nemovitosti pro třetí osobu, resp. závazek realitního zprostředkovatele nenabízet nemovitost nikomu jinému,
- složení rezervačního poplatku⁸ na účet realitního zprostředkovatele, který se v případě uzavření realitní smlouvy započte na provizi realitního zprostředkovatele,⁹
- povinnost zájemce a třetí osoby uzavřít realitní smlouvu nebo smlouvu o budoucí realitní smlouvě,¹⁰
- smluvní pokuta (nebo jinak obdobně formulovaný utvrzovací nárok) ve prospěch realitního zprostředkovatele pro případ porušení povinnosti uzavřít realitní smlouvu, která se započte na uhrazený rezervační poplatek, příp. ji uhradí zájemce, pokud by tuto povinnost porušil zájemce.¹¹

Pro účely řešené problematiky je přítom nerozhodné, jestli za zájemce nebo třetí osobu uzavře smlouvu o rezervaci realitní zprostředkovatel jako zástupce na základě plné moci, nebo ji zájemce či třetí osoba uzavře tzv. sama za sebe.¹²

7 Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2865/2022, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002.

8 Opět platí, že v praxi jsou používány různé termíny, jako např. „rezervační záloha“, „blokováci depozitum“, „platba za rezervaci“ apod.

9 Další možností je započtení rezervačního poplatku na kupní cenu, ze které pak daná smluvní strana provizi hradí. Tato jiná právní konstrukce charakter smlouvy o rezervaci jako smlouvy o realitním zprostředkování nemění a nic by podle mého názoru nezměnila ani v případě rozhodnutí NS.

10 V praxi je tato povinnost občas formulována nikoli přímo jako povinnost realitní smlouvu uzavřít, ale jako povinnost součinnosti směřující k uzavření realitní smlouvy. Věcně se i v těchto případech jedná ve svém důsledku o povinnost k uzavření realitní smlouvy – k tomu viz např. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 11. 2022, sp. zn. 26 Co 251/2022.

11 Smluvní pokuta v těchto případech bývá sjednána i způsobem, že jedna část náleží realitnímu zprostředkovateli a druhá část náleží zájemci, potažmo třetí osobě, podle toho, kdo povinnost realitní smlouvu uzavřít poruší.

12 V praxi je totiž poměrně běžným jevem, že realitní zprostředkovatel podepisuje smlouvu nejen za sebe, ale také za zájemce na základě plné moci. Jistě by v takových případech přicházelo do úvahy řešení střetu zájmů podle § 437 a násl. o. z., příp. otázky spojené s vymezením zástupčího oprávnění a jeho překročením apod. Řešení těchto situací by však přesahovalo cíl a rozsah tohoto příspěvku.

13 Taková povinnost ve smlouvě o rezervaci bude mít charakter smlouvy o smlouvě budoucí ve smyslu § 1785 a násl. o. z., bez ohledu na to, jestli bude takto smlouva výslovně označena ve smlouvě o rezervaci. Právní jednání je totiž nutné vždy hodnotit podle obsahu, nikoli podle jeho názvu – viz § 555 odst. 1 o. z.

14 T. Philipp: Zákon o realitním zprostředkování, Komentář, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 106-117, bod 17.

Realitní smlouva

Výše uvádím pojem „realitní smlouva“. Ta je definována v § 2 písm. d) ZRZ jako smlouva o nabytí vlastnického práva k nemovité věci nebo práva, jež obsahuje nebo s nímž je spojeno oprávnění užívat nebo požívat nemovitou věc, byt nebo nebytový prostor, ledaže se jedná o ubytování. Je nesporné, že realitní smlouva je smlouva kupní nebo nájemní, tj. smlouva tzv. ostrá, která přímo vede k převodu (zřízení) práva. Pro zjednodušení budu dále v článku pracovat s koupí nemovitosti, nikoli s právem nájmu nebo řešením věcných práv k nemovitosti apod.

Otázkou je, jestli za realitní smlouvu můžeme považovat i smlouvu o smlouvě budoucí kupní. **Podle § 15 ZRZ totiž platí, že smlouva o realitním zprostředkování nesmí být obsažena ve stejné listině jako realitní smlouva.** Pokud bychom na smlouvu o smlouvě budoucí nahlíželi jako na realitní smlouvu, tak smlouvy o realitním zprostředkování v trojstranné smlouvě o rezervaci by byly zapovězeny tam, kde je jejich obsahem oboustranný závazek zájemce a třetí osoby k uzavření realitní smlouvy.¹³ To by platilo i v případě, kdy by bylo možné v takové smlouvě dostat ust. § 14 ZRZ, které zapovídá možnost uložení povinnosti zájemci, který je spotřebitelem, uzavřít realitní smlouvu nebo smlouvu o uzavření budoucí realitní smlouvy ve smlouvě o realitním zprostředkování – k tomu blíže viz níže.

Názory odborné veřejnosti na to, jestli smlouva o smlouvě budoucí je realitní smlouvou či nikoli, se přitom různí. Podle jednoho názoru platí, že „Realitní smlouvou dle ZRZ je pouze smlouva o takovém nabytí, nikoli však smlouva o uzavření budoucí realitní smlouvy. Zároveň ani z obecného právního pohledu není realitní smlouva (tedy smlouva o nabytí) totožným nebo zaměnitelným právním jednáním se smlouvou o uzavření budoucí realitní smlouvy.“¹⁴

Odlšný pohled uvádí Kříž: „Jednak samotný zákon rozlišuje realitní smlouvu a smlouvu o uzavření budoucí realitní smlouvy (§ 14 ZRZ), jednak z důvodové zprávy lze dovodit, že zákonodárce neměl v úmyslu takové smlouvy do samotného pojmu realitní smlouva zařadit.“

Podle mého názoru je však vhodnější takové smlouvy o smlouvě budoucí za realitní smlouvy považovat. Opět je třeba vyjít z podstaty realitního zprostředkování, jak jej vymezuje zákon o realitním zprostředkování, kterým je podle § 3 ZRZ zásadně vyhledání osoby, která má zájem o uzavření realitní smlouvy se zájemcem (tj. klientem realitního zprostředkovatele). Pokud dojde k uzavření smlouvy, na základě které se třetí osoba zaváže zájemci uzavřít s ním smlouvu naplňující znaky realitní smlouvy podle § 2 písm. d) ZRZ, již není koho hledat, ani není důvod činit jiné úkony za účelem vytvoření příležitosti pro zájemce k uzavření realitní smlouvy, protože zájemce je již stranou dané smlouvy a s třetí osobou jsou vzájemně zavázáni uzavřít realitní smlouvu. Pokud se tak za realitního zprostředkovatele považuje osoba vyhledávající pro své klienty osoby ochotné uzavřít s nimi smlouvy v oblasti realitního trhu, jak je obecně vymezuje zákon, mělo by být bez rozdílu, jakou formou vstoupí do vzájemných závazků, tj. zda rovnou uzavřou danou smlouvu, nebo nejdříve uzavřou smlouvu o smlouvě budoucí. Po uzavření takové smlouvy již přitom není co zprostředkovat, protože strany jsou vzájemně právně zavázány.

Jsem tak přesvědčen, že pokud by mělo být podle smlouvy mezi zájemcem a realitním zprostředkovatelem zprostředkováno pouze uzavření smlouvy o smlouvě budoucí, jde o smlouvu o realitním zprostředkování. Stejně tak mám za to, že úschova za účelem vy-

pořádání plnění podle smlouvy o smlouvě budoucí se řídí § 4 ZRZ. Smlouvu o smlouvě budoucí je také podle mého názoru nutné považovat za realitní smlouvu pro účely určení splatnosti provize podle § 19 ZRZ.¹⁵

Přijetí závěru o tom, že smlouva o smlouvě budoucí je realitní smlouvou ve smyslu ZRZ, konkrétně ve smyslu jeho § 2, by bylo dotvářením práva. Souhlasím s tím, že lze pomyslet na řadu případů, kde účel a smysl ZRZ povede k závěru o tom, že smlouva o smlouvě budoucí je realitní smlouvou. Je např. možné, že zájemce bude mít z nějakých důvodů zájem o uzavření smlouvy o smlouvě budoucí s třetí osobou, kterou vyhledá realitní zprostředkovatel. Na její uzavření může být vázán i vznik nároku na provizi. Výsledek, že by taková smlouva o zprostředkování mezi realitním zprostředkovatelem a zájemcem, jejímž cílem by bylo uzavření smlouvy o smlouvě budoucí, nepodléhala režimu ZRZ, není smysluplný, resp. by byl v rozporu se smyslem a účelem ZRZ.¹⁶ **Podle mého názoru může absence zákonného podřazení smlouvy o smlouvě budoucí pod pojem „realitní smlouva“ naplňovat znaky nepravé otevřené teleologické mezery v právu,** tj. takové mezery, kde „zákonný text vyjadřuje méně, než odpovídalo smyslu jeho regulace. Právní norma dopadá pouze na určitou skutkovou podstatu, a nikoliv na skutkovou podstatu jinou, a neexistuje přitom rozumný důvod, proč by se na tuto obdobnou skutkovou podstatu neměla použít. Jde o argumentaci podobností, přičemž platí, že kde je stejný smysl a účel, má být stejná úprava... Nejde o tvorbu práva, nýbrž o dotváření práva, kterým soudce „toliko“ domýšlí existující právní řád do důsledků, čímž soudce stále zůstává na půdě platného práva a jen vychází z presumpce racionálního zákonodávce. Toto dotváření práva je třeba odlišit od představy soudce rozporné s platným právem, jejíž realizace by byla možná pouze cestou změny zákona.“¹⁷

Přikláním se k závěru Kříže, že smlouva o smlouvě budoucí je realitní smlouvou ve smyslu ZRZ. Přiznávám, že se jedná o výklad sporný. Lze totiž nalézt smysluplné argumenty pro závěr opačný. Některé jsou výše naznačeny. **Smysl a účel ZRZ sledující primárně ochranu klientů realitních zprostředkovatelů, zejména v postavení spotřebitele, ovšem podle mého přesvědčení převažuje ve prospěch přijatého závěru.**

Vývoj judikatury a s tím související praxe smluv o rezervaci

Než praxe přijala řešení v podobě trojstranných smluv o rezervaci, byly dříve¹⁸ uzavírány smlouvy o rezervaci dvoustranné. Ve většině případů to byla smlouva mezi třetí osobou vyhledanou realitním zprostředkovatelem a tímto realitním zprostředkovatelem.

Tehdejší právní úprava obč. zák. č. 40/1964 Sb. upravovala vznik nároku zprostředkovatele na odměnu (provizi) až po dosažení výsledku, tj. po uzavření smlouvy (dnešní terminologií realitní smlouvy) – viz § 774 a násl. obč. zák. č. 40/1964 Sb. Tehdejší právní úprava neumožňovala ve zprostředkovatelské smlouvě odchytil se od zákonné úpravy v neprospěch spotřebitele, a proto by sjednání nároku a splatnosti provize již obstaráním příležitosti k uzavření smlouvy zřejmě neobstálo (viz tehdejší § 55 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb.). Z důvodu ochrany spotřebitele nebylo také možné si sjednat náhradu nákladů podle § 776 obč. zák. č. 40/1964 Sb., a to např. paušálním způsobem, aby to sanovalo třeba jen částečně nárok zprostředkovatele na odměnu v přípa-

dě neuzavření obchodu, protože jedna strana (typicky kupující) odmítla smlouvu uzavřít.¹⁹ Přestože smlouva o zprostředkování mezi podnikateli v obchodním zákoníku²⁰ takovou smluvní úpravu umožňovala, pro realitní obchody se spotřebiteli byli realitní zprostředkovatelé v kleštích zákona (na rozdíl od současného stavu – k tomu viz níže).

Právě proto²¹ vznikly uvedené dvoustranné realitní smlouvy s povinností třetí osoby (potenciálního kupujícího) uzavřít realitní smlouvu se zájemcem (většinou prodávajícím), pro kterého realitní zprostředkovatel třetí osobu vyhledal. Proávající nebyl smluvní stranou smlouvy o rezervaci. V případě porušení povinnosti uzavřít realitní smlouvu byla třetí osoba povinna uhradit smluvní pokutu realitnímu zprostředkovateli. Ta měla sanovat nárok na odměnu realitního zprostředkovatele, pokud se kupující rozhodl smlouvu následně neuzavřít. Tyto smlouvy, resp. nárokové smluvní pokuty, však byly soudy posouzeny jako neplatné, tím pádem nevymahatelné. Za všechny uvedu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2012, sp. zn. 33 Cdo 694/2011, který uvádí, že:

„Podmínkou platnosti ujednání o smluvní pokutě je existence hlavního závazku, který má smluvní pokuta zajišťovat. Má-li být závazek k zaplacení smluvní pokuty sjednán platně, musí z ujednání o smluvní pokutě jednoznačně vyplývat, splnění jaké konkrétní povinnosti je tímto institutem zajištěno, to znamená, při porušení které konkrétní povinnosti vzniká nárok na zaplacení smluvní pokuty, a tato zajištěná povinnost musí platně vzniknout, aby mohla být smluvní pokutou zajištěna. Nevznikla-li totiž povinnost plnit, nemůže být ani porušena, a nemůže tudíž vzniknout ani nárok na zaplacení smluvní pokuty. Zavázat se k uzavření smlouvy budoucí mohou pouze účastníci smlouvy, která má být jimi v budoucnu uzavřena; jiný subjekt se sám může zavázat, že do dohodnuté doby uzavře smlouvu, pouze je-li nepřímým zástupcem účastníka budou-

15 J. Kříž: K definici smlouvy o realitním zprostředkování, Obchodní právo č. 6/2020, identifikační číslo ASPI LIT280466CZ.

16 Účel a smysl přijetí ZRZ lze dovodit i z důvodové zprávy k ZRZ, která v části vysvětlující nezbytnost navrhované úpravy jako celku uvádí mj., že: „Mezi nedostatky stávajícího stavu patří:

- chybějící pravidla pro výkon realitního zprostředkování, nízká či zcela chybějící odborná kvalifikace osob vykonávajících tuto činnost, nízká konkurenceschopnost v rámci evropského trhu,
- nedostatečná ochrana klientů a neúčinná kontrola realitních zprostředkovatelů,
- chybějící definice realitního zprostředkování včetně specifické úpravy zprostředkovatelské smlouvy (pro tento účel),
- nedůvěra v realitní služby a nízká prestiž realitních zprostředkovatelů.

Hlavním motivem pro přijetí nové právní úpravy je zejména snaha o vyšší ochranu spotřebitele, jakožto účastníka realitního obchodu realizovaného za účasti realitního zprostředkovatele. Snahu o ochranu spotřebitele v rámci realitního zprostředkování podpořila i vláda, když vytvoření zákona o realitním zprostředkování zařadila jako jeden z úkolů v materiálu Priority spotřebitelské politiky 2015–2020, který byl schválen usnesením vlády ze dne 7. ledna 2015 č. 5.“

17 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 155/2018.

18 Myšleno na účinnosti starého občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dále jako „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“).

19 K tomu viz např. P. Lavický: § 776 [Náhrada nákladů], in J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník I, II., 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2009, str. 2294, marg. č. 1.

20 Viz § 642 a násl. zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

21 Že tomu tak bylo právě z těchto důvodů, není ověřitelný fakt, jedná se o subjektivní názor autora opřený o zkušenosti s předchozí právní úpravou a realitní praxí.

cí smlouvy... Pokud se totiž subjekt zaváže k uzavření smlouvy (jako dvoustranného právního úkonu), lze tuto jeho povinnost vymáhat pouze žalobou na nahrazení projevu vůle (§ 161 odst. 3 o. s. ř.); taková žaloba však logicky vzato nepřichází v úvahu tam, kde má budoucí smlouvu uzavřít osoba odlišná od účastníků rezervační smlouvy. Nezbyvá proto než uzavřít, že žalobcům povinnost uzavřít smlouvu o budoucí kupní smlouvě nevznikla. Nevznik-li platně závazek, jehož splnění má být smluvní pokutou zajištěno, je ujednání o smluvní pokutě neplatné...²²

Výše uvedené závěry a judikatura jsou použitelné i za účinnosti o. z., potažmo i po nabytí účinnosti ZRZ.²³

Reakcí na uvedenou judikatorní praxi bylo uzavírání trojstranných smluv o rezervaci, tj. smluv, kde jejich stranou byl už i zájemce jako prodávající, který byl v nemálo případech zastoupen při uzavření smlouvy o rezervaci realitním zprostředkovatelem. **Tím byl napraven nedostatek absence vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, protože oboustranný závazek k uzavření realitní smlouvy už byl sjednán mezi smluvními stranami, které měly realitní smlouvu následně uzavřít, tj. mezi budoucím prodávajícím a kupujícím.**

Před přijetím ZRZ byly odbornou veřejností a judikaturou u trojstranných smluv akceptovány i smluvní pokuty v těchto trojstranných smlouvách, a to přestože smluvní pokuty byly sjednávány (vždy alespoň zčásti) ve prospěch realitních zprostředkovatelů, jakožto subjektů stojících mimo přímý vztah smlouvy o smlouvě budoucí sjednané v rámci smlouvy o rezervaci. Nejvyšší soud vědom si své předchozí judikatury o tom, že smluvní pokuta může být sjednána jen mezi stranami, mezi kterými je

sjednána utvrzovaná povinnost, takovou „smluvní pokutu“ posoudil jako ujednání o odstupném, příp. ujednání o nepojmenované smluvní klauzuli utvrzující dluh, a to bez ohledu na označení takového ujednání ve smlouvě.²⁴ Byl akceptován stav, kdy v trojstranných smlouvách o rezervaci byla ujednána povinnost uzavřít realitní smlouvu a ta byla zároveň kryta smluvní pokutou (příp. jiným utvrzovacím obdobným institutem).²⁵ Jak uvádí komentářová literatura, tak „Této skutečnosti si však právně neznalí účastníci nejsou většinou vědomi a nepřiznávají k ní výše naznačené právní následky, které jsou s tímto postupem spojeny. Jediným účelem, k němuž je tak obvykle toto řešení realitním zprostředkovatelem zvoleno, je možnost platně sjednat vůči zájemci smluvní pokutu pro případ, že by zájemce porušil svoji (nyní již také platně sjednanou) povinnost k uzavření zprostředkované smlouvy. Cílem ZRZ tak mimo jiné bylo zamezit těmto praktikám realitních zprostředkovatelů.“²⁶

Po nabytí účinnosti ZRZ byla tato pokračující praxe některých realitních zprostředkovatelů předmětem kritiky.²⁷ Bylo poukazováno na to, že tyto smlouvy o rezervaci spadají pod režim ZRZ, tj. i pod § 14 ZRZ, podle kterého je výslovně zakázáno zavazovat zájemce k uzavření realitní smlouvy nebo smlouvy o uzavření budoucí realitní smlouvy (a návazně na to i ujednávat smluvní pokutu za porušení takové povinnosti).

Uvedené kritické názory byly vyslyšeny v rozhodnutí Nejvyššího soudu. Toto rozhodnutí však nebylo tzv. první vlašťovkou na dané téma. Dne **8. 11. 2022 Krajský soud v Hradci Králové vydal rozhodnutí ve věci sp. zn. 26 Co 251/2022** (dále jako „rozhodnutí krajského soudu“). Zde krajský soud posuzoval situaci, kdy povinnost uzavřít realitní smlouvu byla ve smlouvě o rezervaci „nahrazena“ povinností třetí osoby k součinnosti k uzavření kupní smlouvy. Krajský soud podřadil smlouvu o rezervaci pod § 14 ZRZ. Výslovně uvedl, že „Cílem právní úpravy bylo chránit spotřebitele, aby nemuseli podepisovat smlouvy (typicky smlouvy kupní), jejichž obsah ani druhá smluvní strana jim není znám. Uvedené rovněž neznamená, že by součástí smluvních ujednání mezi realitním zprostředkovatelem a zájemcem (pozn.: pro naše účely třetí osobou) nemohly být konkrétní povinnosti upravující samotný kontraktní proces vedoucí k uzavření realitní smlouvy, např. stanovení povinnosti zájemce vyjádřit se v určité lhůtě k návrhu realitní smlouvy či prokázat schopnost hradit kupní cenu či v určité lhůtě oznámit, že o uzavření realitní smlouvy nemá zájem apod., na nesplnění, resp. porušení takových povinností by bylo též možno vázat smluvní pokutu. Ve svém důsledku však taková ujednání nemohou vést k obejití zákazu uvedeného v ust. § 14 zákona o realitním zprostředkování, jak tomu bylo v souzené věci. Za situace, kdy žalobkyně uplatnila vůči žalované své právo realitní smlouvu neuzavřít, žalovaná se již nemohla domáhat poskytnutí součinnosti, ve svém důsledku fakticky směřující k uzavření realitní smlouvy, a toto nesplnění součinnosti sankcionovat smluvní pokutou.“

Rozhodnutí NS, stejně jako jemu předcházející rozhodnutí krajského soudu, hodnotím jako věcně správné.²⁸ Rozhodnutí krajského soudu je kvalitním argumentačním doplněním rozhodnutí NS (byť mu časově předcházelo) a lze jen doporučit se s obsahem těchto rozhodnutí seznámit zároveň. **Nelze než doufat, že závěry v těchto rozhodnutích uvedené povedou ke zlepšení kultury realitního zprostředkování v České republice.**

22 Jako další rozhodnutí s obdobnými závěry – viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009, ze dne 8. 6. 2011, sp. zn. 26 Cdo 3031/2010, ze dne 28. 6. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2572/2010, a ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3448/2012.

23 Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2018, sp. zn. 33 Cdo 671/2017. Kriticky k tomuto rozsudku Nejvyššího soudu viz T. Mališová: K rozsudku Nejvyššího soudu ve věci smluvní pokuty sjednané v tzv. rezervační smlouvě po 31. 12. 2013, Právní rozhledy č. 23-24/2018, str. 846-847.

24 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 33 Cdo 272/2020. Právní věta tohoto rozhodnutí zní: „Ujednají-li si strany, že dlužník zaplatí věřiteli určitou částku pro případ, že nastane skutečnost, která nepředstavuje porušení smluvní povinnosti dlužníka, nepůjde o smluvní pokutu, nýbrž podle okolností o ujednání o odstupném, případně o ujednání nepojmenované smluvní klauzule utvrzující dluh, a to bez ohledu na označení takového ujednání ve smlouvě.“ Obdobný názor potvrdil i Ústavní soud – viz jeho usnesení ze dne 31. 8. 2020, sp. zn. I. ÚS 2310/20.

25 Byť tomu tak nebylo ve všech případech a podle individuálních specifických okolností soudy mohly dospět i k jiným závěrům – viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2865/2022.

26 Op. cit. sub 14, str. 106-112, body 12-14.

27 Viz např. M. Sedlářová: Zákaz smluvní pokuty v rezervační smlouvě, in www.epravo.cz, 22. 1. 2021 (cit. 30. 12. 2023), dostupné z: Smluvní pokuta ve smlouvě o realitním zprostředkování | Zákaz smluvní pokuty v rezervační smlouvě | epravo.cz.

28 Bez ohledu na věcnou správnost a nepochybnitelný pozitivní praktický přínos obou uváděných rozhodnutí si zejména v případě rozhodnutí NS dovoluji povzdechnout, že bych uvítal preciznější odůvodnění. Byť se předchozí judikatura Nejvyššího soudu na dané téma týkala smluv uzavřených před nabytím účinnosti ZRZ, slušelo by se řádně vypořádat s předchozí judikaturou (navíc, pokud se povětšinou jednalo o tentýž senát). Slušelo by se např. jako *obiter dictum* vyřešit, zda za realitní smlouvu lze považovat i smlouvu o smlouvě budoucí (byť na tom posouzení předmětné věci nestálo), apod.

Shrnutí dosavadních závěrů

- Smlouva o rezervaci je smlouvou o realitním zprostředkování podléhající režimu ZRZ.
- Za realitní smlouvu lze považovat i smlouvu o smlouvě budoucí.
- Za smlouvu o realitním zprostředkování podle ZRZ je nutné považovat i dvoustrannou smlouvu o rezervaci mezi realitním zprostředkovatelem a třetí osobou – zájemcem o koupi.
- V důsledku závěrů pod prvním a druhým bodem se třetí osoba (typicky kupující) jakožto osoba vyhledaná realitním zprostředkovatelem okamžikem sjednání smlouvy o rezervaci stává zájemcem podle § 2, potažmo § 3 ZRZ.
- V důsledku závěru pod čtvrtým bodem podléhá smlouva o rezervaci i ve vztahu ke třetí osobě (kupujícímu) všem pravidlům stanoveným v ZRZ – viz např. § 15 ZRZ, informační povinnosti realitního zprostředkovatele podle § 11 nebo 12 ZRZ, náležitosti smlouvy o zprostředkování podle § 10 ZRZ atd.
- Ve smlouvě o rezervaci s třetí osobou (kupujícím) není možné platně sjednat povinnost uzavřít realitní (kupní) smlouvu ani smlouvu o budoucí realitní (kupní) smlouvě (viz § 14 ZRZ).²⁹ Tuto povinnost nelze nahradit povinností součinnosti vedoucí k uzavření realitní smlouvy nebo smlouvy o smlouvě budoucí, pokud by tato součinnost měla vést k uzavření smlouvy.
- Ve smlouvě o rezervaci není možné platně sjednat smluvní pokutu (nebo jinou sankci či utvrzení) za porušení povinnosti uzavřít realitní smlouvu nebo smlouvu o budoucí realitní smlouvě. Ujednání o smluvní pokutě bude neplatné, nikoli však celá smlouva.
- Ve smlouvě o rezervaci není možné přímo sjednat realitní (kupní) smlouvu ani smlouvu o smlouvě budoucí realitní (kupní) – viz § 15 ZRZ.³⁰ Nejde proto akceptovat, aby do smlouvy o rezervaci byla vtělena přímo kupní smlouva nebo smlouva o smlouvě budoucí mezi prodávajícím a kupujícím.³¹ Taková smlouva o zprostředkování by byla neplatná, pokud by se toho zájemce nebo třetí osoba dovolala.

Je možné dosáhnout účelu smlouvy o rezervaci legálním způsobem?

Účel smlouvy o rezervaci

Účelem smlouvy o rezervaci z **pohledu realitního zprostředkovatele** je zajištění si odměny za svou činnost i v případě, že se jedna či druhá strana obchodu rozhodne z obchodu tzv. utéct, tj. rozhodne se realitní smlouvu neuzavřít.

Účelem smlouvy o rezervaci z **pohledu třetí osoby, tj. zájemce o koupi**, je právní zafixování (rezervování) nemovitosti, tj. třetí osoba ví, že po dobu rezervace ji tzv. nikdo nepředběhne. Na základě toho většinou třetí osoba začne zajišťovat financování kupní ceny, začne vyřizovat úvěr, řešit jeho zajištění apod.

Účelem smlouvy o rezervaci z **pohledu zájemce, tj. prodávajícího**, je právní zajištění osoby kupujícího, kdy na základě úhrady rezervačního poplatku prodávající vidí důkaz vážnosti zájmu na straně kupujícího.

Zákonné limity obsahu smlouvy o rezervaci

Výše jsem přijal závěry v negativním smyslu, tj. závěry, které sdělují, jak smlouvu o rezervaci není možné konstruovat. Nyní se budu zabývat tím, jestli a jak jde tzv. rezervovat nemovitost realitním zprostředkovatelem tak, aby bylo vše po právu a aby bylo zároveň dosaženo účelu smlouvy o rezervaci, jak je výše popsán.

První podstatnou věcí je, že **realitní zprostředkovatel může být činný, resp. může být ve smluvním vztahu s oběma smluvními stranami obchodu, tj. jak s prodávajícím, tak s kupujícím**. ZRZ nejenže tuto možnost neomezuje, ale naopak s ní výslovně počítá – viz § 12 odst. 3 ZRZ. Podle něj platí, že realitní zprostředkovatel poskytne zájemci informaci o výši provize nebo způsobu jejího určení v případě, že tato byla ujednána ve smlouvě o realitním zprostředkování uzavřené mezi realitním zprostředkovatelem a třetí osobou ke stejnému předmětu převodu nebo předmětu užívání nebo požívání.

Náznak řešení rezervací nemovitosti poskytuje rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, které v pasáži vysvětlující zákaz smluvní pokuty z výše popsaných důvodů uvádí, že „**Uvede-**

29 Tento zákaz platí nejen ve vztahu ke spotřebitelům, ale i ve vztahu k podnikatelům, i když § 14 ZRZ výslovně hovoří jen o spotřebiteli. Tyto závěry jsou dovozovány z komentářové literatury, která na dané téma uvádí, že „S ohledem na formulaci § 14 ZRZ je tedy nedůvodné, aby se jeho dopad omezoval pouze na spotřebitele, neboť i přes takové zúžení jeho působnosti se na podnikající osoby bude nadále vztahovat obecná úprava obč. zák. č. 40/1964 Sb., a především na ni navazující výše zmíněná judikatura, která takovou praxi považuje za neplatnou stejně tak i vůči podnikatelům. Omezení dopadu § 14 ZRZ pouze na spotřebitele je tedy nadbytečné a neopodstatněné a je otázkou, proč zákonodárce pro spotřebitele učinil zákaz předmětné praxe výslovně, když pro podnikatele samozřejmě platí též, avšak nyní nikoli v důsledku jednoznačného omezení uvedeného v ZRZ, ale z důvodu obecných právních zásad formulovaných jinými předpisy a zejména konstantní judikaturou.“ Viz op. cit. sub 14, str. 103-106, body 13-14.

30 I pokud by za realitní smlouvu nebyla považována smlouva o smlouvě budoucí, tak přesto by zákaz v první větě § 15 ZRZ měl platit i na smlouvu o smlouvě budoucí – vid důvodová zpráva k ZRZ, konkrétně její zvláštní část k § 15 ZRZ, kde je uvedeno, že „Ustanovení reaguje na praktiky některých realitních zprostředkovatelů, kteří pouze ve snaze zajistit si co nejdříve a bez dalšího provizi, uzavírají se zájemcem (např. kupujícím) smlouvu o realitním zprostředkování, kde je však jako účastník uvedena i třetí osoba (např. prodávající), která je nejčastěji zastoupena přímo realitním zprostředkovatelem. Ve smlouvě je pak uveden i závazek zájemce uzavřít s třetí osobou příslušnou realitní smlouvu. Tímto postupem však bez přímého vědomí a vůle zájemce i třetí osoby dochází mezi zájemcem a třetí osobou k uzavření smlouvy o smlouvě budoucí realitní, a to vše, aniž by kterýkoli z těchto účastníků měl zájem již v takovém okamžiku, a především takovým způsobem uzavřít smlouvu o smlouvě budoucí realitní. Jediným profitujícím z takové situace je realitní zprostředkovatel, který (aniž by si to většinou zbývajícím účastníkům uvědomili) tak již v řadě případů zprostředkoval uzavření sjednané smlouvy, tj. smlouvy o smlouvě budoucí realitní, čímž si zajistil nárok na provizi.“ Pouze legislativním nedopatřením zřejmě došlo k tomu, že z § 15 věty první vypadla i smlouva o budoucí realitní smlouvě, stejně jako tomu je v § 14 ZRZ.

31 Toto by při námitce třetí osoby (kupujícího) znamenalo neplatnost smlouvy o realitním zprostředkování, nikoli však samotné kupní smlouvy nebo smlouvy o smlouvě budoucí mezi prodávajícím a kupujícím – viz druhá a třetí věta § 15 ZRZ.

ný zákaz nemá vliv na provizi, bylo-li ve smlouvě o realitním zprostředkování sjednáno, že její splatnost je dána obstaráním příležitosti k uzavření realitní smlouvy a tato příležitost byla obstarána. Jinými slovy, uvedený zákaz neznámá, že realitní zprostředkovatel nemá nárok na odměnu, pokud svůj závazek vůči zájemci splní. V dané věci však byla odměna žalované vázána na uzavření kupní smlouvy se zájemcem (čl. 7 smlouvy). Citované ust. § 14 zákona o realitním zprostředkování rovněž neznámá, že zájemce nemusí poskytovat další součinnost. Cílem právní úpravy bylo chránit spotřebitele, aby nemuseli podepisovat smlouvy (typicky smlouvy kupní), jejichž obsah ani druhá smluvní strana jim není znám. Uvedené rovněž neznámá, že by součástí smluvních ujednání mezi realitním zprostředkovatelem a zájemcem nemohly být konkrétní povinnosti upravující samotný kontrakční proces vedoucí k uzavření realitní smlouvy, např. stanovení povinnosti zájemce vyjádřit se v určité lhůtě k návrhu realitní smlouvy či prokázat schopnost hradit kupní cenu či v určité lhůtě oznámit, že o uzavření realitní smlouvy nemá zájem, apod., na nesplnění, resp. porušení takových povinností by bylo též možno vázat smluvní pokutu. Ve svém důsledku však taková ujednání nemohou vést k obejití zákazu uvedeného v ust. § 14 zákona o realitním zprostředkování, jak tomu bylo v souzené věci. Za situace, kdy žalobkyně uplatnila vůči žalované své právo realitní smlouvu neuzavřít, žalovaná se již nemohla domáhat poskytnutí součinnosti ve svém důsledku fakticky směřující k uzavření realitní smlouvy a toto nesplnění součinnosti sankcionovat smluvní pokutou. Je přitom třeba rovněž zohlednit, že žalovaná jako realitní kancelář je (na rozdíl od žalobkyně) odborníkem, profesionálem v oblasti realitního zprostředkování a bylo zejména na ní, aby smluvní ujednání koncipovala tak, aby mezi stranami nevzbuzovalo pochybnosti.³²

Smlouva o rezervaci je smlouvou o zprostředkování podle ZRZ. Z toho plyne, že **vznik nároku (splatnosti) na provizi může být sjednán již obstaráním příležitosti k uzavření realitní smlouvy.** Na rozdíl od předchozí právní úpravy v obč. zák. č. 40/1964 Sb. (viz výše) současný o. z. toto umožňuje, a to i ve vztahu ke spotřebiteli (viz § 2447 odst. 2 o. z.).

O tento případ jde podle § 2447 odst. 2 tehdy, bylo-li mezi stranami sjednáno, že zprostředkovatel pro zájemce obstará příležitost uzavřít smlouvu s určitým obsahem. Samotný jiný okamžik vzniku nároku na provizi však není dostatečný. Je potřebné doplnit další následující souvislosti.

Právní relevance jiného okamžiku splatnosti provize plyne také z § 19 odst. 2 ZRZ, který počítá s tím, že splatnost provize může nastat i před uzavřením realitní smlouvy. Ve smlouvě o realitním zprostředkování (kterou je i smlouva o rezervaci, jak výše uvádím) ovšem musí být výslovně a srozumitelně poučení o tom, že splatnost provize není vázána na uzavření realitní smlouvy. Zejména ve vztahu ke spotřebitelům bude toto poučení a způsob jeho provedení podstatný – viz např. § 1800 o. z. upravující doložky v adhezních smlouvách. Jinými slovy, je potřebné takové poučení provést transparentně a srozumitelně, aby se spotřebitel mohl plnohodnotně rozhodnout, zda akceptuje dřívější vznik nároku na provizi, či nikoli. Spotřebitel (ale i podnikatel) by při takovém sjednání splatnosti provize, které je pro něj obecně méně příznivé, měl naopak ve smlouvě o rezervaci dbát především na to, aby bylo dobře zajištěno řádné plnění povinností realitního zprostředkovatele.

Zároveň platí, že obstarání příležitosti k uzavření realitní smlou-

vy je nejdříve možný okamžik, na který lze vázat splatnost provize.

Jinými slovy – ve **smlouvě o rezervaci může být sjednána splatnost provize již k okamžiku zajištění příležitosti k uzavření realitní smlouvy.** Není proto nutné sjednávat povinnost třetí osoby k uzavření realitní smlouvy, ani není nutné konstruovat smluvní pokuty pro případ, že se třetí osoba (kupující) rozhodne realitní smlouvu z jakýchkoli důvodů neuzavřít. Lze doporučit, aby **okamžik obstarání příležitosti k uzavření realitní smlouvy byl popsán precizně a podrobně, aby nevznikaly pochybnosti a spory o tom, k jakému okamžiku vznikl nárok realitního zprostředkovatele na provizi.** I při vymezení tohoto okamžiku je důležité, aby se tak stalo transparentně a srozumitelně, při důsledném přihlížení k obsahu § 2447 odst. 2 o. z. a § 19 odst. 2 ZRZ (zejména ve vztahu ke spotřebitelům), obdobně jako je výše uvedeno u vzniku nároku na provizi. Jak uvádí i komentářová literatura k § 2447 odst. 2 o. z., tak „K tomu, aby možnost uzavřít smlouvu byla reálná, nestačí, že třetí osoba, kterou zprostředkovatel vyhledá, pouze obecně projevuje zájem o uzavření zprostředkovované smlouvy, popř. že se jedná o osobu, u které uzavírání takových smluv patří do předmětu její činnosti. Obstarání příležitosti k uzavření smlouvy předpokládá, že třetí osoba bude splňovat požadavky stanovené zájemcem a bude rozhodnuta za stanovených podmínek zprostředkovávanou smlouvu uzavřít, tj. akceptovat návrh na uzavření takové smlouvy ze strany zájemce.“³² Věnování se tomu, kdy lze považovat za splněné obstarání příležitosti k uzavření určité smlouvy, by přesáhlo rámec tohoto článku, proto se tím blíže nezabývám. Uvedu pouze, že by stěžejně obstálo ujednání ve smlouvě o rezervaci, které by bez dalšího stanovilo, že byla obstarána příležitost již okamžikem uzavření smlouvy o rezervaci, a proto již uzavřením smlouvy o rezervaci vznikl nárok na provizi.

Úhrada rezervačního poplatku také může být obsahem smlouvy o rezervaci, a to ve formě zálohy na provizi. Tato podle § 19 odst. 3 ZRZ ve vztazích se spotřebiteli může být ujednána až do výše dvou třetin ujednané provize.

Z uvedených důvodů není nadále potřebné, aby součástí smlouvy o rezervaci byla samotná realitní smlouva, resp. není nutné sjednávat i jen povinnost uzavřít realitní smlouvu. Respektování § 15 ZRZ by tak nemělo činit obtíže. To platí bez ohledu na to, jestli realitní smlouvou budeme myslet i smlouvu o smlouvě budoucí nebo „jen“ ostrou smlouvu.

Pokud realitní zprostředkovatel před uzavřením smlouvy o rezervaci má už předtím uzavřenou smlouvu o zprostředkování s druhou smluvní stranou obchodu (typicky s prodávajícím), neměl by ve smlouvě o rezervaci opomenout uvedené ust. § 12 odst. 3 ZRZ. Je věcí realitního zprostředkovatele a jeho domluvy se zájemcem, po tažmo třetí osobou, zda bude inkasovat provizi od obou stran nebo jen od jedné z nich. Tento závěr ovšem není jednoznačný. Podle § 10 odst. 1 ZRZ je náležitostí smlouvy o zprostředkování mj. i výše provize nebo způsob jejího určení. Podle § 10 odst. 3 ZRZ je neplatná smlouva o zprostředkování, pokud výše provize není ujednána. Je tak otázkou, jestli ZRZ paradoxně touto zákonnou úpravou nenutí realitní zprostředkovatele, aby sjednávali provize od obou smluvních stran, i když to sami nebudou chtít. Takový výklad by nedával smysl a byl proti smyslu a účelu ZRZ. „Je obvyklé, že realitní zprostředkovatel poskytuje své služby oběma stranám realitního obchodu, a tedy že například při zprostředkování uzavření kupní smlouvy má uzavřenu smlouvu o realitním zprostředkování jak s prodávajícím, tak i s kupujícím. Přípustnost takového zastoupení obou stran zprostředkovávané transakce nijak nevylučuje ani základní úprava o. z., která například v § 2450 výslovně uvádí, že zprostředkovatel nemá právo na provizi

32 J. Handlar: § 2447 [Vznik a splatnost práva na provizi], in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014), 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2014, str. 824, marg. č. 34.

a na úhradu nákladů, byl-li v rozporu se smlouvou činný také pro druhou stranu zprostředkovaná smlouvy. Je tedy zřejmé, že i o. z. předpokládá, že zprostředkovatel může poskytovat své služby oběma stranám zprostředkovaná smlouvy (pouze v případě, kdy je smlouvou mezi zájemcem a zprostředkovatelem vyloučeno, aby zprostředkovatel své služby poskytl i druhému účastníkovi zprostředkovaná smlouvy, a zprostředkovatel by takový zákaz porušil, nemá zprostředkovatel vůči danému zájemci nárok na provizi). Zároveň je v realitní praxi zcela obvyklé, že provizi za zprostředkování uzavření realitní smlouvy hradí pouze jeden z účastníků transakce. Nepanuje přitom jednotné pravidlo, kterému účastníkovi realitního obchodu je ze strany realitního zprostředkovatele provize účtována, a záleží na přístupu realitního zprostředkovatele a dohodě stran...³³

Představme si klasickou situaci, kdy realitní zprostředkovatel hledá zájemce o koupi nemovitosti prodávajícího, se kterým bude mít uzavřenou smlouvu o zprostředkování. Dohoda přitom bude taková, že provizi bude platit jen kupující a prodávající žádnou provizi platit nebude. Proto sjedná s prodávajícím smlouvu o realitním zprostředkování bezúplatnou, a naopak s následně vyhledaným kupujícím uzavře smlouvu o rezervaci, ve které si ujedná provizi a zároveň podle § 12 odst. 3 ZRZ informuje kupujícího, že s prodávajícím má sjednanou bezúplatnou smlouvu o realitním zprostředkování.

Není jediný racionální důvod, proč by smlouva o realitním zprostředkování s prodávajícím měla být ve smyslu § 10 odst. 3 ZRZ hodnocena jako neplatná. Nejinak by tomu bylo, kdyby provizi měl platit prodávající, a nikoli kupující.

Jsem tak přesvědčen, že smlouva o realitním zprostředkování může být sjednána platně jako bezúplatná. Platí to jistě v případech, kdy realitní zprostředkovatel vykonává činnost pro obě smluvní strany. V případech, kdy je realitní zprostředkovatel činný jen pro jednu stranu, může být tento závěr sporný. Nicméně řešení této otázky není předmětem tohoto článku.

Smlouva o rezervaci může být při splnění všech zákonných limitů dvoustranná i trojstranná. Hranice jsou stanoveny především v § 14, 15 ZRZ a plnění informační povinnosti podle § 11 a 12 ZRZ. Vždy je také třeba rozlišovat, jestli je smluvní stranou spotře-

bitel, nebo podnikatel, a podle toho hodnotit naplnění všech zákonných kritérií, ať již ve vztahu k ZRZ, nebo obecně k o. z.

Závěr

Přiznávám, že název článku je poněkud zavádějící. Ani v případě ujednání povinnosti uzavřít realitní smlouvu ve smlouvě o rezervaci a její utvrzení smluvní pokutou se totiž nebude jednat o neplatnou smlouvu o rezervaci (vyjma porušení pravidel § 15 ZRZ a dovolání se neplatnosti smlouvy o realitním zprostředkování podle tohoto ustanovení). Neplatná budou jenom předmětná ujednání, a to ve světle argumentů uvedených v rozhodnutí NS, potažmo v rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové.

Proto by bylo přesnější se tázat, jak napsat řádnou smlouvu o rezervaci, aby obstála v celém svém obsahu. Uznejte, že takový název článku by ovšem nebyl příliš atraktivní.

Celá problematika smluv o rezervaci není jednoduchou záležitostí, byť by se tak na první pohled mohlo zdát. Přes správný zájem se legislativní provedení ZRZ zákonodárci bohužel nepovedlo ve všech aspektech. ZRZ je totiž poměrně nesrozumitelný a jen za dobu cca čtyř let jeho účinnosti vznikla řada sporných míst. Některá z nich jsou výše naznačena a okomentována.

Důležitým výsledkem zkoumání důsledků rozhodnutí NS je, že realitní praxe se kvůli němu nijak nekomplikuje. ZRZ ve spojení s rozhodnutím NS je jen důležitým krokem směrem ke kultivaci pochroumané praxe některých realitních zprostředkovatelů (určitě ne všech). Záměrem článku bylo poukázat nejen na to, jak smlouvu o rezervaci psát nemůžeme, ale také na to, že smlouvy o rezervaci je možné koncipovat v celém jejich rozsahu tak, že budou vyhovovat zákonným požadavkům. A co více – účel smlouvy o rezervaci z pohledu realitního zprostředkovatele bude zachován. Ano, zákonný způsob vyžaduje vyšší míru poctivosti a transparentnosti od realitních zprostředkovatelů. Ale to nemůžeme vnímat jako negativní výsledek.

Netvrdím, že nastíněný způsob řešení je způsobem unikátním a jediným. Nepochybuji, že česká právnická obec najde i jiné způsoby. Pokud tento článek alespoň drobně přispěje ke zkvalitnění realitní praxe v České republice, bude jeho ambice naplněna. ❖

33 Op. cit sub 14, str. 65-77, body 38-39.

ZIZLAVSKY > **30 let**

Preventivní restrukturalizace

praktická řešení
hrozícího úpadku

zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

ENERGETIKA 2024

- komunitní energetika
- sdílení elektřiny
- energetický zákon, podporované zdroje energie, hospodaření energií

více na www.ene.sagit.cz

Sagit

Spotřebitel jako důvod pro moderaci práva na náhradu nákladů řízení podle § 150 o. s. ř.

Tento článek se zabývá institutem náhrady nákladů řízení a jeho moderačním prvkem, představovaným § 150 o. s. ř. Zaměřuje se na analýzu příslušných zákonných ustanovení, judikatury a odborné literatury s cílem odpovědět na otázku, zda postavení slabší strany nebo spotřebitele může být legitimním důvodem pro aplikaci moderačního práva soudu.

Analýzou zákona, judikatury a odborné literatury autoři dospěli k závěru, že samotné postavení slabší strany nebo spotřebitele k aplikaci moderačního práva nepostačuje a soudy by měly přihlížet toliko ke konkrétním skutkovým okolnostem sporu. Mezi tyto skutečnosti se řadí např. chování účastníků před sporem, využití alternativního řešení sporu (ADR) a konkrétní ekonomická situace účastníků. Pouhé hmotněprávní postavení účastníků nemůže samostatně sloužit jako důvod pro využití moderačního práva soudem.

Mgr. Štěpán Kmoch, Ph.D.,
je advokátem v Praze.

Mgr. Terezie Francová
je advokátní koncipientkou v Praze.

Základní zásadu náhrady nákladů sporného řízení představuje zásada úspěchu ve věci. Vyjadřuje ji § 142 o. s. ř., který stanoví, že soud přiznává náhradu nákladů řízení účastníku, který měl ve věci plný úspěch. Její podstatu, jakož i podstatu samotného institutu náhrady nákladů řízení, shrnul Ústavní soud následovně:

„[...] kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež

při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníku, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. [...] Je-li procesní strana úspěšná, měl by jí její odpůrce nahradit náklady, které přitom účelně vynaložila, neboť by bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by civilní proces neumožňoval odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené jenom tím, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval. Takové pojetí civilního procesu by bylo v rozporu s požadavkem plné a efektivní soudní ochrany, a tedy i v rozporu s čl. 90 Ústavy.“¹

Na citovaný náleží Ústavního soudu pravidelně odkazují soudy i ve své recentní rozhodovací praxi, a to jak soudy obecné,² tak i Ústavní soud samotný.³

Zásada úspěchu ve věci představuje vůdčí zásadu institutu náhrady nákladů řízení, přičemž je dále korigována zásadou zavinění.⁴

Zásada zavinění zohledňuje skutečnosti, které ke sporu vedly, a to proto, aby uložení povinnosti uhradit úspěšnému účastníkovi náklady řízení nebylo nespravedlivé vůči účastníkovi ve sporu neúspěšnému, kterému nicméně přes jeho neúspěch nelze klást za vinu vznik sporu. Pro přiznání náhrady nákladů řízení je tak např. nutné zaslat žalovanému předžalobní výzvu a umožnit povinné osobě plnit dobrovolně ještě před zahájením soudního řízení. Zákon dále umožňuje i přiznání náhrady nákladů řízení žalovanému, který byl ve věci neúspěšný, a to za předpokladu, že svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení.⁵

Posledním ustanovením týkajícím se náhrady nákladů řízení je, pro tento článek klíčový, § 150 o. s. ř., jehož znění je následující: *„Jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, nebo odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem, nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat.“* V praxi se setkáváme se situacemi, kdy soud náhradu nákladů nepřiznává s odkazem na § 150 o. s. ř. s lakonickým odůvodněním, že neúspěšný účastník je spotřebitelem.

1 Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. III. ÚS 292/07.

2 Např. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. 23 Co 18/2022.

3 Např. náleží Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2018, sp. zn. IV. ÚS 63/15.

4 Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2004, sp. zn. I. ÚS 220/04.

5 § 143 o. s. ř.

Analýzou zákona, judikatury a odborné literatury budeme odpovídat na otázku, **zda může být legitimním důvodem pro aplikaci § 150 o. s. ř. pouhá skutečnost, že neúspěšná strana sporu se nachází v hmotněprávním postavení spotřebitele.**

Moderační právo soudu obecně a předpoklady jeho aplikace

Ust. § 150 o. s. ř. představuje normu s relativně neurčitou hypotézou. Vzhledem ke skutečnosti, že jde o pravidlo, které zákonodárce v textu zákona *explicite* označil za výjimku z obecného pravidla, by k jeho aplikaci mělo docházet jen v případech, kdy by obecné pravidlo, tj. přiznání nákladů úspěšnému účastníkovi, bylo s ohledem na konkrétní okolnosti sporu nespravedlivé. Jde tedy zjevně o korektiv, který může být uplatňován **pouze výjimečně**.

Prvním nedostatkem, se kterým se v praxi setkáváme, je **porušování zásady proporcionality**. Nejvyšší soud upozornil, že zejména v procesním právu je třeba každou výjimku z obecného pravidla vykládat restriktivně.⁶ Citované ustanovení je však mnohdy používáno pro případy, kdy důvody hodné zvláštního zřetele vůbec dány nejsou, příp. kdy by k odstranění nepřiměřené tvrdosti postačila aplikace jiných institutů, které do zásady rovnosti účastníků řízení zasahují méně intenzivně (např. rozložení nákladů řízení do splátek).

Dalším nedostatkem, se kterým se setkáváme, je skutečnost, že **o záměru aplikovat § 150 o. s. ř. soudy účastníky často vůbec předem neinformují**. Účastníkům je tak znemožněno vznést proti takovému postupu námitky, se kterými by se soud jinak musel dle ustálené rozhodovací praxe⁷ náležitě vypořádat.

K důvodům, které aplikaci výjimečného korektivu v podobě § 150 o. s. ř. ospravedlní, se opakovaně vyjadřovaly soudy i doktrína. V první řadě je třeba uvést, že **k posouzení důvodů zvláštního zřetele hodných nestačí posuzovat vybrané okolnosti, nýbrž je třeba komplexně zvažovat všechny skutkové okolnosti**.⁸ Judikatorně dovozenými důvody pro aplikaci moderačního práva jsou např. podíl obou stran na vzniku a průběhu sporu,⁹ povaha a okolnosti sporu,¹⁰ nízký příjem,¹¹ nepřiměřená tvrdost,¹² zavrženíhodné jednání žalovaného vůči žalobci¹³ a jiné. Společným znakem uvedených důvodů je, že se vždy jedná pouze o okolnosti skutkové, nikoliv právní.

Podmínkám aplikace analyzovaného moderačního práva je třeba věnovat pozornost i z důvodu, že **nesprávná moderace může představovat porušení ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces**. Proto je nutné postupovat s maximální obezřetností a (i) pečlivě zvažovat všechny relevantní skutkové okolnosti, (ii) účastníky o moderaci předem informovat a (iii) při samotné moderaci postupovat proporcionálně (tj. např. je-li to rozumné, tak moderovat pouze částečně).

K částečné moderaci uvádí i komentářová literatura, že soudy tuto možnost využívají nedostatečně a náklady moderují buď zcela, nebo vůbec.¹⁴ To přitom odporuje nejen samotnému názvu tohoto institutu, ale i již akcentované zásadě proporcionality, neboť se spíše objevují případy, kdy je namísto ponížít povinnost k náhradě nákladů řízení než ji zcela nepřiznat. Částečné nepřiznání náhrady nákladů řízení se pak jeví též i jako jistější postup pro soud s menším rizikem, že by rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces.

Slabší strana jako důvod moderace?

S ohledem na relativně neurčitou hypotézu § 150 o. s. ř. si v návaznosti na naši praxi pokládáme otázku, zda určité hmotněprávní postavení může odůvodnit moderaci nákladů řízení ze strany soudu. Příkladem může být postavení jako spotřebitel nebo slabší strana.

S ohledem na znění § 150 o. s. ř. zjevně nelze moderovat s pouhým odkazem na naplnění určitého hmotněprávního postavení, neboť otázka hmotněprávního postavení není otázkou skutkovou, a nebude se tedy jednat o důvod hodný zvláštního zřetele.¹⁵ **Naplnění hmotněprávního postavení však může být indicií o tom, že mohou existovat skutkové okolnosti, které bude možné za důvody hodné zvláštního zřetele považovat.**

Vzhledem k tomu, že jsme se již setkali s přístupem, kdy soud náhradu nákladů řízení moderoval s pouhým odkazem na hmotněprávní postavení jednoho z účastníků, rozvedeme uvedené na příkladu slabší strany. Zákon slabší stranu nedefinuje a rovněž jednotliví autoři se ve svých definicích mnohdy zásadním způsobem rozcházejí.¹⁶ Přikláníme se k závěru, že definičním znakem slabší strany je skutečnost, že kontrahent vnutí druhé smluvní straně jednostranně svou vůli, jak uvádí např. Pelikánová.¹⁷ Hmotné právo (zejména při projevu zásady rovného hmotněprávního postavení osob jako předpokladu realizace zásady autonomie vůle) právní postavení slabší strany vyvažuje poskytnutím zvýšené právní ochrany. V oblasti procesního práva však takové hmotněprávní postavení ztrácí na významu a jakékoliv výjimky ze zásady procesní rovnosti účastníků musí výslovně stanovit zákon.

Jednou ze stěžejních zásad sporného řízení je zásada procesní **rovnosti účastníků** a vzhledem k tomu, že české procesní právo postavení slabší strany nezvýhodňuje (na rozdíl např. od slovenské právní úpravy, kde je spotřebiteli poskytnuta i procesněprávní ochrana¹⁸), máme za to, že **pakliže by soud přistoupil k aplikaci § 150 o. s. ř. s odkazem na hmotněprávní postavení jednoho**

6 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 1210/2017.

7 Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 3161/08, nebo ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1605/15.

8 M. Putna: § 150 [Nepřiznání náhrady], in L. Drápal, J. Bureš a kol.: Občanský soudní řád I, II, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2009, str. 1005, marg. č. 2.

9 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001.

10 Tamtéž.

11 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2001, sp. zn. 28 Cdo 2124/2001.

12 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2021, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001.

13 Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2022, sp. zn. III. ÚS 3171/21.

14 M. Bílý: § 150 [Moderační právo soudu], in K. Svoboda, P. Smolík, J. Levý, J. Doležilek a kol.: Občanský soudní řád, 3. vyd. (1. aktualizace), C. H. Beck, Praha 2022, marg. č. 6.

15 Např. jde-li o právní postavení spotřebitele, je třeba si uvědomit, že spotřebitel je sociální rolí, kterou zastává v určitých momentech každý člověk.

16 Srov. např. F. Zoulik: Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany, Právní rozhledy č. 3/2002, str. 110; dále také J. Bejček: Některé důsledky zákonného a soudcovského pohledu na „slabou“ a „slabší“ vyjednávací pozici obchodního partnera, Obchodněprávní revue č. 1/2011, str. 10; dále I. Pelikánová: Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu, Právní rozhledy č. 18/2007, str. 656 a násl.

17 I. Pelikánová, op. cit. sub 16.

18 Srov. § 290 a násl. zák. č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok.

účastníka, dojde tím k porušení ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces druhého účastníka.

Zároveň dodáváme, že s ohledem na povinnost soudu zohledňovat všechny okolnosti daného případu však přesto může postavení slabší smluvní strany být jedním z důvodů, které povedou soud k úvahám o možném užití moderačního práva. I poté se nicméně musí rozhodnutí o moderaci opírat o skutková zjištění daného případu, tedy mj. o důvody, které vedly k tomu, že určité hmotněprávní postavení bylo naplněno.

Spotřebitel a moderační právo

Jak jsme již uvedli, **samotné postavení slabší strany bez dalšího neodůvodňuje aplikaci moderačního práva a jinak tomu není ani v případě spotřebitele.**

Spotřebitel je v soukromém právu definován jako „člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná“.¹⁹ K tomu je především třeba dodat, že tatáž osoba může někdy právně jednat jako spotřebitel a někdy jako podnikatel. Např. i Elon Musk bude spotřebitelem při nákupu potravin pro osobní spotřebu či v jiném okamžiku, kdy bude právně jednat ve svých soukromých aktivitách. Spotřebitel je tedy sociální rolí, kterou určitá osoba v určitý moment zastává. Definice spotřebitele dále nikterak nezohledňuje socioekonomické ani jiné poměry dané osoby, jako je odborná znalost či vzdělání.

Po negativních historických zkušenostech s empirickým modelem²⁰ vychází již judikatura, zejména pro účely vhodnější praktické aplikace, z normativního modelu²¹ průměrného spotřebitele. Průměrný spotřebitel je, slovy Nejvyššího soudu, jedincem, který „*má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory*“.²² Takové pojetí klade na spotřebitele poměrně vysoké nároky, včetně požadavku na to, aby si spotřebitel (při zohlednění sociálních faktorů) před rozhodnutím o koupi sám aktivně vyhledal potřebné relevantní informace, včetně např. porovnání výhodnosti koupě u různých obchodníků či přečtení dostupných recenzí. A podnikatelům, na straně druhé, poskytuje důvodné očekávání, které vůči spotřebitelům mohou mít, což podporuje právní jistotu podobně jako obecná premisa o „průměrném jedinci“ vyjádřená v ust. § 4 odst. 1 o. z.

Námítka, že užití moderačního práva ve spotřebitelském sporu aproboval i Ústavní soud, je přirozeně lichá²³ – postavení spotřebitele je zde pouze podpůrným argumentem zohledňujícím spíše konkrétní socioekonomické postavení, nikoliv hmotněprávní, přičemž se s ohledem na odůvodnění celého nálezu lze domnívat, že

ke stejnému názoru by Ústavní soud dospěl i v případě živnostníka, či snad dokonce i právnické osoby, která by se ve slabším postavení nacházela. Ostatně takový závěr Ústavního soudu by byl i absurdní, neboť jak jsme již uvedli, socioekonomické postavení určité osoby je pro naplnění zákonné definice spotřebitele bezpředmětné. Pro soud tedy nemůže být postavení spotřebitele více než pouhou indicií k bližšímu zkoumání, zda jsou dány skutkové důvody pro moderaci.

Naproti tomu relevantní skutečností může být i **chování účastníků před sporem**. Např. zda spotřebitel využil pomyslného předfiltru chránícího soudy před zahlcováním, který nabízí **instituted mimosoudního řešení spotřebitelských sporů**. Spotřebitelé jsou o možnosti bezplatného využití tohoto institutu informováni v rámci zákonné předmluvní informační povinnosti uložené podnikatelům. Je-li doktrinálně uznávaným důvodem pro moderaci podíl obou účastníků na vzniku a průběhu sporu, pak by nevyužití tohoto alternativního řešení spotřebitelského sporu nemělo být zcela bez významu, samozřejmě při zohlednění konkrétních skutkových okolností daného případu.

To platí tím spíše, je-li spotřebitel zastoupen advokátem, neboť v takovém případě lze legitimně očekávat, že advokát (s ohledem na svoji poučovací povinnost) spotřebitele o této možnosti poučil a spotřebitel výslovně odmítl této možnosti využít. Naším návrhem *de lege ferenda* by se využití institutu mimosoudního řešení spotřebitelských sporů mohlo stát i zákonným předpokladem pro podání občanskoprávní žaloby, a to alespoň v případě bagatelních sporů; právě takovými spory spotřebitelé mnohdy soudy zahlcují.

O aktuálním významu ADR svědčí i Národní zpráva o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů (ADR) v České republice za roky 2018-2021,²⁴ ze které vyplývá, že ve vyhodnocených letech bylo více než 40 % stížností úspěšně vyřešeno. Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů navíc nevystavuje spotřebitele riziku povinnosti hradit podnikateli náklady řízení, a to ani v případě, že takový návrh bude i podle názoru České obchodní inspekce zcela neoprávněný. Nesporným přínosem tohoto institutu je i úspora pro státní aparát (jednoduché a rychlé rozhodování úředníkem ČOI v rámci ADR vs. podrobně formalizovaný proces vedený a rozhodovaný soudcem).

Není bez významu skutečnost, že ochrana spotřebitele je rozsáhlá a podrobně upravena zákonem. Skutečnost, že spotřebitel požívá rozsáhlé hmotněprávní ochrany, která se projevuje mj. i ve zmiňovaném institutu mimosoudního řešení spotřebitelských sporů, však nemění nic na tom, že spotřebitele procesní předpisy nijak nezvýhodňují.

Konečně nelze opominout ani častý argument, že podnikatel je personálně i ekonomicky vybaven a s ohledem na jeho hospodářské výsledky nebude mít nepřiznání nákladů zásadní dopad na jeho další fungování. A naopak, že pro spotřebitele může být povinnost k náhradě nákladů velice citelná. Pro platnost tohoto argumentu je důležité, aby se soud zabýval **konkrétní ekonomickou situací daného spotřebitele**. Jak již bylo uvedeno, samotné postavení spotřebitele nikterak nevypovídá o jeho faktickém postavení. Nezřídka si tak lze představit situaci, kdy se osoba (člověk) v hmotněprávním postavení spotřebitele bude nacházet ve výrazně silnějším hospodářském i znalostním postavení než podnikatel, se kterým právně jedná (např. drobný živnostník či malý podnikatel). A taková skutečnost je již z hlediska aplikace § 150 o. s. ř. relevantní.

19 § 419 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále „o. z.“.

20 Empirický model k určení hlediska průměrného spotřebitele používal sociologické metody výzkumu, kdy chování rozhodných spotřebitelů bylo ověřeno na reprezentativním vzorku populace.

21 Hodnocení, jak by se průměrný spotřebitel měl v určité situaci chovat, vychází z vlastního úsudku soudce bez využití sociologických průzkumů.

22 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 32 Odo 229/2006.

23 Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11-2.

24 Národní zpráva o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů (ADR) v České republice za roky 2018-2021, Ministerstvo průmyslu a obchodu [online], [cit. 2023-05-30], dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/ochrana-spotrebitele/2022/8/Narodni-zprava-o-mimosoudnim-reseni-spotrebitelskych-sporu-2018-2021.pdf>.

Za okrajovou zmínku stojí též komercializace spotřebitelských sporů, kdy některé osoby zastupují spotřebitele profesionálně a formulářově prostřednictvím internetu a činí právní úkony (zejména předžalobní výzvu a návrh na vydání elektronického platebního rozkazu), které jsou i svou povahou formulářovým úkonem. Bude zajímavé sledovat, jak se soudy, s ohledem na zásadu rovnosti účastníků, vypořádají s námitkou formulářových úkonů v situaci, kdy ji nevznese spotřebitel, ale naopak podnikatel, neboť s ohledem na zásadu procesní rovnosti stran není námitka formulářové žaloby, tak jak ji definoval Ústavní soud,²⁵ zcela irelevantní v případě, kdy takový administrativní úkon směřuje proti podnikateli. Jedním z charakteristických rysů spotřebitelských sporů je totiž jejich narůstající komercializace. Nadto podotýkáme, že advokáti, kteří spotřebitele zastupují, by měli spotřebitele vždy v rámci své poučovací povinnosti poučit o možnosti využít ADR, neboť mj. nevyužití ADR v takovém případě může být dle našeho názoru jedním z důvodů pro nepřiznání nákladů řízení spotřebiteli na straně žalující.

Závěr

V tomto článku jsme se zabývali institutem náhrady nákladů řízení a jeho moderačním prvkem, který je představován § 150 o. s. ř. Zaměřili jsme se na analýzu příslušných zákonných ustanovení, judikatury a odborné literatury s cílem odpovědět na otázku, zda postavení slabší strany nebo spotřebitele může být legitimním důvodem pro aplikaci moderačního práva soudu.

Zásada úspěchu ve věci, kterou vyjadřuje § 142 o. s. ř., je klíčovým principem provázejícím institut náhrady nákladů řízení. Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že tuto zásadu je třeba dodržovat, aby byla poskytnuta plná a efektivní soudní ochrana a rovněž respektována rovnost účastníků.

Analýzou zákonných ustanovení jsme dospěli k závěru, že **sa-
motné postavení slabší strany nebo spotřebitele nepostačuje
pro aplikaci moderačního práva**. Spíše než ke hmotněprávnímu postavení by měly soudy přihlížet ke **konkrétním skutkovým okolnostem sporu**. Tyto okolnosti by měly být komplexně zváženy, a to v souladu se zásadou proporcionality, aby byla aplikace moderačního práva legitimní.

Hmotněprávní postavení (např. slabší strany nebo spotřebitele) nemůže bez dalšího sloužit jako důvod pro moderační právo. Skutečností, jako je chování účastníků před sporem, využití alternativního řešení sporu (ADR) a konkrétní ekonomická situace daného účastníka, by však při aplikaci moderačního práva soudu nepochybně měly být zohledněny. Důsledně se zasazujeme o čtenější využívání ADR ve spotřebitelských sporech, neboť nejenže spory mezi spotřebiteli a podnikateli řeší efektivně, ale také chrání soudy před zahlcováním a současně nepředstavuje finanční náklad na straně spotřebitele.

Doufáme, že naše závěry, jakož i úvahy *de lege ferenda*, poslouží jako příspěvek k diskusi a dalšímu zkoumání této otázky v rámci českého právního prostředí. ❖

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11.

Ke znaleckému posudku zpracovanému na základě některé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, uzavřené mezi znalcem a zadavatelem

Následující článek se zabývá v praxi se vyskytnuvšími případy, kdy si správní orgán šetřící stížnost na poskytovatele zdravotních služeb podle § 93 a násl. zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (dále „zákon o zdravotních službách“), vyžádá v rámci takového šetření znalecký posudek, a za tím účelem uzavře se znalcem některou z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr.

JUDr. Jan Vondráček
je advokátem v Praze a působí na Katedře práva NF VŠE v Praze.

Jednou z možných forem výkonu znalecké činnosti, resp. zpracování a podání znaleckého posudku (jako *species* znalecké činnosti) dle zák. č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále „znal. zák.“), je znalecká činnost mimo řízení (smluvní).¹

¹ Dřívější právní úprava [zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů (dále „znal. zák. č. 36/1967 Sb.“)] tuto formu označovala jako znalecký posudek tzv. na žádost, přičemž § 12 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb. normoval, že tak znalec činí „na základě dohody v rámci výkonu své funkce“. Obdobně pak § 15 odst. 1 tehdejší

Právním titulem takové znalecké činnosti je zpravidla nepojmenovaná smlouva, příp. smlouva o kontrolní činnosti či smlouva smíšená. V praxi se nicméně vyskytují případy, kdy je znalecký posudek vypracován znalcem v rámci pracovněprávního vztahu (zejména v rámci plnění některé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr).

Zatímco nevyvolává příliš pochybností situace, kdy znalec zpracuje znalecký posudek pro zadavatele, jehož se přímo dotýká zpracovávání znalecký úkol, v rámci pracovněprávního vztahu k takovému zadavateli, kdy takový postup nelze než odmítnout,^{2,3} **vzniká otázka, jak se postavit ke znaleckému posudku vypracovanému znalcem v rámci pracovněprávního vztahu k zadavateli, jehož se znalecký úkol (z hlediska jeho předmětu) bezprostředně netýká.**

Příkladem takového postupu je praxe některých krajských úřadů při vyřizování stížností na poskytovatele zdravotních služeb dle § 93 a násl. zákona o zdravotních službách, kdy si **krajský úřad**

prováděcí vyhlášky (vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů) hovořil v případech znaleckých posudků prováděných mimo řízení o dohodě mezi občanem nebo organizací.

- 2 Jde o zjevný případ poměru k věci a zadavateli, a tedy důvod pro vyloučení znalce dle § 18 odst. 1 znal. zák. (srov. též § 11 odst. 1 znal. zák. č. 36/1967 Sb.).
- 3 Srov. k tomu též rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 1999, sp. zn. Skno 4/99.
- 4 Srov. k tomu imperativ nezávislosti a nestrannosti výkonu znalecké činnosti, jak je vyjádřen v § 1 odst. 3 znal. zák., jakož i ve smlouvu znalce dle § 5 odst. 2 znal. zák. (srov. též znění znaleckého smlouvy dle § 6 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb.).
- 5 Srov. § 11 odst. 1 znal. zák.
- 6 Srov. L. Dörfel, A. Krysl, M. Lehká, R. Visingr: Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, Komentář, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, str. 26 a násl.
- 7 K objektivnímu a subjektivnímu testu nestrannosti srov. např. A. Nemeškalová Rosinová: Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2021.
- 8 Srov. § 39 odst. 1 písm. b) znal. zák. [srov. též § 25a odst. 1 písm. d) a § 25b odst. 1 písm. d) znal. zák. č. 36/1967 Sb.].
- 9 Srov. § 39 odst. 2 znal. zák.
- 10 Ke společenskému (obecnému) významu znalecké činnosti srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 153/04, či ze dne 16. 9. 2010, sp. zn. III. ÚS 2245/10.
- 11 Samozřejmě s respektem k osobnímu charakteru činnosti znalce dle § 1 odst. 1 znal. zák.
- 12 Srov. k tomu usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 6. 2010, sp. zn. 21 Co 57/2010.
- 13 I za dřívější úpravy šlo nicméně o závěr diskutabilní, neboť judikující soud se opřel o absenci výslovného zákazu takového zpracování znaleckého posudku, a to s tím, že imperativ osobního výkonu znalecké činnosti zakotvený tehdy v ust. § 10 odst. 1 ve spojení s § 22 odst. 1 znal. zák. č. 36/1967 Sb. (a dnes v § 1 odst. 4 znal. zák.) nelze na činnost znaleckých ústavů ve výše uvedeném smyslu vztáhnout, neboť by šlo o restriktivní výklad § 10 odst. 1 znal. zák., navíc pomíjející ust. § 22 odst. 2 znal. zák., dle něhož za ústavní znalecký posudek odpovídá beztak ústav. Totéž ovšem u znaleckých posudků znalců (ve vztahu ke konzultantům) normovalo ust. § 10 odst. 2 věta poslední znal. zák., které doslova stanoví, že: „... Odpovědnost znalce (tlumočnicka) není dotčena ani v té části posudku (překladu), o níž bylo konzultováno...“. Prizmatem judikované argumentace by tedy i u znalce mohlo či mělo být irrelevantní, kdo konkrétně znalecký posudek vypracoval, neboť i u znaleckých posudků znalců nese za jeho obsah odpovědnost znalec – a tak tomu nepochybně není. V podmínkách aktuální právní úpravy srov. též náležitosti posudku znalecké kanceláře a ústavu dle § 28 odst. 3 a 4 znal. zák.
- 14 Ke specifickému charakteru výkonu znalecké činnosti jako činnosti podnikatelské srov. náleží Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 13/14-1.

vyžádá od znalce znalecký posudek pro potřeby šetření stížnosti, přičemž s takovým znalcem uzavře dohodu o provedení práce, příp. dohodu o pracovní činnosti, jejímž předmětem je právě zpracování znaleckého posudku. Nejde tedy o ustanovení nezávislého odborníka podle § 94 odst. 4 zákona o zdravotních službách, ale o specifický postup některých krajských úřadů, spočívající právě ve vyžádání znaleckého posudku od soudního znalce.

Charakter postavení znalce a relevantní právní poměry

Základním východiskem pro řešení naznačené otázky je v první řadě charakter postavení znalce a dále pak právní poměry související s výkonem znalecké činnosti.

Klíčovým požadavkem na charakter postavení znalce je jeho **objektivita**,⁴ přičemž nelze přehlédnout to, co praxe někdy přehlíží, totiž že nezávislost a nestrannost se neposuzuje pouze ve vztahu k předmětu znaleckého úkolu, účastníkům a jejich zástupcům, ale *expressis verbis* též ve vztahu k orgánům veřejné moci, jež zadaly posudek či provádějí řízení či jiný postup, v němž má být posudek použit.⁵ Samotný obsah pojmu „nestrannost“ znalce je dle části literatury v obecné rovině odvozován od nestrannosti soudu, obdobně pak pokud jde o pojem „nezávislost“ znalce.^{6,7} O nepochybném významu, který je kladen na objektivitu znalecké činnosti, pak svědčí i to, že podání znaleckého posudku vyloučeným znalcem, kancelářím či ústavem naplňuje skutkovou podstatu přestupku,⁸ která se řadí k těm, na které zákon stanoví nejvyšší sazbu pokuty až do 500 000 Kč.⁹ Příp. lze za splnění dalších podmínek uvažovat o trestní odpovědnosti za trestný čin křivě výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku dle § 346 tr. zákoníku.¹⁰

Pokud jde o relevantní **právní poměry související s výkonem znalecké činnosti** (podáním znaleckého posudku), **jsou v zásadě dva a nelze je směřovat.**

Za prvé jde takřkajíc o **právní poměr vnitřní** (kooperační), tj. právní poměr uvnitř znaleckého subjektu (znalce, resp. kanceláře či ústavu), lze-li jej připustit,¹¹ přičemž jeho subjekty jsou znalec, kancelář či ústav na straně jedné a osoby podílející se na zpracování znaleckého posudku na straně druhé (u znaleckých ústavů judikatura např. dovodila, že na tvorbě znaleckého posudku se nemusejí nutně podílet jen osoby v pracovním nebo obdobném poměru k ústavu či jeho statutární orgány nebo členové statutárních orgánů^{12,13}); předmětem tohoto právního vztahu je pak spolupráce při výkonu znalecké činnosti (*species* takového poměru představuje vztah znalce a konzultanta dle § 23 znal. zák.).

Za druhé jde o **právní poměr vnější** (znalecký), tj. právní poměr mezi znalcem, kancelářím či ústavem na straně jedné a orgánem veřejné moci či zadavatelem na straně druhé; předmětem tohoto vztahu je pak výkon znalecké činnosti jako takové.¹⁴ Právním titulem tohoto vnějšího (znaleckého) poměru je pak buď příslušný procesní úkon orgánu veřejné moci, jímž znalec, kancelář či ústav k podání znaleckého ústavu povolává (ustanovuje), anebo smlouva.

Výkon znalecké činnosti v pracovněprávním vztahu k zadavateli znaleckého úkolu

Ačkoliv tedy zákon (znal. zák.) neobsahuje výslovný zákaz výkonu znalecké činnosti v pracovním poměru, resp. pracovněprávním vztahu k zadavateli znaleckého úkolu (vedoucímu to které řízení), lze jej dovozovat z úpravy vyloučení znalce z podání

posudku dle ust. § 18 znal. zák., které vztahuje důvodnou pochybnost o nepodjatosti mj. k poměru k věci a dále k orgánům veřejné moci, příp. k zadavateli. Ostatně předmětem pracovního poměru, resp. základních pracovněprávních vztahů, je *per definitionem* **závislá práce**,¹⁵ což právě kontrastuje s imperativem **nezávislosti** znalce. Přitom se nepřehlídí, že v případě činnosti (znalecké) na základě některé z dohod o provedení práce nemusí být (zcela) naplněn znak dlouhodobosti či soustavnosti, potažmo závislosti, resp. znaku subordinace.¹⁶

Není to však zdaleka jen hledisko podjatosti znalce, která takovému pochybnému podávání znaleckého posudku brání, nýbrž k tomu přistupují i překážky plynoucí z podstaty vnějšího (znaleckého) právního poměru. Byla-li by právním titulem tohoto poměru některá z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr (o pracovní smlouvě nemluvě), pak nejenže by šlo o výkon závislé práce, jak uvedeno shora, ale **nešlo by o výkon znalecké činnosti znalce, nýbrž jeho zaměstnavatele** (zadavatele), neboť závislá práce je konána nikoliv jménem zaměstnance, ale zaměstnavatele.¹⁷ Tj. šlo by o znalecký posudek osoby, která vůbec není znalcem (nadto by nešlo o osobní výkon znalecké činnosti), a znalecký posudek by tak byl podán osobou, která k tomu není oprávněna, příp. *nota bene* ještě tou, která vede příslušné řízení. Dlužno v této souvislosti dodat, že jednání spočívající v neoprávněně vykonávané znalecké činnosti naplňuje skutkovou podstatu přestupku dle § 41 odst. 1 písm. b) znal. zák.

V neposlední řadě nelze pominout, že **má-li jít o znalecký posudek v řízení, nelze jej opatřit způsobem pro tzv. smluvní znalecký posudek**, ostatně procesní předpisy zpravidla stanoví procesní formu úkonu ustanovení znalce.^{18, 19} Pokud pak jde o znalecký posudek pro účely vyřízení stížnosti proti postupu poskytovatele zdravotních služeb či proti souvisejícím činnostem podle § 93 odst. 1, resp. 2 zákona o zdravotních službách, klade se předně otázka, zdali je správní orgán vůbec oprávněn k takovému postupu (ustanovení znalce), když pro posouzení dodržení správného postupu při poskytování zdravotních služeb, příp. pro vyloučení příčinné souvislosti takového postupu a újmou na zdraví normuje zákon ustanovení nezávislého odborníka, příp. nezávislé odborné komise (vzhledem k tomu, že jde o postup fakultativní,²⁰ nelze zřejmě soudního znalce zcela vyloučit).²¹ Odmítnout je pak třeba v praxi se vyskytnuvší názor, totiž že taková dohoda představuje „pouze“ podklad pro platbu znalci, neboť takový omezený (neúplný) právní následek uzavření dohody o provedení práce či pracovní činnosti nemá oporu v zákoně (či spíše naopak).

K relevantní judikatuře

Předmětné problematiky se dílem dotkla i judikatura, a to při posuzování otázky podjatosti znalce, jenž podal znalecký posudek pro jednoho z účastníků řízení na základě dohody o provedení práce – konkrétně jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020, sp. zn. 25 Cdo 440/2020, které bylo následně aprobováno usnesením Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2645/20. Nejvyšší soud se této problematiky dotkl znovu v usnesení ze dne 29. 6. 2022, sp. zn. 21 Cdo 689/2022, v němž však na své předchozí rozhodnutí ze dne 25. 6. 2020 toliko odkázal.

Ačkoliv se shora uvedená rozhodnutí s předmětnou problematikou zcela nekryjí, neboť

1. jde o znaleckou činnost na žádost (nikoliv tedy v řízení), a to
2. pro konkrétního účastníka řízení (nikoliv tedy pro správní orgán), přičemž

3. posuzováno to bylo zřetelně právě a jen z hlediska tvrzeného vyloučení znalce,

jsou tyto judikatorní argumenty ve vztahu k předmětné problematice nepochybně relevantní. A to i přesto, že se vztahují k právní úpravě znal. zák. č. 36/1967 Sb.

Nejvyšší soud, odmítaje dovolací námítky týkající se podjatosti znalce z důvodu podání znaleckého posudku na základě dohody o provedení práce pro jednoho z účastníků řízení, svou argumentací postavil na tom, že:

1. dohoda o provedení práce je (resp. byla) z hlediska § 12 odst. 1 znal. zák. č. 36/1967 Sb. přípustným titulem provedení znaleckého úkolu na žádost, přičemž
2. taková dohoda sice zakládá pracovněprávní vztah, a to i s přítomným prvkem nadřízenosti a podřízenosti, leč důvodná pochybnost o nepodjatosti nemůže být založena pouze formálně existencí takového jednorázového vztahu, nýbrž by k tomu musela přistoupit ještě okolnost jiná – např. v podobě dlouhodobosti takového vztahu či vyšší četnosti, kdy by bylo možné uvažovat přinejmenším o ekonomické závislosti.

Pokud jde o navazující rozhodnutí Ústavního soudu, dospěl tento soud k závěru, že nebyly zjištěny reálné pochybnosti o nepodjatosti znalce (což je zřetelně rovina skutková), přičemž druhá rovina argumentace týkající se právě právní povahy dohody o provedení práce a její slučitelnosti s výkonem znalecké činnosti není zcela jednoznačná. Ústavní soud totiž na straně jedné jednoznačně uvádí, že uzavření dohody o provedení práce právní úprava výslovně předpokládala (zmiňovaný § 12 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb.), současně však na straně druhé uvádí, že „... *dohoda, odporovala-li by zákonné úpravě činnosti znalců, byla by neplatná. Ovládal-li by jí založený vztah princip nadřízenosti a podřízenosti jejich účastníků, mohli by se oba dopustit případně i trestného jednání...*“, přičemž dodává, že „... *Každou dohodu je přitom nutné hodnotit podle jejího obsahu, a nikoliv označení...*“.

Z těchto citovaných pozic tak není zcela zřejmé, zda je z pohledu Ústavního soudu

1. dohoda o provedení práce pro znaleckou činnost přípustná **navzdory** závislému charakteru práce jako předmětu takové

15 Srov. § 2 odst. 1 zák. práce: „... *Závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně...*“.

16 K bližšímu vymezení pojmu závislá práce srov. např. J. Pichrt, J. Tomšej a kol.: *Nad vymezením závislé práce*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2023, str. 1 a násl. a zejm. str. 42 a násl.

17 Srov. M. Vysokajová, B. Kahle, N. Randlová, P. Hůrka, J. Doležilek: *Zákoník práce, Komentář*, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 9.

18 Srov. zejm. § 127 ve spojení s § 167 o. s. ř. (procesní forma usnesení), dále § 56 správního řádu (procesní forma usnesení), dále § 105 tr. řádu (procesní forma opatření).

19 K historickým případům nesprávného povolávání znalců srov. např. zprávu Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980, sp. zn. Cjč 161/79, Pls 3/80.

20 Arg. § 94 odst. 4 zákona o zdravotních službách: „... *Příslušný správní orgán může...ustavit...*“.

21 Stejně tak je diskutabilní, zdali v případě opatrování znaleckého posudku pro účely vyřízení stížnosti správním orgánem podle § 93 odst. 2 zákona o zdravotních službách jde o posudek v řízení (a tedy je namístě znalce ustanovit), anebo jde o posudek smluvní (a tedy jej lze u znalce objednat). Vzhledem k problematice řešené v tomto článku se od těchto právních *nuancí* odhlíží, neboť ve vztahu k otázce přípustnosti opatření znaleckého posudku na bázi dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr je to irrelevantní.

dohody, a jde pak o to, zdali přistoupí ještě nějaká další skutečnost zakládající pochybnost o nepodjatosti, anebo

2. zdali jde o to, že dohodu o provedení práce je třeba posuzovat **podle obsahu**, přičemž nezahrnuje-li prvek nadřízenosti a podřízenosti, neocitá se v rozporu se zákonem, a jde tak o dohodu platnou (pak se ovšem klade otázka, zdali jde ještě vůbec o dohodu o provedení práce jako pracovněprávní smluvní typ).

Uvedené argumenty Nejvyššího a posléze Ústavního soudu však, jak uvedeno níže, nejsou zcela neproblematické.

Tak předně **není zákonná opora pro to, že dohodou ve smyslu § 12 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb. se míní právě dohoda o provedení práce.** Uvedené ustanovení užívá (užívalo) dikci: „... poskytuje tuto odbornou pomoc na základě dohody v rámci výkonu své funkce...“, a to např. bez jakéhokoliv odkazu. Ztotožnit tedy tuto blíže nespécifikovanou dohodu právě s dohodou o provedení práce podle § 74 a násl. zák. práce tak není zcela podloženo. Nejinak se to má pohledem historickým.²² Citované ust. § 12 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb. bylo novelizováno jedenkrát – a to zákonem č. 444/2011 Sb., přičemž tato novelizace se týkala v zásadě nahrazení pojmu státní orgán pojmem orgán veřejné moci. Lze tedy obrátit pozornost k ust. § 232 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce (ve znění účinném ke dni účinnosti znal. zák. č. 36/1967 Sb., jenž nabyl účinnosti dne 1. 7. 1967) – tehdy byla dohoda o provedení práce vymezena jako dohoda „... k provedení ojedinelého určitého pracovního úkolu, který není možno zajistit pracovníky organizace v rámci jejich povinností vyplývajících z pracovního poměru, nebo vyžaduje-li to povaha úkolů organizace (dohody o provedení práce)...“ – z citovaného ustanovení tedy opět nevyplývá nic, co by jakkoliv odůvodňovalo či favorizovalo dohodu o provedení práce jako dohodu ve smyslu § 12 odst. 2 znal. zák. č. 36/1967 Sb. (nota bene při existenci § 222 odst. 2 obč. zák. č. 40/1964 Sb., opět v tehdy účinném znění: „... Ustanovení tohoto zákona o službách platí i pro služby poskytované podle zvláštních předpisů, pokud to jimi není vyloučeno...“).

Pokud jde o druhou argumentační linii, vychází, jak uvedeno shora, z toho, že samotná dohoda o provedení práce a priori nediskvalifikuje znalce z důvodu pochybnosti o nepodjatosti, nepřístupí-li k tomu nějaká okolnost další. To je však závěr, jenž je problematický z hlediska pojmové (definiční) podstaty dohody o provedení práce (viz výše), přičemž z tohoto hlediska je pak irelevantní, zdali k tomuto závislému charakteru přistoupí ještě nějaká další skutečnost. Nadto v této situaci, kdy znalec na provedení znalecké činnosti dohodu o provedení práce uzavře, taková „další“ skutečnost přítomna je – vyplývá ze samotné vůle znalce zachycené právě v takové dohodě o provedení práce, neboť jejím uzavřením znalec dává najevo (chce být takto smluvně vázán), že „přijímá“ závislé postavení pro výkon znalecké činnosti. Na tomto pozadí je pak již méně podstatné, zdali k tomu či onomu pokynu zaměstnavatele

také skutečně dojde, nadto jde o skutkovou okolnost, která je mimo zaměstnavatele a zaměstnance v podstatě neprokazatelná.

Alternativní argumentační linii lze vést ještě s inspirací myšlenky Ústavního soudu (byť vedoucí k ne zcela jednoznačnému závěru – viz výše), kdy Ústavní soud vychází z nutnosti hodnocení „znalecké“ dohody o provedení práce podle jejího obsahu. I když pro konečný závěr v konkrétní věci bude jistě vždy určující (nikoliv nutně výlučně) obsah konkrétní dohody o provedení práce, lze uvažovat v kategoriích obecnějších, a i v nich lze dospět k určitým relevantním závěrům. Totiž to, co se v takovém případě dostane přinejmenším do „kolize“, bude zjevně jazykové vyjádření na straně jedné a skutečný úmysl (vůle) strany či stran (zadavatele jako zaměstnavatele a znalce jako zaměstnance) na straně druhé. „Znalecká“ dohoda o provedení práce pak bude mít charakter soukromé listiny (tedy až na extrémní případy, od nichž se zde odhlíží), přičemž dle § 565 odst. 1 o. z. mj. platí, že dokázat správnost soukromé listiny musí ten, kdo se jí dovolává – tzn. znalec, příp. zadavatel. Zjištění skutečné vůle a správnosti „znalecké“ dohody o provedení práce tak v každém případě vyžaduje dokazování, přičemž – jak správně poznamenává Ústavní soud – „... Ovládal-li by jí založený vztah princip nadřízenosti a podřízenosti jejich účastníků, mohli by se oba dopustit případně i trestného jednání...“. A vzhledem k tomu, že dohoda o provedení práce zakládá výkon práce jménem zaměstnavatele, nešlo by o znalecký posudek znalce, ale jeho zaměstnavatele, což by bylo možné příp. kvalifikovat jako přešůpek dle § 41 odst. 1 písm. a) či b) znal. zák. Již samotný potenciál potřeby zjišťování skutečné vůle ohledně „znalecké“ dohody o provedení práce, a to též v kontextu existence uvedených odpovědnostních rizik (jakož i rizik civilní odpovědnosti za újmu), pak zakládá poměr znalce k věci, dále k účastníkům a dále k zadavateli, resp. orgánu veřejné moci, pro který je z podání znaleckého úkonu vyloučen.

Lze mít tedy za to, že **uvedené judikatorní závěry nesvědčí pro možnost realizovat znaleckou činnost na základě dohody o provedení práce se zadavatelem**, přičemž v této souvislosti též nelze přehlédnout, že uvedená judikatura se vypořádává jen s některými důvody této nemožnosti.

K novelizaci zákoníku práce (zák. č. 281/2023 Sb.)

Aktuálně se pak nabízí otázka, zdali do předestřené problematiky nepřináší nové pohledy novelizace zákoníku práce provedená zákonem č. 281/2023 Sb., která se týká právě též dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. Tato novela představuje především transpozici směrnice WLB²³ a směrnice TPWC,²⁴ přičemž signifikantním novelizačním principem je v zásadě posílení postavení a ochrany zaměstnance v aspektech souvisejících s rodičovstvím a minimalizace pracovněprávních vztahů s nejistými pracovními podmínkami.

Ačkoliv z hlediska normativního textu nepředstavuje novela výslovnou změnu dotýkající se přímo otázky znalecké činnosti, posílila tato novela např. subordinační prvek v podobě povinnosti zaměstnavatele rozvrhnout pracovní dobu.²⁵

Celkově pak nelze přehlížet legislativní trend, jenž čím dál více přibližuje tyto právní vztahy „klasickému“ pracovnímu poměru, ostatně i v důvodové zprávě se zmiňují úvahy o nahrazení těchto dohod právní úpravou tzv. pracovního poměru malého rozsahu.²⁶ To vše tak mluví spíše pro odmítnutí možnosti pojednávajícího výkonu znalecké činnosti na základě dohody o provedení práce. ❀

22 K historickému vývoji dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr srov. např. M. Bělina, L. Drápal a kol.: Zákoník práce, Komentář, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2015, str. 488.

23 Tj. směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU.

24 Tj. směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1152 ze dne 20. června 2019 o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii.

25 Srov. aktuální znění § 74 odst. 2 zák. práce.

26 Srov. důvodovou zprávu k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (sněmovní tisk č. 423/0), str. 32.

Leniency program a procedura narovnání jako důvod pro zánik trestní odpovědnosti

Tento příspěvek se zabývá problematikou zvláštního ustanovení o účinné lítosti, jež je svou povahou napojeno na trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Tento článek si klade za cíl analyzovat předmětné zvláštní ustanovení a zhodnotit jeho přínosnost pro trestní právo hmotné, ale i procesní. K tomuto cíli jsou v příspěvku zmíněny i názory odborné veřejnosti, jakož i rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie, tuzemských vrcholných soudů, ale i Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, související jednak s problematikou účinné lítosti, jednak s uplatněním tzv. leniency programu a procedury narovnání, jež mají své místo v aplikaci zvláštního ustanovení o účinné lítosti.

JUDr. Josef Čabrádek

je advokátním koncipientem a externím doktorandem Katedry trestního práva PF UK v Praze.

Zánik trestní odpovědnosti je v mnoha případech cílem mnoha osob, ať už obviněných, tak již obžalovaných. Jedním z důvodů zániku trestní odpovědnosti je i **institut účinné lítosti**. Jeho právní úpravu lze nalézt ve všech trestních zákonech podstatných pro tuzemskou jurisdikci, zejména tedy v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále „tr. zákoník“), zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále „ZSVM“), či zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále „ZTOPO“).

Pokaždé je však tento institut součástí hmotněprávních ustanovení příslušného zákona, v nichž stojí vedle dalšího důvodu k zániku trestní odpovědnosti, tj. promlčení.

Při aplikaci účinné lítosti ve smyslu práva trestního lze však nalézat i různé návaznosti na další odvětví práva. Jistou symbiózu trestního práva s dalšími právními odvětvími lze demonstrovat např. zvláštním ustanovením o účinné lítosti vyjádřeném v § 197 tr. zákoníku, jež má návaznost na právní normy práva občanského, resp. rodinného práva. **Předmětem tohoto příspěvku je však jiné zvláštní ustanovení o účinné lítosti, a to ust. § 248a tr. zákoníku, které je svou povahou spojeno s právem na ochranu hospodářské soutěže.**

S pojmem hospodářská soutěž se ve veřejném dění setkáváme čím dál častěji, avšak jeho vymezení jsme se doposud v zákonem stanovené formě nedočkali. Definovat hospodářskou soutěž se totiž v určitých okamžicích zdá být složité a mnohdy nemožné či snad až, dle některých autorů, nepraktické.¹ O shrnutí pojmu hospodářská soutěž se již v roce 1998 pokusil Petr Hajn, který ve svém článku upozorňuje mj. i na teorii her, se kterou přišli teoretici John von Neumann a Oskar Morgenstern.² Tato teorie rozlišuje „hry“, které by měly přinést prospěch oběma stranám (ačkoliv se ne-

musí vždy jednat o stejně velký prospěch), a „hry“, v nichž zisku jedné strany bude odpovídat ztráta druhé strany. „Hry“ náležející do tohoto druhého oddílu lze označit za „hry“, které se uskutečňují v hospodářské soutěži.³

Jako výstižné, a pro tuto práci dostatečné se pak jeví pojetí Jacquese Azémy, jenž pracuje s charakteristikou hospodářské soutěže jakožto s rivalitou mezi subjekty hospodářského života, kteří se snaží získat a udržet si klientelu.⁴ S obdobnou verzí ostatně pracuje i trestněprávní judikatura Nejvyššího soudu, ze které plyne závěr, že hospodářskou soutěží není jakákoliv podnikatelská (obchodní) činnost, nýbrž jen jednání, které bývá zpravidla definováno jako soutěžení podnikatelských subjektů v hospodářské oblasti s cílem předstihnout jiné subjekty na trhu, a dosáhnout tím hospodářského prospěchu.⁵

Hospodářská soutěž je nicméně pojmem, který pomyslně charakterizuje lidstvem prováděnou činnost již po tisíciletí. Pracovat s ním lze již při popisu pradávných dob lovců a sběračů, jakož i doby prvních zámořských plaveb, ale i dalších mezníků historie. **I přes význam tohoto pojmu pro lidskou společnost není s § 248a tr. zákoníku nikterak pracováno v tuzemské odborné literatuře. I tato skutečnost byla důvodem k přípravě tohoto článku.**

Tímto si tak pokládám několik zásadních otázek spojených se zněním a koncepcí předmětného ust. § 248a tr. zákoníku, jakož i jeho aplikací a potenciálem do budoucnosti. Velmi často budu muset v tomto článku provádět pouze teoretické úvahy nad potenciálem a možnou aplikací tohoto zvláštního ustanovení o účinné lítosti v intencích trestního práva, neboť se k němu prozatím neváže žádná judikatura a ani rozhodovací praxe jiných orgánů

- 1 Srov. J. Bejček: Existenci ochrana konkurence, Masarykova univerzita, Brno 1996, str. 13 a násled.
- 2 J. von Neumann, O. Morgenstern: Theory of Games and Economic Behavior, Princeton University Press, Princeton 1947.
- 3 P. Hajn: K vymezení hospodářské soutěže, Právní rozhledy č. 9/1998, str. 438.
- 4 J. Azéma: Le droit français de la concurrence, Presses Universitaires de France, Paris 1981, str. 17.
- 5 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2001, sp. zn. 3 Tz 218/2001, publikované v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. T 316.

činných v trestním řízení. K tomu je třeba doplnit, že v evidencích dostupné judikatury a statistik Policie České republiky nebyl prozatím zaznamenán žádný případ, v němž by byl předmětem trestní věci trestný čin podle § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku, se kterým zvláštní ustanovení o účinné lítosti tvoří nerozlučitelný pár.

Jelikož jazykově je znění institutu účinné lítosti v obecné podobě spojeno se zánikem trestního stíhání, pak ve svých úvahách budu pracovat i s ustanoveními trestního řádu inklinujícími k ukončení trestního řízení, tedy především odložení věci, zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby. **V rámci tohoto příspěvku se tak zaměřím jednak na komparaci aplikace zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 248a tr. zákoníku a dalších zvláštních typů účinné lítosti, jednak na argumenty pro a proti začlenění tohoto ustanovení o účinné lítosti do tr. zákoníku, a to i s ohledem na právní předpisy na ochranu hospodářské soutěže a jejich úpravu směřující k uplatnění tzv. leniency programu a procedury narovnání.**

Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Ústředním předmětem tohoto příspěvku je § 248a tr. zákoníku. Systematicky je toto ustanovení zařazeno v rámci zvláštní části tr. zákoníku do hlavy VI. – trestné činy hospodářské, do dílu 3. – trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou, a to hned za ust. § 248, které upravuje trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Tento trestný čin, konkrétně jeho podoba upravená v § 248 odst. 2 alinea první, je určující pro aplikaci zvláštního ustanovení o účinné lítosti.

Skutková podstata trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první směřuje na každého, kdo v rozporu s jiným právním předpisem na ochranu hospodářské soutěže se svým konkurentem uzavře dohodu o určení ceny, dohodu o rozdělení trhu nebo jinou dohodu narušující hospodářskou soutěž, a způsobí tím ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům, zadavateli nebo jinému dodavateli nebo opatří tím sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody.

Ust. § 248 odst. 2 je tak trestněprávní normou s blanketní dispozicí, která odkazuje na předpisy upravující ochranu hospodářské soutěže, a proto tyto předpisy, na něž trestní zákoník odkazuje, tvoří součást trestněprávní normy.⁶ V současné době lze za tento předpis označit zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže (dále „ZOHS“). Ostatně i znění ZOHS do jisté míry určuje objekt trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, když v sobě zahrnuje takové normy, které vymezují závazné hranice (meze) hospodářské soutěže (tzv. pravidla hry). Jen v rámci těchto závazných pravidel hospodářského styku se může hospodářská soutěž rozvíjet.⁷

Pro naplnění všech znaků skutkové podstaty uvedeného trestného činu bude ve smyslu § 248 odst. 2 alinea první potřeba, aby potenciální pachatel:

- v rozporu s právním předpisem na ochranu hospodářské soutěže uzavřel dohodu narušující hospodářskou soutěž (dohodu o určení ceny, dohodu o rozdělení trhu nebo jinou dohodu narušující hospodářskou soutěž) a
- způsobil tím ve větším rozsahu újmu jiným nebo opatřil tím sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody.

Pojem dohoda se dle dosavadní rozhodovací praxe Evropského soudního dvora zabývající se touto konkrétní dohodou zaměřuje na existenci určitého souladu vůlí mezi alespoň dvěma stranami, přičemž forma projevu takové vůle není důležitá, pokud je daný projev věrným odrazem úmyslu stran.⁸ Tento závěr lze podle mého názoru bezpochyby přejmout i do trestního práva, resp. do hodnocení okolností, na základě nichž je dovozována trestní odpovědnost za trestný čin podle § 248 odst. 2 alinea první, obzvlášť pak za předpokladu, že v rámci této základní skutkové podstaty musí úmysl pokrýt porušení jiného předpisu (tj. v podobě uzavření dohody narušující hospodářskou soutěž) a „**kumulativně též způsobení újmy ve větším rozsahu soutěžitelům nebo spotřebitelům, zadavateli nebo jinému dodavateli, popřípadě opatření sobě nebo třetí osobě neoprávněné výhody ve větším rozsahu**“.⁹

Za dohodu narušující hospodářskou soutěž ZOHS v § 3 odst. 1 označuje dohody mezi soutěžiteli, rozhodnutí jejich sdružení a jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě, jejichž cílem nebo výsledkem je narušení hospodářské soutěže. Důvody, proč jsou takové dohody zakázané, uvádí zákonodárce demonstrativně v § 3 odst. 2 ZOHS, přičemž **za zakázané dohody lze označit takové dohody, jež obsahují ujednání o:**

- přímém nebo nepřímém určení cen, popř. o jiných obchodních podmínkách,
- omezení nebo kontrole výroby, odbytu, výzkumu a vývoje nebo investic,
- rozdělení trhu nebo nákupních zdrojů,
- tom, že uzavření smlouvy bude vázáno na přijetí dalšího plnění, které věcně ani podle obchodních zvyklostí a zásad poctivého obchodního styku s předmětem smlouvy nesouvisí,
- uplatnění rozdílných podmínek vůči jednotlivým soutěžitelům při shodném nebo srovnatelném plnění, jimiž jsou někteří soutěžitelé v hospodářské soutěži znevýhodněni,
- tom, že účastníci dohody nebudou obchodovat či jinak hospodářsky spolupracovat se soutěžiteli, kteří nejsou účastníky dohody, anebo jim budou jinak působit újmu (skupinový bojkot).

K povaze této dohody lze plně odkázat na komentářovou literaturu k § 3 ZOHS, v níž je zastáván názor, že „**pojmem dohody nelze ztotožňovat s pojmem smlouvy ve smyslu civilního práva. Koncept dohody pro účely soutěžního práva je vykládán širěji, byť jsou zde samozřejmě styčné plochy s obecným pojetím smlouvy.**“¹⁰ S jakými dohodami v tomto smyslu však pracují orgány činné v trestním řízení, není v současné době vzhledem k nedostatku rozhodovací praxe zřejmé, a můžeme tak jejich podoby pouze predikovat a v některých případech se spoléhat na praxi jiného právního odvětví, a to i přes to, že se např. dohody o určení cen nebo dohody, jejichž cílem je zejména rozdělení zákazníkům nebo uzavření společného trhu, dle závěrů Soudního dvora

6 P. Šámal a kol.: Trestní zákoník, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2012, str. 2500.

7 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 1998, sp. zn. 5 Tz 43/98, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 23/1999.

8 Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. 1. 2004 ve věci *Bundesverband der Arzneimittel-Importeure eV and Commission v. Bayer AG*, sp. zn. C-2/01 P a C-3/01 P.

9 F. Ščerba a kol.: Trestní zákoník, Komentář, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 2000.

10 J. Kindl, J. Munková: Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář, 3., přepr. vyd., C. H. Beck, Praha 2016, str. 76-77.

Evropské unie ze své povahy kvalifikují jako velmi závažné protiprávní jednání, a to bez ohledu na zeměpisný rozsah nebo dopad na trh.¹¹ Ve výčtu příkladů zakázaných dohod bychom mohli proto odkázat na judikaturu správních soudů a rozhodovací praxi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, nicméně tyto závěry bychom neměli s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe používat jako vypovídající vodítko i pro právo trestní.

Druhým obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku je již výše nastíněná skutečnost, že dohodou soutěžitelů byla způsobena ve větším rozsahu újma jiným nebo byla touto dohodou opatřena sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněná výhoda. Dřívější právní úprava tento znak k naplnění skutkové podstaty předmětného trestného činu vůbec nevyžadovala, přičemž postačoval pouze úmysl způsobit takový následek. Tehdejší trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní zákon, byl dokonán již tím, že pachatel porušil pravidla hospodářského styku stanovená obecně závazným právním předpisem v úmyslu opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody. K získání neoprávněných výhod tedy nemuselo ve skutečnosti vůbec dojít, a proto nebylo podstatné, zda se pachateli podařilo realizovat úmysl zcela nebo zčásti, anebo zda se mu to, např. pro zásah poškozeného, nepodařilo vůbec, byť tato skutečnost má význam z hlediska konkrétního stupně nebezpečnosti činu pro společnost.¹²

K pojmu **újma způsobená uzavřením dohody narušující hospodářskou soutěž** existuje judikatura k trestnému činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 tr. zákoníku. Z té plyne závěr, že „*újmou způsobenou jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům ve smyslu § 248 odst. 1 tr. zákoníku je jakákoli újma, která může mít jak majetkový, tak i nemajetkový charakter. Majetková újma bude zpravidla mít povahu škody vyjádřitelné v penězích. Újma je však širší pojem než škoda, a proto zahrnuje i újmu imateriální, která se však s ohledem na to, že jde o hospodářskou soutěž, může v konečném důsledku, nikoli však bezprostředně, projevit i v majetkové sféře. K újmě u soutěžitelů nebo spotřebitelů musí skutečně dojít. Byť trestní zákoník zde používá množné číslo, postačí i způsobení újmy jedinému soutěžiteli nebo spotřebiteli, pokud splňuje požadavek na větší rozsah. Za újmu v nemajetkové sféře se považuje např. poškození dobré pověsti soutěžitele, jeho dobrého jména, důvěryhodnosti jeho podniku, snižování kvality jeho výrobků, narušení chodu nebo rozvoje podniku soutěžitele apod.*“¹³

Druhou alternativou k naplnění základní skutkové podstaty z hlediska následku způsobeného trestněprávně relevantním jednáním je podle § 248 odst. 2 alinea první **opatření neoprávněné výhody**. Takovou výhodu může pro sebe získat jak sám pachatel, tak jiná osoba, ať už fyzická, či právnická.¹⁴ Neoprávněná výhoda může pak v kontextu ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu **mít jak majetkový, tak i nemajetkový charakter**. „*Neoprávněné výhody imateriální povahy mají zpravidla ten důsledek, že konkurent, který narušil hospodářskou soutěž nekalosoutěžním jednáním, v důsledku toho rozvíjí svůj podnik, rozšiřuje dosavadní provoz, např. výrobu, poskytování služeb, zvětšuje svůj sortiment o nové výrobky či služby, získává lepší postavení na trhu, a někdy může dokonce i diktovat podmínky na trhu v určitém teritoriu a období, popř. také expanduje na nové trhy apod. Neoprávněné výhody majetkového charakteru budou zpravidla mít povahu majetkového prospěchu, který je vyjádřitelný v penězích, a to i např. ve formě zisku nebo jiného přírůstku*

na majetku. Majetkový prospěch se chápe jako hmotný přírůstek, který nastal (projevuje se) v majetkové sféře škůdce a je objektivně vyjádřitelný všeobecným ekvivalentem, tj. penězi.“¹⁵

Co se týče charakteristiky následku v podobě způsobení újmy většího rozsahu a opatření neoprávněné výhody ve větším rozsahu, je potřeba si pomoci obecně přijímaným judikatorním závěrem, že způsobení újmy většího rozsahu v kontextu analogicky uplatnitelné judikatury odpovídá v peněžním vyjádření hranici větší škody nebo většího prospěchu dle výkladových ustanovení tr. zákoníku (srov. také § 138 tr. zákoníku).¹⁶ U rozebíraného trestného činu nebude totiž podle mého názoru žádná odlišnost při posuzování rozsahu následků způsobených tímto trestným činem v porovnání s jinými trestnými činy, které ve svých skutkových podstatách mají upraven větší rozsah, větší prospěch a větší škodu.

Zásadní a relativně odlišnou se však v této věci může jevit skutečnost, že **za tento trestný čin podle § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku nebude trestně odpovědná právnická osoba** (srov. § 7 ZTOPO). Posuzované zvláštní ustanovení o účinné lítosti se tak může aplikovat pouze na jednání osoby fyzické, ačkoliv lze důvodně očekávat, že tzv. kartely či jiné zakázané dohody ve smyslu § 3 a násl. ZOHS budou záležitostí spíše právnických osob.

K tomuto lze připojit, že pachatelem trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže může být jen ta osoba, která je povinna se při své činnosti těmito pravidly uvedenými v § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku a v § 3 ZOHS řídit. Pavel Šámal k tomuto uvádí, že takovou osobou bude „*tedy fyzická osoba, která z titulu svého zaměstnání, pracovního či funkčního zařazení, povolání nebo postavení atd. odpovídá za plnění hospodářských úkolů, při nichž musí dodržet příslušné závazné pravidlo. Zpravidla půjde o fyzické osoby vykonávající funkci statutárního orgánu společnosti nebo členů takového statutárního orgánu, ale může jít i o jiné osoby jednající za soutěžitele (konkurenty) ve smyslu § 2 odst. 1 ZOHS na příslušném segmentu trhu.*“¹⁷

Zakotvení a koncepce zvláštního ustanovení o účinné lítosti

Dle aktuálně platného a účinného znění tr. zákoníku je § 248a upraven tak, že **trestní odpovědnost za trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první zaniká, jestliže pachatel splní podmínky podle jiného právního předpisu na ochranu hospodářské soutěže** pro upuštění od uložení pokuty nebo pro snížení pokuty za účast na dohodě o určení ceny, dohodě o rozdělení trhu nebo jiné dohodě narušující hospodářskou soutěž se svým konkurentem.

11 Rozsudek Tribunálu Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. 9. 2012 ve věci *Nedam Infra BV proti Evropské komisi*, sp. zn. T-362/06.

12 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2007, sp. zn. 5 Tdo 1339/2007, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 8/2009.

13 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. 5 Tdo 893/2013, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 26/2014.

14 Op. cit. sub 6, str. 2514.

15 Viz op. cit. sub 13 a 12.

16 Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2001, sp. zn. 5 Tz 101/2001, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 20/2002.

17 P. Šámal: Trestněprávní postih tzv. horizontálních kartelů podle nového tr. zákoníku, Bulletin advokacie č. 7-8/2010, str. 19 a násl.

Toto ustanovení bylo do tr. zákoníku zakotveno skrze jeho novelu, a to zákonem č. 360/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Jak je patrné z důvodové zprávy k této novele, tato změna tr. zákoníku reaguje na zakotvení podmínek pro aplikaci *leniency* programu do zákona.

Umožňuje při splnění stanovených podmínek zánik trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Úprava chce podpořit využívání *leniency* programu ze strany soutěžitelů a dává pachatelům trestného činu možnost vyvolat či se aktivně podílet na krocích soutěžitele směřujících k naplnění podmínek tohoto programu, které povedou k odhalení zakázané horizontální dohody či umožní její prokázání, a tím splnit podmínky zvláštní účinné lítosti pro zánik jejich trestní odpovědnosti za uvedený trestný čin.¹⁸

Předmětnou novelou tak byl vyslyšen apel z řad odborné veřejnosti,¹⁹ která vyjádřila obavy z toho, že „**trestní postih, u kterého nelze daný leniency program aplikovat, nemůže uplatňování takového programu (jakožto jednoho z neúčinnějších nástrojů pro odhalování kartelů) příslušným soutěžním úřadem ve svém důsledku škodit**“.²⁰

Jak již bylo výše nastíněno, pro aplikaci tohoto zvláštního důvodu účinné lítosti v ust. § 248a je tedy nutné splnit podmínky stanovené jiným právním předpisem na ochranu hospodářské soutěže, v tomto případě tedy ZOHS. Tyto podmínky se vztahují k upuštění od uložení pokuty nebo ke snížení pokuty za účast na dohodě o určení ceny, dohodě o rozdělení trhu nebo jiné dohodě s konkurentem narušující hospodářskou soutěž. **O upuštění od uložení pokuty nebo ke snížení pokuty za účast na takové dohodě je rozhodováno v mezích § 22ba ZOHS**, na který lze s ohledem na rozsáhlost tohoto tématu odkázat, jakož i na přidruženou judikaturu a komentáře k tomuto ustanovení ZOHS.

Přínosnost *leniency* programu a procedury narovnání pro trestní právo?

Leniency program a procedura narovnání mohou být po splnění podmínek podle příslušné právní úpravy důvodem zániku trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první prostřednictvím zvláštního ustanovení o účinné lítosti, jehož koncepce a zakotvení do tr. zákoníku byla již nastíněna výše. S tímto ustanovením se však pojí **další problematika**, a to nejen v souvislosti se „zvláštností“ v jeho znění a v jeho koncepci, nýbrž i s dalšími aplikačními aspekty, které budou rozvedeny níže.

18 Viz hlavní důvod a cíl předložené novely uvedené v důvodové zprávě č. 360/2012 Dz.

19 Např. J. Kindl: Některé problémy zavedení trestného činu „kartelu“ v novém trestním zákoníku, Právní rozhledy č. 17/2010, str. 622 a násl.

20 P. Massey: Criminalization and leniency: will the combination favourably affect cartel stability? In K. J. Cseres, M. P. Schinkel, F. O. W. Vogelaar (eds.): Criminalization of Competition Law Enforcement, Edward Elgar, Cheltenham-Northampton 2006, str. 176; nebo M. J. Frese: The negative interplay between national custodial sanctions and leniency, in tamtéž, str. 196; J. Kindl, op. cit. sub 19.

21 Srov. nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 98/20.

22 Op. cit. sub 6, str. 114.

23 Srov. B. Repík: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Orac, Praha 2002, str. 34.

Vzhledem k umístění zvláštního ustanovení o účinné lítosti v tr. zákoníku lze předpokládat, že v některých aspektech **bude namísto na tento institut pohlížet jinými prizmaty než v případě obecné účinné lítosti podle § 33 tr. zákoníku či jiných zvláštních typů účinné lítosti**.

Primární odlišnost lze zde shledávat v tom, že **§ 248a tr. zákoníku má své těžiště mimo trestní zákony, totiž v ZOHS**. Na jednu stranu je výhodou, že tento institut bude možné v reakci na změny právní úpravy hospodářské soutěže automaticky novelizovat, a to i bez zásahu do tr. zákoníku. Na stranu druhou však nelze opomíjet princip předvídatelnosti práva, jakož i zásadu *nullum crimen sine lege*, na které narazil zákonodárce v jiném případě.²¹

Zákonodárce je totiž vázán zásadou zákonnosti i v tom, že v tr. zákoníku či zákonech musí stanovit všechny pojmové znaky trestného činu, tedy i dostatečně vymezovat hranice trestní odpovědnosti, což znamená, že použité právní pojmy musí být náležitě obsahově vymezeny tak, aby o uvedených hranicích nevznikaly pochybnosti, a pokud by takové pochybnosti mohly vzniknout, je třeba podat náležitou definici takového pojmu buď přímo v tr. zákoníku, anebo v jiném zákoně.²²

Zásada zákonnosti tedy nevylučuje odkazovací nebo blanketové (blanketní) právní normy za podmínky, že jejich obsah je z těchto hledisek náležitě naplněn právní normou nebo souhrnem právních norem vymezených zákonem nebo na základě zákona a v mezích jeho zmocnění, na kterou nebo na které v takové odkazovací nebo blanketové normě odkazuje, přesto by však jejich používání mělo být spíše výjimečné.²³

Další zvláštností oproti obecné úpravě účinné lítosti je u zvláštního ustanovení o účinné lítosti skutečnost, že **není potřeba zaměřit škodlivému následku nebo ho napravit**, ačkoliv ust. § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku k naplnění skutkové podstaty předpokládá, že uzavřením zakázané dohody byla způsobena škoda jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům, zadavateli nebo jinému dodavateli. V tomto ohledu je namísto uvést, že pokud soutěžitel, resp. pachatel trestného činu, splní podmínky a bude rozhodnuto ve smyslu § 22ba odst. 1 či 2 ZOHS, **není v zákonné úpravě žádná opora k tomu, aby byla pachateli trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže uložena povinnost nahradit škodu, pakliže dojde k aplikaci § 248a tr. zákoníku**.

Vzhledem k tomu, že pro takové situace nemá odpověď ani trestní zákoník, ani ZOHS, v případech aplikace § 248a tr. zákoníku by byli jiní soutěžitelé nebo spotřebitelé, zadavatelé nebo dodavatelé odkázáni v mezích § 229 tr. řádu na řízení ve věcech občansko-právních. Takový důsledek však podle mého názoru nelze dopustit, neboť by jím byla neúměrně zkracována práva poškozených osob, a naopak navyšovány jejich náklady k domáhání se svého nároku. **Proto se jeví v souladu s úvahami *de lege ferenda*, aby byla ve znění § 248a tr. zákoníku zohledněna i náhrada škody**.

Další odlišnost lze shledávat v tom, že uváděné ustanovení lze využít pouze pro případy trestního stíhání osob fyzických a že jeho aplikace může být závislá na postupu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, což může být především u procedury v jistém slova smyslu v rozporu s principem právní jistoty. Uvedeným odlišností bude další pozornost věnována níže.

Samostatná úprava zvláštního ustanovení o účinné lítosti se tak z hlediska systematiky jeví jako příhodná a souladná s dalšími částmi zvláštní části tr. zákoníku. Na druhou stranu zvláštnost tohoto typu účinné lítosti z něj dělá ustanovení vymykající se dosavadním

závěrům rozhodovací praxe orgánů činných v trestním řízení a v některých aspektech v tomto článku zmíněných ustanovení problematické.

Další zvláštností tohoto institutu je problematika jeho osobní působnosti. Jak už vyplynulo z výše uvedeného znění, k aplikaci § 248a tr. zákoníku mohou přistoupit orgány činné v trestním řízení pouze v řízení vedeném proti osobě fyzické. Osoba právnická je z této možnosti vyloučena vzhledem ke znění § 7 ZTOPO. Znění § 248a tr. zákoníku zároveň požaduje, že to má být právě pachatel, a nikdo jiný, kdo má splnit podmínky *leniency* programu či procedury narovnání. S ohledem na znění § 22ba ZOHS se potenciálnímu pachateli bude rovnat pojem soutěžitel ve smyslu ZOHS. Ust. § 22ba ZOHS totiž splnění podmínek váže přímo na soutěžitele, a nikoliv na jeho zástupce či někoho z osob začleněných k soutěžiteli.

Podle mého názoru tak z aktuálního znění posuzovaného ustanovení tr. zákoníku s přihlédnutím k ustanovením ZOHS **nelze jednoznačně dovodit možnost fyzické osoby, která participovala na dosažení účelu *leniency* programu či procedury narovnání, usilovat o zánik trestní odpovědnosti podle § 248a tr. zákoníku, ačkoliv takový byl podle důvodové zprávy účel novely zakotvující tento institut do tr. zákoníku.**²⁴

Důvodová zpráva k zákonu č. 360/2012 Sb., kterým bylo zvláštní ustanovení o účinné lítosti začleněno do zvláštní části tr. zákoníku, k tomuto uvádí, že „*byť je žadatelem o leniency, soutěžitel, jímž může být subjekt odlišný od pachatele – např. právnická osoba, a tato také plní podmínky, na nichž závisí upuštění od uložení pokuty či snížení pokuty za kartel, vztahuje se účinná lítost k pachateli jako fyzické osobě; ta se musí pro získání beztrestnosti aktivně zapojit – např. vyvolat či podílet se na krocích soutěžitele v rámci leniency programu, které povedou k odhalení zakázané horizontální dohody či umožní její prokázání*“.²⁵

V tomto případě se jeví záhodným, aby došlo k novelizaci § 248a tr. zákoníku ve smyslu zamýšleného účelu zákonodárce, příp. tak, aby byla vyzdvihnuta participace fyzických osob na přípravě žádosti a dalším jejich zapojení v průběhu řízení před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže.²⁶ Na základě těchto úvah *de lege ferenda* se domnívám, že za vhodné znění § 248a tr. zákoníku by se dalo označit toto znění:

„*Trestní odpovědnost za trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první zaniká, jestliže pachatel splní podmínky či přispěl ke splnění podmínek podle jiného právního předpisu na ochranu hospodářské soutěže pro upuštění od uložení pokuty nebo pro snížení pokuty za účast na dohodě o určité ceny, dohodě o rozdělení trhu nebo jiné dohodě narušující hospodářskou soutěž se svým konkurentem.*“

Jako druhá varianta se nabízí řešení předvídané v důvodové zprávě, tedy připodobnění zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 248a tr. zákoníku jiným konceptům zvláštních typů účinné lítosti, např. podle § 242 tr. zákoníku,²⁷ na základě kterého trestní odpovědnost za trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241) zaniká, jestliže pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek. Nastolené připodobnění by se však mělo projevit v rozhodovací praxi. Vzhledem k absenci praxe k rozhodování o ust. § 248a je lze však pouze predikovat. Nicméně pokud by se tato praxe měla přiblížit předpokládanému účelu tohoto zvláštního typu účinné lítosti, pak by měla přijmout obdobné závěry jako judikatura k § 242, např. že:

- o účinnou lítost půjde i tehdy, jestliže pachatel sám povinnou platbu nezaplatí, ale svou vlastní aktivní činností zařídí, že za něho byly platby uhrazeny jinou osobou,²⁸
- zánik trestní odpovědnosti v důsledku účinné lítosti zde bude přicházet v úvahu zejména tehdy, jestliže pachatel poskytl potřebnou součinnost k vymáhání dlužných plateb nebo přispěl k dobrovolné úhradě některých z nich.²⁹

Na základě výše uvedeného se však spíše kloním k závěru, že **by mělo dojít k novelizaci § 248a v intencích navrhovaného znění**, a to především z důvodu naplnění účelu tohoto ustanovení, jakož i vyšší motivace pachatelů trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první. Pokud by byla v zákonném znění výslovně zahrnuta i součinnost směřující ke splnění podmínek *leniency* programu a procedury narovnání, pak by k jejich uplatnění mohlo v konečném důsledku docházet frekventovaněji. Zároveň bych z případných úvah nad novelizací znění § 248a nevyloučil ani možnost ponechat dosavadní znění a doplnit speciální úpravu pro zaměstnance soutěžitelů, po níž volá odborná veřejnost.³⁰

V rámci úvah *de lege ferenda* by ovšem měla zaznít i úvaha nad tím, zda vyčlenit předmětný trestný čin z § 7 ZTOPO, či nikoliv. Důvodem pro jeho vypuštění může např. být skutečnost, že je to právě právnická osoba, která vystupuje jako častý soutěžitel a účastník kartelu, a že by to ještě samo o sobě nemuselo znamenat nárůst páchaní těchto trestných činů. Stejně tak by vyčlenění z ustanovení ZTOPO mohlo odrazovat potenciální pachatele od uzavírání zakázaných dohod. Na druhou stranu je třeba vnímat činnost Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v intencích ZOHS, jakož i možné komplikace při řešení tzv. kolizí odpovědností (viz dále).

S ohledem na rozhodovací praxi a další příspěvky z odborné veřejnosti lze dospět k závěru, že **žádost o leniency program může mít veliký vliv na dokazování ve věci**.³¹ Bude však záležet na tom, jak k její důvěryhodnosti přistoupí Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, neboť jeho stanovisko či rozhodnutí bude mít vliv na činnost orgánů činných v trestním řízení.

V souvislosti s případnou aplikací § 248a tr. zákoníku může vyvstat pochybnost nad tím, zda zavedení tohoto ustanovení

24 Viz článek III. části druhé důvodové zprávy k zákonu č. 360/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

25 Tamtéž.

26 Srov. k tomu op. cit. sub 17.

27 Op. cit. sub 24.

28 Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 1971, sp. zn. 1 To 154/71, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44/1972, příp. také usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. 10 To 325/2005, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 27/2006.

29 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2022, sp. zn. 5 Tdo 324/2022, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 39/2022.

30 A. Ezrachi, J. Kindl: Cartels as Criminal? The Long Road from Unilateral Enforcement to International Consensus, in C. Beaton-Wells, A. Ezrachi: Criminalising Cartels – Critical Studies of an International Regulatory Movement, Hart Publishing, Londýn 2011, str. 419-434.

31 Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 12. 2009, č. j. 8 Afs 56/2007-479, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 2295/2011; E. Bruna: Problematické aspekty úplatkářských trestných činů (3. část) – některé specifické nástroje k jejich odhalování, Bulletin advokacie č. 3/2019, str. 24 a násl. Dále např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. 12. 2013 ve věci *Siemens AG, Mitsubishi Electric Corp. And Toshiba Corp. v. Commission*, sp. zn. C-239/11 P, C-489/11 P a C-498/11 P.

do právní úpravy nepřinese obtíže a průtahy v řízení, a to z důvodu, že by orgány činné v trestním řízení musely vždy počkat na ukončení řízení před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže.³² Vzhledem k tomu, že si orgány činné v trestním řízení nemohou naplnění podmínek účinné lítosti podle § 248a samostatně vyřešit předběžnou otázkou, stálo by za úvahu, zdali by nebylo vhodné, pokud by byla mezi orgány činnými v trestním řízení a Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže stanovena pravidla pro jejich vzájemnou spolupráci, např. prostřednictvím memoranda, o němž referuje Jiří Kindl s odkazem na zahraniční praxi.³³

Tento problém v podobě nejasnosti, jaké právo má v posuzování zakázaných dohod a s tím souvisejícím zvláštním ustanovením o účinné lítosti přednost, je o to více umocněn zajímavou otázkou v souvislosti s aplikací § 248a, která spočívá v **posouzení souladu se zásadou *ne bis in idem***, tedy zda uplatnění předmětného ustanovení, a potažmo trestní odpovědnosti, bude vůbec přicházet v úvahu, pokud bude o totožné zakázané dohodě již rozhodnuto Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže ve správním řízení.

Pokud totiž Úřad pro ochranu hospodářské soutěže v řízení uzná soutěžitele vinným z příslušného přestupku, přičemž upustí od uložení pokuty např. na základě příznání soutěžitele k účasti na této dohodě, pak jestliže toto rozhodnutí nabude právní moci, dá se v takové situaci hovořit o aktivaci zásady *ne bis in idem*.³⁴ K tomu lze připojit judikatorní závěr Nejvyššího soudu, že je porušením zásady *ne bis in idem* ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jestliže byl obviněný trestně stíhán a odsouzen pro stejný skutek, který byl jako čin trestněprávní povahy již dříve projednán příslušným správním orgánem v přestupkovém řízení, jež skončilo pravomocným rozhodnutím, kterým byl tento čin obviněného posouzen jako přestupek, pokud ke zrušení tohoto rozhodnutí správním orgánem nedošlo. V takovém případě ust. § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu ve spojení s čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod činí trestní stíhání nepřijatelným.³⁵

Tomuto závěru ostatně napovídá i rozhodovací praxe ESLP, v níž bylo jako porušení zásady *ne bis in idem* shledáno samostatně vedené trestní stíhání a samostatně vedené daňové řízení, přičemž obě řízení ve svém celku probíhala přes devět let, současně probíhala jen o něco déle než jeden rok. Navíc ESLP upozornil na převážně nezávislé shromažďování a posuzování důkazů. Proto v dané věci nebyla dostatečná časová a věcná spojitost mezi oběma řízeními, což vedlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy.³⁶

32 Srov. op. cit. sub 17.

33 Tamtéž.

34 H. Prášková: Vztah trestního řízení proti právnické osobě a řízení o správním deliktu právnické osoby, *Trestněprávní revue* č. 6/2012, str. 131 a násl.

35 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003, publikovaný v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. T 736.

36 Rozsudek ESLP ze dne 18. 5. 2017 ve věci *Jóhannesson a ostatní proti Islandu*, stížnost č. 22007/11, in Z. Kühn: *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v praxi Nejvyššího správního soudu*, *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 2/2021, str. 363 a násl.

37 Rozsudek ESLP ze dne 15. 11. 2016 ve věci *A a B proti Norsku*, stížnosti č. 24130/11 a 29758/11.

38 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 15/2017.

39 Tento příspěvek vznikl v rámci plnění projektu Specifického vysokoškolského výzkumu (SVV) Univerzity Karlovy č. 260 622 „Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva“.

Odpověď na výše vznesenou problematiku k zásadě *ne bis in idem* však není tak jednoduchá, jak se na základě výše uvedeného zdá být, neboť se zde vyskytuje **oponující závěr** plynoucí z pozdější rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a opírající se o další rozhodovací praxi ESLP.³⁷ V jednom ze svých rozhodnutí totiž Nejvyšší soud připustil vedení dvou řízení trestněprávní povahy nezávisle na sobě, když uvedl, že „**souběžné či postupné vedení daňového řízení a trestního řízení, která jsou řízeními trestněprávní povahy ve smyslu tzv. Engel kritérií, nevytváří překážku *ne bis in idem*, je-li mezi daňovým řízením a trestním řízením nejen dostatečně úzká věcná souvislost, ale současně i souvislost časová**“.³⁸

Vzhledem k výše uvedeným rozporům, vyskytujícím se i v judikatuře vrcholných soudů České republiky, mám za to, že by mělo dojít k:

- určení, jaké řízení má v souvislosti s uzavřením zakázané dohody přednost, či
- stanovení podmínek, na jejichž základě bude postupováno při rozlišování, zda má dojít k trestněprávnímu, či správnímu postihu, příp.
- nastolení úzké spolupráce mezi Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže a orgány činnými v trestním řízení.

Závěr

Spojení trestního práva a dalších právních odvětví může být mnohdy problémem, který se i přes urputnou snahu nedokáže optimálně vyřešit. V některých případech je východiskem novelizace právní úpravy, v jiných pak překlenutí právní úpravy jejím výkladem. Nejinak tomu podle mého názoru bude i u zvláštního ustanovení o účinné lítosti, které má dosah nejen do práva trestního, nýbrž i do práva na ochranu hospodářské soutěže. Jaké konkrétní důsledky a východiska toto ustanovení přináší pro trestní právo obecně, jsem se snažil nastínit v předchozích řádkách.

Cílem tohoto příspěvku tedy bylo krátce analyzovat ust. § 248a tr. zákoníku jakožto ustanovení zákona vedoucího k zániku trestnosti, jež má do jisté míry blanketní charakter. Podotázkou k tomuto cíli pak bylo posouzení, zda je předmětné ustanovení přínosem, či přítěží pro trestní právo. Byť se sebekriticky na jednu stranu domnívám, že by si některé části zasloužily více pozornosti, na stranu druhou mám za to, že hlavní cíl tohoto článku byl splněn.

V některých částech jsou použity odkazy na jiné příspěvky z řad odborné veřejnosti, ty však plně postačí k mnou zaujatým závěrům o případné přínosnosti tohoto zvláštního ustanovení o účinné lítosti v trestním právu. Na základě poznatků a argumentů uvedených v tomto článku dospívám k závěru, že začlenění zvláštního ustanovení o účinné lítosti jako jednoho ze zvláštních typů účinné lítosti uvedeného v tr. zákoníku se jeví jako přínosné ustanovení z hlediska výše uvedených skutečností, kterému by však měla být věnována pozornost, obzvláště pak optikou původně stanoveného účelu tohoto ustanovení zákonodárcem. Vhodnější a o poznání přílehlavější by totiž podle mého názoru v kontextu úvah *de lege ferenda* bylo **novelizovat znění § 248a tr. zákoníku**, a to s ohledem na otázky škody a na větší motivaci fyzických osob příslušejících k soutěžitelům, ať už v podobě osoby fyzické, či právnické. Dosaďadlní znění předmětného ustanovení totiž v kontextu ZOHS mlčí ve vztahu k otázkám škody. Zároveň pravděpodobně bude toto zvláštní ustanovení aplikovatelné pouze na soutěžitele samotné, což ve mně evokuje otázku, zda by neměl být z § 7 ZTOPO vyčleněn trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea první tr. zákoníku.³⁹ ❀

Žalobní důvody neplatnosti rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr

Zaměstnavatel i zaměstnanec mají právo obrátit se na soud v případě, že se domnívají, že pracovní poměr byl ukončen neplatně. Neplatnost pracovněprávních jednání však může být soudem určena i v případě skončení právních vztahů založených dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr. Následující článek nabízí odpověď na otázku, jakou vadou musí být dotčeno právní jednání směřující k ukončení dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti, aby mohlo být prohlášeno za neplatné.

JUDr. Marie Rychtářová
působí jako soudkyně Okresního soudu ve Strakonících.

JUDr. Hana Jandová
je justiční kandidátkou a doktorandkou Fakulty právnické ZČU v Plzni.

Základní pracovněprávní vztahy

Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr (§ 3 zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zák. práce“).

Existují tři základní pracovněprávní vztahy, a to pracovní poměr (§ 30 a násl. zák. práce), dohoda o provedení práce (§ 75 zák. práce) a dohoda o pracovní činnosti (§ 76 zák. práce). Mezi základní pracovněprávní vztahy patří kromě pracovního poměru i další dva typy pracovněprávních vztahů, na jejichž základě může zaměstnanec vykonávat pro zaměstnavatele závislou práci. Ve vztahu k pracovnímu poměru se jedná o zvláštní, doplňkové pracovněprávní vztahy, protože zákoník práce pracovněprávní poměr privileguje (§ 74 odst. 1 zák. práce).

Možnost uzavření dohody o práci konané mimo pracovní poměr by proto měla přicházet v úvahu, je-li třeba zabezpečit mimořádné úkoly, jejichž zajištění formou pracovního poměru je z hlediska krátkosti potřebného časového období, nepravidelnosti výkonu takových prací ve vztahu k jinak běžně stanovenému rozvrhu

pracovní doby a konkrétních pracovních směn, kontrolní činnosti nad výkonem těchto prací nebo i z jiných důvodů daných v konkrétním případě neúčelné nebo nevhodné.¹

Přesto je dohoda o práci konané mimo pracovní poměr autonomním a právně rovnocenným pracovněprávním vztahem, byť s odlišnými obsahovými náležitostmi a dopady do souvisejících nároků zaměstnance, bez řady omezení typických pro pracovní poměr.

Proces uzavření a zrušení dohod o práci konané mimo pracovní poměr

Postup při uzavírání dohod se řídí ust. § 1724 a násl. zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“). Nedodržení zákonem stanovené písemné formy dohod způsobuje jejich relativní neplatnost (§ 77 odst. 1 zák. práce). Vzhledem k tomu, že jde o právní jednání směřující ke vzniku pracovněprávního vztahu, nelze relativní neplatnost uplatnit, pokud bylo již započato s plněním z dohod (§ 20 zák. práce). **Jakmile tedy započne zaměstnanec vykonávat práci podle dohody, není již možné dovolat se neplatnosti z důvodu nesplnění podmínky písemné formy.**

Zaměstnavateli ale při nedodržení písemné formy obou dohod hrozí od orgánu inspekce práce pokuta až do výše 10 000 000 Kč [pro fyzické osoby zaměstnavatele podle § 12 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. b) zák. č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů, a pro právnické nebo podnikající fyzické osoby podle § 25 odst. 1 písm. b) ve spojení s odst. 2 písm. b) téhož zákona]. Podle § 582 odst. 1 o. z. je možné nedostatek formy zhojit konvalidací.

Na práci konanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr se s ohledem na stručnost právní úpravy **obecně vztáhne i právní úprava pro práci konanou v pracovním poměru**, nestanoví-li zákon jinak (§ 77 odst. 2 zák. práce). Zaměstnavatel a zaměstnanec se mohou dohodnout, že i vyloučená ustanovení se na dohodu o pracích konaných mimo pracovní poměr užijí

¹ J. Kocourek, T. Dobřichovský: Pracovní poměr. Vybraná ustanovení zákoníku práce, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 73.

(při dodržení zásady rovného zacházení a zákazu diskriminace).² Příkladem může být sjednání odstupného při skončení dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr, když smluvní strany si mohou výši odstupného sjednat i nižší než v jeho minimální výši vztahující se na skončení pracovního poměru.³

Ukončení pracovněprávního vztahu vzniklého na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr

Větší pružnost zákonné úpravy se projevuje i v otázce ukončení pracovněprávního vztahu vzniklého na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, které je méně formální, než je tomu v případě pracovního poměru. To je odůvodněno jejich samotným účelem, tedy požadavkem na možnost nezakonzervované flexibilní reakce na aktuální potřeby práce.

Podle § 77 odst. 5 zák. práce platí, že není-li sjednán způsob zrušení právního vztahu založeného dohodou o provedení práce nebo dohodou o pracovní činnosti, je možné ho zrušit dohodou smluvních stran ke sjednanému dni, mj. též výpovědí danou z jakéhokoli důvodu nebo bez uvedení důvodu s patnáctidenní výpovědní dobou, která začíná dnem, v němž byla výpověď doručena druhé smluvní straně, anebo okamžitým zrušením. **Okamžité zrušení právního vztahu založeného dohodou o provedení práce nebo dohodou o pracovní činnosti může být sjednáno jen pro případy, kdy je možné okamžitě zrušit pracovní poměr.**

Z citovaného ustanovení vyplývá, že smluvní strany si mohou (smluvně) sjednat způsoby zrušení dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce. Pokud si je nesjednají, dohodu o pracovní činnosti či dohodu o provedení práce je možné zrušit jen zákonem stanoveným postupem, resp. dohodou a jednostranně výpovědí z jakéhokoli důvodu nebo bez uvedení důvodu. Kromě toho, že na možnosti okamžitého zrušení dohody o pracovní činnosti či dohody o provedení práce se musí smluvní strany výslovně dohodnout, lze to jen pro ty případy, kdy je možné okamžitě zrušit pracovní poměr, tedy např. pro porušení povinností vyplývajících z předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci zvláště hrubým způsobem (§ 55 a 56 zák. práce). Smluvní strany si proto nemohou sjednat možnost okamžitě zrušit pracovněprávní vztah založený dohodou o práci konané mimo pracovní poměr z jiných důvodů (např. z důvodu těhotenství zaměstnankyně). Pro úplnost je nutné dodat, že kromě zákonem uvedených důvodů dojde ke zrušení pracovněprávních vztahů založených dohodou o práci konané mimo pracovní poměr i **na základě právní události, tedy uplynutím doby, na kterou byla sjednána, příp. splněním konkrétního sjednaného pracovního úkolu či odstoupením** (§ 2001 a 2002 o. z.).

Taktéž pro zrušení právního vztahu založeného dohodou o práci konané mimo pracovní poměr zákon vyžaduje **písemnou formu**.

2 K. Valentová a kol.: Zákoník práce, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2022, str. 324, marg. č. 2.

3 J. Pichrt a kol.: Zákoník práce, Zákon o kolektivním vyjednávání, 2. vyd., Wolters Kluwer, Praha 2022, k § 77.

4 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1633/2009.

5 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sp. zn. 21 Cdo 30/2023.

6 Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. 23 Co 103/2022.

V případě nedodržení požadované formy se k výpovědi a okamžitému zrušení nepřihlíží (§ 77 odst. 4 zák. práce), jednalo by se o zdánlivě právní jednání (§ 551 o. z.).

Nelze přehlédnout, že s účinností od 1. 10. 2023 doznalo ust. § 77 zák. práce změn v důsledku transpozice směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. 6. 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU (dále jen „směrnice WLB“) a směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1152 ze dne 20. 6. 2019 o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii (dále jen „směrnice TPWC“). S ohledem na zaměření tohoto článku na zrušení právního vztahu založeného dohodami konanými mimo pracovní poměr je nutné upozornit na **aktuálně účinné znění odst. 7**.

Jak již bylo uvedeno, u právních vztahů založených dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr u výpovědi **zaměstnavatel, na rozdíl od výpovědi z pracovního poměru, nemusí vždy uvést výpovědní důvod**. Z důvodu řádné transpozice evropské právní úpravy proto bylo zakotveno, že má-li zaměstnanec za to, že mu zaměstnavatel dal výpověď proto, že se zákonným způsobem domáhal práva na informace při vzniku nebo změně právního vztahu založeného dohodou o provedení práce nebo dohodou o pracovní činnosti nebo při vysílání zaměstnance na území jiného státu podle § 77b zák. práce, práva na rozvržení pracovní doby předem nebo práva na odborný rozvoj, nebo zaměstnavatele požádal o zaměstnání v pracovním poměru podle § 77 odst. 4 zák. práce, o úpravu pracovních podmínek, o čerpání mateřské, otcovské nebo rodičovské dovolené nebo tuto dovolenou čerpal anebo pečoval o jinou fyzickou osobu nebo ji ošetřoval, a požádá zaměstnavatele o odůvodnění výpovědi, zaměstnavatel je povinen bez zbytečného odkladu zaměstnance o důvodech výpovědi písemně informovat. Zaměstnanec tak ale musí učinit ve lhůtě jednoho měsíce plynoucí ode dne doručení výpovědi, jinak tato povinnost zaměstnavateli nevzniká.

Žaloba na určení neplatnosti rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr

I neplatnost rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr může účastník pracovněprávního vztahu uplatnit u soudu **žalobou na určení**, že právní úkon o rozvázání pracovního poměru je neplatný ve smyslu § 72 zák. práce, a to **nejpozději ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy měl právní vztah skončit tímto neplatným rozvázáním**. Přestože nejde o pracovní poměr jako takový, jedná se o jeden ze základních pracovněprávních vztahů, a je proto v zájmu právní jistoty, aby si účastníci tohoto vztahu mohli o něm sjednat jistotu v době co nejkratší. V tomto případě též není třeba prokazovat naléhavý právní zájem na určení neplatnosti, obrana účastníka dotčeného neplatností úkonu směřujícího k rozvázání pracovněprávního vztahu druhého účastníka je tak snazší.⁴

U dohod konaných mimo pracovní poměr je však nutné důrazně odlišovat **neplatnost a nepravdivost kauzy**.⁵ Ona nepravdivost důvodu může spočívat např. v tom, že zaměstnanec popírá, že by „*odborně při výkonu své práce selhal*“. Žalobou podle § 72 zák. práce se lze domáhat určení neplatnosti skončení pracovního poměru, nelze ji však pokládat za způsobitý prostředek obrany proti (nepravdivým) důvodům výpovědi dohody o pracovní činnosti,⁶ nejde o žalobu na určení nepravdivosti. **Samotné důvody právního**

úkonu o rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr jsou totiž v řízení o určení jeho neplatnosti irelevantní.

Vzhledem k tomu, že zákon připouští vypovězení dohody o pracovní činnosti či o provedení práce z jakéhokoli důvodu (či bez uvedení důvodu), nemůže mít výsledek zkoumání pravdivosti uvedených důvodů, ať už by byl jakýkoli, žádný dopad na posouzení platnosti tohoto právního jednání, a to na rozdíl od výpovědi z pracovního poměru a okamžitého zrušení pracovního poměru, které zaměstnavatel může dát zaměstnanci jen ze zákonem stanovených důvodů (§ 52 a 55 zák. práce), u nichž je vymezení důvodu hmotněprávní podmínkou platnosti těchto právních jednání.

Z § 72 zák. práce je zřejmé, že **zaměstnanec může u soudu způsobem uvedeným v tomto ustanovení uplatnit toliko neplatnost výpovědi dohody o pracovní činnosti či o provedení práce, a nikoli nepravdivost důvodů** (pohnutek), které zaměstnavatele k podání této výpovědi vedly. Takové zákonné důvody neplatnosti výpovědi dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr obsahuje především § 580 a násl. o. z.,⁷ který je na pracovněprávní vztahy aplikován s ohledem na skutečnost, že vztah o. z. vůči zák. práce je ovládan principem subsidiarity, a to vždy v souladu se základními zásadami pracovněprávních vztahů (§ 4 zák. práce).

Každé právní jednání vyvolá zamýšlené právní následky pouze tehdy, pokud nevykazuje vady, jež mají za následek jeho neplatnost. Jedním z důvodů neplatnosti rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr proto je **imoralita**, tedy rozpor s dobrými mravy (§ 580 o. z.), kdy předmět právního jednání není v přímém rozporu se zákonem ani jej neobchází, ale je porušeno společenské určení jednání, popř. vztahu, který z něj má vzniknout.⁸ Rozpor s dobrými mravy může být důvodem neplatnosti právního jednání pouze tehdy, jedná-li se o právní jednání, které není v rozporu se zákonem. Dobré mravy nemají povahu právních norem a jsou jen podpůrným zdrojem pro určení pravidel žádoucího chování.⁹

Dalším důvodem neplatnosti je **rozpor se zákonem (ilegalita) nebo jeho obcházení**, které spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázán, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího.¹⁰ Zejména ve vztahu k zák. práce je nutné zdůraznit, že pro rozpor se zákonem není

neplatné takové právní jednání, které je v kolizi s jiným než obecně závazným právním předpisem (např. s interními instrukcemi).

Rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr může být neplatné též v důsledku **nedostatečné svéprávnosti jednající osoby** (§ 581 o. z.), není-li osoba plně svéprávná a k předmětnému právnímu jednání je nezpůsobilá. Neplatné je i **právní jednání osoby jednající v duševní poruše**, která jí činí neschopnou právně jednat, přičemž existence duševní poruchy v okamžiku právního jednání a její vliv na neschopnost právně jednat musí být bezpečně zjištěna prostřednictvím znaleckého posouzení;¹¹ je vyloučeno k takovému závěru dojít na základě pravděpodobnosti či za skutkových okolností, které neumožňují učinit v uvedeném směru zcela jednoznačný skutkový závěr.¹²

Neplatnost rozvázání dohody o práci konané mimo pracovní poměr může vzniknout, **jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou** (§ 583 o. z.). Neplatná by mohla být i taková výpověď dohody o pracovní činnosti či o provedení práce, která by byla výsledkem **přinucení hrozbou tělesného nebo duševního násilí** (*vis compulsiva*) vyvolávající vzhledem k významu a pravděpodobnosti hrozícího nebezpečí i k osobním vlastnostem toho, jemuž bylo vyhrožováno, jeho důvodnou obavu (§ 587 o. z.).

Naproti tomu **nedostatek formy ve smyslu § 582 o. z. nepůsobí neplatnost právního jednání rozvazujícího dohodu o práci konané mimo pracovní poměr**, neboť subsidiární použití o. z. připadá v úvahu jen tehdy, neupravuje-li konkrétní právní vztahy zvláštním způsobem zák. práce. Nedostatek písemné formy upravuje zák. práce v § 77 odst. 4, v němž stanoví, že při nedodržení požadované formy se k výpovědi a okamžitému zrušení vůbec nepřihlíží. Nepůjde tak o neplatné, ale o zdánlivé právní jednání (§ 551 a násl. o. z.), které sice vzbuzuje zdání právního jednání, ve skutečnosti však právním jednáním vůbec není. ❖

7 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sp. zn. 21 Cdo 30/2023.

8 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3136/2006.

9 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3514/2008.

10 Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01.

11 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2013, sp. zn. 30 Cdo 850/2013.

12 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 821/2015.

Christian Bibelriether

Advokát · Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

13. 5.

9.00–15.00

5 190 Kč
6 280 Kč s DPH

SEMINÁŘ:

Valná hromada
SRO a AS

Prague Marriott Hotel

Přednáší odborná asistentka na katedře
obchodního práva Právnické fakulty UK
JUDr. Lucie Josková, Ph.D., LL.M.

BECKAKADEMIE
SEMINÁŘE

Nejvyšší soud:

K liberaci provozovatele dopravy při náhradě škody podle § 2927 odst. 2 o. z.

Podle § 2927 odst. 2 o. z. se povinnosti nahradit škodu nemůže provozovatel dopravy zprostit, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Použití liberace je omezeno jen na případy, kdy újma byla způsobena okolností nemajících původ v provozu dopravy či vozidla, za něž jsou pokládány pojmově (nikoliv prostorově) vnější vlivy. Byla-li ale škoda způsobena výlučně či zčásti jednáním poškozeného, je odpovědnost provozovatele v odpovídajícím rozsahu vyloučena.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2023, sp. zn. 25 Cdo 154/2023

Soud prvního stupně zamítl žalobu žalobkyně na náhradu za bolest a za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti. Žalobkyně po nástupu do tramvaje ještě před usednutím při rozjezdu tramvaje upadla a způsobila si zranění. Prvostupňový soud žalobu zamítl s tím, že při aplikaci ust. § 2927 občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), které upravuje odpovědnost dopravce za škodu, byl naplněn liberační důvod pro zproštění se odpovědnosti, když žalovaný dopravní podnik vynaložil veškeré úsilí, které lze požadovat. Podle soudu prvního stupně existovaly i pochybnosti, zda se žalobkyně před svým pádem skutečně přidržovala.

Jeho rozhodnutí pak potvrdili odvolací soud. Podle odvolacího soudu pod liberační důvod spočívající ve vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat, již nepatřila povinnost řidiče vyčkávat bezpečného usazení žalobkyně. Nebylo tedy prokázáno žádné pochybení žalovaného dopravce, naopak je zde významná pochybnost, zda se žalobkyně nepodílela na vzniku škody tím, že nesplnila povinnost cestujícího se za jízdy držet.

Žalobkyně v podaném dovolání argumentovala, že se soudy v řešení otázek hmotného práva odchýlily od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, příp. jde o otázky, které v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyly doposud vyřešeny.

NS vyhodnotil podané dovolání jako přípustné, neboť napadené rozhodnutí závisí na hmotněprávní otázce liberačního důvodu provozovatele dopravy, která podle § 2927 odst. 2 o. z. dosud nebyla dovolacím soudem řešena. Dovolení bylo vyhodnoceno i jako **důvodné.**

Podle § 2927 odst. 2 o. z. se povinnosti nahradit škodu nemůže provozovatel zprostit, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se zprostit, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm požadovat. Jde tak o odpovědnost objektivní, která je založena na působení zákonem zvláště kvalifikované okolnosti (nikoliv na protiprávnosti počínání škůdce), která vyvolá škodlivý účinek, a to bez ohledu na zavinění škůdce (též tzv. odpovědnost za výsledek). Odpovědná osoba se tedy nemůže zprostit odpovědnosti tím, že prokáže nedostatek zavinění, její odpovědnost je vyloučena jen při splnění tzv. liberačního důvodu.

Odpovědnost je pak vztažena nikoliv k osobě, která prostředek bezprostředně při vzniku škody ovládá (řídí), nýbrž k provozovateli dopravního prostředku.

Použití liberace je však omezeno jen na případy, kdy újma byla způsobena okolností nemajících původ v provozu dopravy či vozidla, za něž jsou pokládány „vnější“ vlivy (míněno pojmově, nikoliv prostorově). Vnější vlivy přitom musejí působit takovou silou, že dokáží vyvolat negativní projevy, k nimž by jinak nedošlo.

Při kvalifikaci situace musí být nejprve zřejmé, že újmu vyvolala zvláštní povaha provozu (jinak se vůbec neaplikuje § 2927 o. z.), a pouze tehdy lze zvažovat, zda šlo zároveň o okolnosti mající původ přímo v provozu samém (liberace je vyloučena), nebo o okolnosti jiné, tedy se samotným provozem přímo nespojené (liberace přichází v úvahu). V poměrech objektivní odpovědnosti za újmu způsobenou zvláštní povahou provozu dopravy jimi mohou příkladmo být zejména živelní události či extrémní povětrnostní vlivy, nebo s provozem nesouvisející jevy uvnitř dopravního prostředku (napadení řidiče přepravovanou osobou, konflikt mezi cestujícími, výbuch či požár látek přenášených pasažérem). Pouze v případech takových a jim podobných okolností může se provozovatel dopravy či dopravního prostředku odpovědnosti zprostit, prokáže-li zároveň, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm požadovat, tedy že okolnostem, jež vyvolaly škodlivý účinek, nemohl předejít a eliminovat jejich působení na provoz vozidla.

V posuzované věci nevyplývají ohledně průběhu škodní události žádné okolnosti nemající původ v provozu, neboť dovolatelka upadla při běžném jízdním manévru rozjezdu tramvaje ze stanice. Již tím je tedy uplatnění liberačního důvodu podle § 2927 odst. 2 o. z. vyloučeno a nebylo namístě zkoumat, zda takovému působení vozidla dovnitř na cestující mohl jeho provozovatel zabránit vynaložením veškerého úsilí, které lze po něm požadovat.

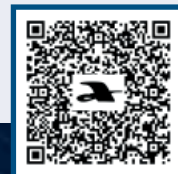
Z toho je zřejmé, že uplatněný dovolací důvod je naplněn a že v otázce zproštění se odpovědnosti žalovanou je **napadené rozhodnutí věcně nesprávné.** NS proto rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Ten se bude v dalším řízení zabývat především výší nároku, avšak zváží též, zda a příp. v jakém rozsahu lze vzniklou škodu

přičítat i dovolatelce. Byla-li totiž škoda způsobena výlučně či zčásti jednáním poškozeného, je v odpovídajícím rozsahu vyloučena odpovědnost provozovatele. Lze však poukázat i na ustálenou rozhodovací praxi, která plné způsobení si újmy osoby uvnitř vozidla spojuje pouze s výraznou neopatrností pasažéra či jeho ignorací pokynů ze strany přepravce.

♣ Red.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Ústavní soud:

K právu poškozeného na úhradu nákladů vzniklých příbráním zmocněnce

Účelem formulace „náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku“ obsažené v § 154 odst. 1 tr. řádu je předejít tomu, že by odsouzený měl hradit náklady, které poškozený vynaložil „zbytečně“, resp. které nemusel účelně vynaložit pro dosažení úspěšného výsledku řízení (např. pokud zmocněnec poškozeného vykonal nepotřebné úkony). Citovaná část § 154 odst. 1 tr. řádu však soud neopravňuje, aby při rozhodování o nákladech řízení přezkoumával správnost výroku o nároku poškozeného na náhradu újmy a v případě odlišného právního názoru poškozenému nepřiznal nárok na náhradu nákladů, přestože byl v adhezním řízení úspěšný.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 2. 2024, sp. zn. II. ÚS 244/23

V předmětné věci se stěžovatelka jako poškozená podanou ústavní stížností domáhala zrušení napadených usnesení obvodního soudu a městského soudu, kterými byl zamítnut její návrh na uložení povinnosti vedlejšímu účastníkovi jako odsouzenému uhradit náklady související s účastí poškozené v trestním řízení v celkové výši 103 808,32 Kč. Namítala, že obecné soudy porušily její práva garantovaná v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že **v předmětné věci byl vedlejší účastník rozsudkem obvodního soudu ve znění rozsudku městského soudu uznán vinným ze spáchání přečinu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti** podle § 147 odst. 1, 2 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Současně mu byla uložena povinnost nahradit stěžovatelce jako poškozené na náhradu újmy částku 174 055 Kč.

Stěžovatelka následně podala návrh na uložení povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, které jí vznikly příbráním zmocněnce. Obvodní soud návrhu v plném rozsahu vyhověl. Jeho rozhodnutí však městský soud zrušil a věc vrátil obvodnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. Městský soud uvedl, že v původním řízení došlo k nezákonnému rozhodnutí ve vztahu k adheznímu výroku. Soudy prvního i druhého stupně totiž uložily povinnost k náhradě škody a nemajetkové újmy odsouzenému, ačkoliv újma byla poškozené způsobena od-

souzeným jakožto zaměstnancem dopravního podniku. S ohledem na konstrukci odpovědnosti za škodu způsobenou zaměstnancem zakotvenou v § 2914 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), soudy měly rozhodnout tak, že poškozená měla být v souladu s § 229 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále „tr. řád“), odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. **Odpovědnost za škodu totiž v daném případě v souladu s citovaným ustanovením nese zaměstnavatel odsouzeného.** Zmocněnec poškozené si toho jakožto osoba právně znalá měl být vědom a nároky poškozené měl uplatnit přímo proti zaměstnavateli odsouzeného, a pokud tak neučinil, nelze považovat náklady poškozené na příbrání zmocněnce za účelně vynaložené ve smyslu § 154 tr. řádu. I když tedy nelze napravit předchozí vadu adhezního rozhodnutí, nelze pokračovat v nespravedlnosti proti odsouzenému. **Obvodní soud následně vázán právním názorem stížnostního soudu stěžovatelčin návrh zamítl a městský soud zamítl rovněž stěžovatelčinu stížnost.**

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že obecné soudy napadenými usneseními porušily její výše uvedené základní práva. Domnívala se, že splnila zákonné podmínky pro přiznání náhrady nákladů a že není možné, aby v řízení o nákladech zmocněnce soud dodatečně rozhodl o nezákonnosti předchozího pravomocného rozhodnutí v části adhezního řízení. Namítala, že obecné soudy ji bezdůvodně poškodily a neúměrně chránily odsouzeného, a to bez opory v trestním právu. Napadená rozhodnutí jsou podle názoru stěžovatelky nespravedlivá a jednostranná. Obecné soudy navíc nerespektovaly právo stěžovatelky jako poškozené

v trestním řízení na právní pomoc. Stěžovatelka dále nesouhlasí se závěrem, že poškozený se nemůže v trestním řízení domáhat náhrady škody proti pachateli, který patří ke skupině osob uvedených v § 2914 o. z.

Po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, usneseními obecných soudů a vyžádaným spisem dospěl Ústavní soud k závěru, že **v přezkoumávaném případě bylo porušeno stěžovatelčino právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny**, a proto shledal ústavní stížnost důvodnou.

Ústavní soud předně poukázal na to, že k problematice nákladů řízení se konstantně staví rezervovaně a podrobuje ji pouze omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu totiž nelze klást rovnítko mezi řízení vedoucí k rozhodnutí ve věci samé a nákladové rozhodování, neboť „spor“ o náklady řízení zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující výrok Ústavního soudu o porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. Otázka náhrady nákladů řízení může nabyt ústavněprávní dimenze pouze v případě extrémního vybočení z pravidel upravujících toto řízení, což nastává např. v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen prvek svévole, nebo zjistí-li Ústavní soud extrémní rozpor s principy spravedlnosti, nebo že bylo zasaženo i jiné základní právo [viz např. náleze ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11 (N 70/65 SbNU 3), či ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3017/19 (N 78/99 SbNU 445)], všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

V nálezu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515), Ústavní soud dospěl k následujícím závěrům. Zvláštní postavení poškozeného odůvodňuje zakotvení zásady oprávněnosti náhrady jím vynaložených nákladů (§ 154 odst. 2 tr. řádu), která může ustoupit do pozadí jen z důvodu existence výjimečných skutkových okolností. Nepřiznání náhrady nákladů poškozeného představuje podle zákonodárce výjimečný postup i v případech, kdy soudy odkáží poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení; jediným kritériem pro takové posouzení nemůže být samotná úspěšnost poškozeného při snaze o uznání nároku v adhezním řízení, neboť pak by obsah § 154 odst. 2 tr. řádu pozbyl významu. Závěr o nepřiznání předmětné náhrady je přitom nutné vzhledem k výjimečnosti takového postupu zevrubně a důkladně odůvodnit a logickou interpretací skutkových okolností prokázat, že stěžovatelčina účast v trestním řízení byla zbytečně nákladná, např. ve snaze majetkově poškodit odsouzeného. S ohledem na restorativní funkci trestního řízení a trestního práva se rozhodování podle § 154 odst. 2 tr. řádu nemůže poměřovat ryze podle zásad nalézání o sporných soukromoprávních nárocích v civilním procesu. Z ochranné funkce státu plynoucí z ústavních kautel práva na soudní ochranu zakotvených v hlavě páté Listiny tedy vyplývá nejen právo osoby poškozené trestným činem na uplatnění jejích práv samotnou účastí v trestním řízení, nýbrž i právo na zajištění jejich účinného hájení, a to včetně práva požadovat náhradu nákladů s tím spojených; jiný postup, než který požaduje § 154 odst. 2 tr. řádu, proto musí být jako výjimka ze zásady náležitě odůvodněn, jinak dojde k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud poukázal na to, že v § 154 odst. 1 tr. řádu je stanoveno, že byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, nahradí odsouzený poškozenému „náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto

nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce“. V nálezu ze dne 28. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3555/19 (N 156/101 SbNU 89), Ústavní soud vyložil, že pokud byl poškozenému jím uplatněný nárok alespoň zčásti přiznán, má v rámci práva na náhradu nákladů nárok na úhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce vždy (srov. shodně A. Draštík, J. Fenyk a kol.: Trestní řád. Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2017, § 154, bod 6).

Ústavní soud konstatoval, že účelem formulace „náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku“, obsažené v § 154 odst. 1 tr. řádu, je předejít tomu, že by odsouzený měl hradit náklady, které poškozený vynaložil „zbytečně“, resp. které nemusel účelně vynaložit pro dosažení úspěšného výsledku řízení (např. pokud zmocněnec poškozeného vykonal nepotřebné úkony). Citovaná část § 154 odst. 1 tr. řádu však soud neopravňuje, aby při rozhodování o nákladech řízení přezkoumával správnost výroku o nároku poškozeného na náhradu újmy a v případě odlišného právního názoru poškozenému nepřiznal nárok na náhradu nákladů, přestože byl v adhezním řízení úspěšný.

Z těchto důvodů **podle Ústavního soudu nemůže obstat argumentace obecných soudů, že žádné stěžovatelčiny náklady vynaložené k uplatnění nároku poškozené v trestním řízení nelze považovat za účelné, neboť stěžovatelka vůbec neměla být ve smyslu § 206 odst. 3 tr. řádu od počátku připuštěna k hlavnímu líčení v postavení poškozené**. Skutečnost, že se stěžovatelka nároku na náhradu újmy domohla, ostatně svědčí o tom, že její účast v adhezním řízení byla účelná, byť s ní městský soud nesouhlasí.

Ústavní soud nepokládal za přesvědčivou ani část odůvodnění usnesení městského soudu, podle níž byla stěžovatelka k hlavnímu líčení v pozici poškozené připuštěna v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu. Zákon stranám poskytuje prostředky, kterými se proti případným nezákonnostem v soudních rozhodnutích mohou bránit. V nyní posuzovaném případě vedlejší účastník mohl podat dovolání, v němž by namítal nesprávnost rozhodnutí o povinnosti k náhradě újmy či jeho rozpor s dřívější judikaturou Nejvyššího soudu. Pokud tak však neučinil, musí nést veškeré důsledky svého procesního rozhodnutí, a to včetně možné povinnosti k náhradě nákladů. Byť tyto důsledky jsou pro vedlejšího účastníka nepříznivé, soud není oprávněn zmírňovat je nepřiznáním nároku na náhradu nákladů poškozené z důvodu svého odlišného právního názoru na meritorní rozhodnutí.

Ústavní soud proto dovodil, že **závěr obecných soudů o nepřiznání náhrady nákladů poškozené není řádně odůvodněn, neboť je založen na svévolném výkladu § 154 odst. 1 tr. řádu**. Ústavní soud konstatoval, že obecné soudy se dopustily svévole, čímž porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení zrušil.

✦ Z odůvodnění rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokátnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Ústavní soud:

K rozhodování o nákladech řízení podle § 142 o. s. ř. v řízeních majících povahu *iudicii duplicis*

V řízení o vypořádání společného jmění manželů zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). V souladu se stanoviskem pléna Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2023, sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 (302/2023 Sb.), je proto obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení souladným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, aby žádný z účastníků řízení neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány důvody zvláštního zřetele hodné.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2024, sp. zn. III. ÚS 2148/23

V předmětné věci se stěžovatelka a vedlejší účastník po rozvodu manželství domáhali vypořádání zaniklého společného jmění manželů (dále jen „SJM“). Stěžovatelka se po neúspěšných snahách o mimosoudní vypořádání obrátila na soud s žalobou na vypořádání zaniklého SJM, a to pozemku a stavby, obchodního podílu ve společnosti T., obchodního podílu o velikosti 1/3 ve společnosti S. a pohledávky ve výši 1 200 000 Kč, která byla evidována v účetnictví obchodní společnosti jako závazek společnosti T. za vedlejším účastníkem jako jediným společníkem a která byla po ukončení SJM kapitalizována. Mimo to stěžovatelka požadovala, aby při vypořádání SJM byly zohledněny její vnusy v celkové výši 330 000 Kč.

Rozsudkem okresního soudu bylo zaniklé SJM stěžovatelky a vedlejšího účastníka vypořádáno tak, že nemovitě věci byly přikázány do výlučného vlastnictví stěžovatelky (výrok I.), obchodní podíl v obchodní společnosti T. byl přikázán do výlučného vlastnictví vedlejšího účastníka (výrok II.). V části, v níž se stěžovatelka domáhala vypořádání obchodního podílu ve společnosti S. a pohledávky ve výši 1 200 000 Kč, byla žaloba zamítnuta (výrok III.). Výrokem IV. byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejším účastníkovi na vyrovnání podílu částku ve výši 1 905 300 Kč. Výrokem V. okresní soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a výroky VI. a VII. rozhodl o náhradě nákladů řízení státu.

Proti rozsudku okresního soudu podali oba účastníci odvolání. Krajský soud výrokem I. ústavní stížností napadeného rozsudku určil, že SJM bude vypořádáno tak, že nemovitě věci budou náležet do spoluvlastnictví bývalých manželů, každému s podílem o velikosti 1/2, obchodní podíl o velikosti 1/3 ve společnosti S. i obchodní podíl ve společnosti T. bude mít ve výlučném vlastnictví vedlejší účastník. Dále uvedeným výrokem soud určil, že vedlejší účastník je povinen stěžovatelce na vyrovnání podílů zaplatit částku

20 000 Kč. Návrh stěžovatelky na vypořádání vnosů do SJM ve výši 330 000 Kč, stejně jako návrh na vypořádání pohledávky ve výši 1 200 000 Kč, krajský soud zamítl. **Výrokem II. krajský soud stěžovatelce uložil povinnost zaplatit vedlejším účastníkovi náhradu nákladů řízení v celkové výši 133 613 Kč.** Výroky III. a IV. krajský soud rozhodl **o náhradě nákladů řízení státu tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit 18 732 Kč a vedlejší účastník 9 366 Kč.** O nákladech řízení (výroky II., III. a IV. napadeného rozsudku) rozhodl krajský soud v souladu se závěry nálezu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11 [(N 168/62 SbNU 481), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. **Základním pravidlem při rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání SJM podle citovaného nálezu byla zásada úspěchu ve věci** [§ 142 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)]. Při respektování tohoto závěru **dospěl krajský soud k závěru, že stěžovatelka byla úspěšná přibližně v 1/3 svých požadavků, naopak vedlejší účastník ve 2/3.** Ve stejném poměru proto krajský soud určil i povinnost k náhradě nákladů řízení.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že výroky II., III. a IV. napadeného rozsudku krajského soudu bylo porušeno její základní právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka nezpochybnila samotné meritorní rozhodnutí o způsobu vypořádání SJM, nýbrž výhradně rozhodnutí o nákladech řízení. Podle názoru stěžovatelky krajský soud tím, že jí přikázal nahradit náklady řízení v rozsahu 2/3, a to v řízení o vypořádání SJM, které má povahu tzv. *iudicium duplex*, došlo ze strany soudu k porušení základních práv stěžovatelky. Z ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelka si byla vědoma, že se v řízení vedeném pod sp. zn. I. ÚS 262/20 plénum Ústavního soudu od judikatorní linie reprezentované především nálezem sp. zn. I. ÚS 1441/11 neodklonilo. Nicméně **s odkazem na novější judikaturu měla stěžovatelka za to, že v případě *iudicia duplex* má soud primárně rozhodovat tak, že náhrada nákladů žád-**

nému z účastníků řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř. nepřísluší, nejsou-li dány zvláštní okolnosti. Novější nálezková judikatura Ústavního soudu totiž stanoví pro přisouzení náhrady nákladů v daném typu řízení zcela opačné pravidlo, než použil v napadeném rozhodnutí krajský soud.

Ústavní soud poukázal na to, že k této problematice se meritorně vyjádřil v již citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11, ve kterém uvedl, že ohledně náhrady nákladů řízení o vypořádání SJM neobsahuje občanský soudní řád žádné výslovné pravidlo, jež by ji vyjímalo z působnosti § 142 o. s. ř. Obecně se přitom uznává, že výjimky z tohoto pravidla je nutné vykládat spíše restriktivně než extenzivně, a proto konstatoval, že základním pravidlem rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání SJM (a implicitně i o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví) je zásada úspěchu ve věci (výjimku by totiž musel příp. v zákoně zákonodárce výslovně uvést).

Ústavní soud poukázal na to, že v konkrétních situacích při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, jakož i vypořádání SJM, však docházely soudy k různým závěrům a rozhodovací praxe soudů nebyla jednotná. Nejvyšší soud se proto mj. vyjádřil k hodnocení procesního úspěchu ve věci a konstatoval, že ten nelze hodnotit mechanicky ve vztahu k samotné žalobě, ale je třeba přihlídnout k průběhu celého řízení, k závěrečným procesním stanoviskům a posoudit, zda ze strany účastníka nejde o zneužití jeho procesních práv (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3389/2014, či ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4600/2015). Později rozvedl, že soud musí při rozhodování o nákladech řízení vycházet z toho, co bylo od počátku mezi účastníky sporné, k čemu bylo vedeno dokazování a jak byl tento spor řešen v rozhodnutí (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015).

Ústavní soud se k problematice meritorně znovu vyjádřil v nálezu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19 (N 211/97 SbNU 260), ve kterém konstatoval, že z pohledu ústavně zaručených práv se naopak jeví jako problematické rozhodovat o náhradě nákladů řízení primárně pouze na základě toho, jak soud rozhodl o otázce, která byla mezi účastníky sporná, a kterému z účastníků v této otázce soud spíše přisvědčil. Naopak v následně vydaném nálezu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20 (N 122/100 SbNU 344), Ústavní soud své závěry opět opřel o nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11. Nejednotnost judikatury Ústavního soudu v problematice podpořily i následně vydané nálezy ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20 (N 208/103 SbNU 142), ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 3202/20, či ze dne 5. 4. 2022, sp. zn. IV. ÚS 404/22. Tyto nálezy akcentovaly úvahy o specifické povaze řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, které je, a to stejně jako řízení o vypořádání SJM, svojí povahou *iudicium duplex*, kvůli čemuž nelze automaticky aplikovat zásadu úspěchu ve věci.

Z důvodu zmiňované nejednotnosti Ústavní soud přistoupil k vydání sjednocujícího stanoviska pléna Ústavního soudu, veden snahou odstranit nejistotu, kterou s sebou rozporná judikatura přináší. **Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2023, sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 (302/2023 Sb.), nově určilo, že v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví je výchoziskem, že žádná ze stran nemá právo na náhradu nákladů řízení, a to za předpokladu, že nejsou v daném případě naplněny důvody zvláštního zřetele hodné** (např. šikanózní výkon práva atd.). Plénem současně výslovně potvrdilo, že stejný závěr se vztahuje i na řízení o vypořádání SJM, a v poslední větě bodu 46

citovaného stanoviska uvádí, že nadále nezastává právní názor, na kterém jsou založeny nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11 a III. ÚS 186/20, podle kterého „v řízení o vypořádání společného jmění manželů je rozhodování o náhradě nákladů řízení ovládáno zásadou úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.). Odlíšný postup je výjimkou, která je podmíněna důvody hodnými zvláštního zřetele a musí být řádně odůvodněna.“ Jinými slovy, podle pléna Ústavního soudu nelze vycházet ze základního pravidla pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, jímž je zásada úspěchu ve věci podle § 142 odst. 1 o. s. ř. Naopak primárním pravidlem u tohoto typu řízení je podle pléna Ústavního soudu až výjimka ze základního pravidla, tedy že každý účastník nese své vlastní náklady sám.

Ústavní soud se při svém rozhodování v předmětné věci řídil stanoviskem pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23, jakož i následujícími úvahami. Soud má v řízení o vypořádání SJM, stejně jako v řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví, v řadě ohledů specifické postavení; není vázán návrhy účastníků řízení a jeho rozhodnutí je konstitutivní. Volba konkrétního způsobu vypořádání je proto v konečném důsledku na úvaze soudu, který může věci, jež procesní strany učinily součástí řízení, vypořádat i jinak. Účastník řízení tak fakticky nemá nad způsobem vypořádání SJM soudem kontrolu, resp. dokonce není ani povinen navrhnout způsob vypořádání. Tzn., že účastník nedisponuje předmětem řízení tak volně jako ve standardních sporných řízeních (např. v případě řízení o žalobě na plnění). Tím je výrazně oslabena dispoziční zásada, která je jinak pro sporné řízení určující. Specifika řízení o vypořádání SJM je tak třeba brát v úvahu i při rozhodování o nákladech těchto řízení.

Ústavní soud si byl nicméně vědom toho, že přijetím plenárního stanoviska nemohl preventivně postihnout všechny možné situace, které mohou nastat, a ani aspekty, které by měly obecné soudy při rozhodování o nákladech řízení zohlednit. I nadále se tak budou vyskytovat některé hraniční případy, kdy se aplikace pravidla, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení proti jinému účastníku řízení, nebude jevit – vzhledem ke konkrétním okolnostem věci – jako nejvhodnější řešení. Právě pro tyto případy, jsou-li dány „důvody zvláštního zřetele hodné“, stanovisko připouští možnost se od výše uvedeného pravidla odklonit. Bude tedy vždy úkolem a odpovědností obecných soudů, aby okolnosti případu řádně zohlednily. **V případě, že se soud hodlá od pravidla uvedeného v plenárním stanovisku odklonit, je třeba, aby dal v řízení účastníkům prostor se k náhradě nákladů vyjádřit, a své úvahy v rozhodnutí řádně odůvodnil** (srov. též požadavky na ústavně konformní aplikaci § 150 o. s. ř., viz např. nálezy ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. III. ÚS 3517/22).

Ústavní soud poukázal na to, že důvody hodnými zvláštního zřetele mohou být např. obstrukční chování některého z účastníků, nezáměr o konstruktivní vyřešení věci, šikanózní výkon práva nebo i jiné zvláštní okolnosti, jejichž nezohlednění by v konkrétní věci vedlo ke zjevné nespravedlnosti. Soud může rovněž zohlednit, zda jde o řízení nalézací, či odvolací, ale příp. i další relevantní rozhodné skutečnosti. Konečně Ústavní soud uvedl, že šikanózním jednáním nicméně není sama o sobě okolnost, že každý z manželů navrhuje přikázání majetku v SJM do svého výlučného vlastnictví, či zohlednění vnosů, které byly za dobu trvání manželství učiněny.

Ústavní soud konstatoval, že možnost soudu zohlednit zvláštní okolnosti konkrétního případu a postupovat podle § 142 odst. 3 o. s. ř. je namístě i proto, že jedním z účelů nákladů řízení je odradit účastníky řízení od vedení nedůvodného či neuváženého sporu. Hrozba určení povinnosti hradit druhé straně náklady řízení

navíc působí preventivně jednak proti vedení řízení jako takového (strany naopak směřuje k mimosoudnímu vypořádání), jednak proti vedení sporů dlouhodobých.

Ústavní soud z napadeného rozhodnutí dovodil, že krajský soud se při rozhodování o náhradě nákladů řízení v posuzované věci opřel mj. o nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11 a řídil se zásadou úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.), s odůvodněním, že tato zásada je základním pravidlem rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání SJM. S ohledem na provedené vypořádání konstatoval, že stěžovatelka byla úspěšná přibližně v 1/3 svých požadavků, vedlejší účastník ve 2/3. Proto krajský soud stěžovatelce uložil, aby vedlejšímu účastníkovi zaplatila 1/3 účelně vynaložených nákladů řízení.

Ústavní soud poukázal na to, že krajský soud rozhodoval o nákladech řízení před přijetím sjednocujícího stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23, a nelze mu proto vytýkat, že následoval do vydání stanoviska relevantní nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11 a III. ÚS 186/20. **Ústavní soud je však při rozhodování o ústavní stížnosti vázán názorem vyjádřeným ve sjednocujícím stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23.** Z bodu 48 tohoto stanoviska pléna vyplývá, že závěry v něm učiněné se vztahují „na všechna dosud

neskončená řízení před obecnými soudy i na ústavní stížnosti Ústavnímu soudu již podané a dosud nerozhodnuté, neboť vzhledem k rozkolísané rozhodovací praxi nelze dospět k závěru, že by žalobcům v jimi iniciovaném řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (iudicio duplici) vzniklo legitimní očekávání, že jim v případě vyhovění jejich návrhu vznikne (a bude přiznáno) právo na náhradu nákladů řízení“. Proto závěry vyjádření ve sjednocujícím stanovisku pléna dopadají i na řízení o této ústavní stížnosti. Z uvedených důvodů **shledal Ústavní soud ústavní stížnost důvodnou** a výroky II., III. a IV. napadeného rozsudku krajského soudu zrušil z důvodu porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

✦ Z odůvodnění rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Nejvyšší správní soud:

Povinnost cyklisty použít stezku pro chodce a cyklisty

Ze zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, nevyplývá povinnost cyklisty použít stezku pro chodce a cyklisty.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2023, č. j. 4 As 102/2023-25

K věci:

Rozhodnutím Městského úřadu Bruntál ze dne 16. 9. 2021 byl žalobce shledán vinným mj. tím, že jako řidič horského kola dne 10. 7. 2020 v 8:39:01 hod. v křižovatce místní komunikace ulice Myslivecká a silnice č. II/445 ulice Jesenická u Technických služeb, kde je umístěna na sloupu dopravní značka č. IP 7 – „Přejezd pro cyklisty“, v obci Vrbno pod Pradědem, při odbočení vpravo na silnici č. II/445 ulici Jesenickou nevyužil v místě se nacházející stezku pro cyklisty označenou svislou dopravní značkou č. C10a – „Stezka pro chodce a cyklisty dělená“ a vodorovnou dopravní značkou č. V14 – „Jízdní pruh pro cyklisty“, kdy svým nedbalostním jednáním porušil povinnosti řidiče podle § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu v návaznosti na § 57 odst. 6 téhož zákona, a dopustil se tím přestupku podle § 125c odst. 1 písm. k) citovaného zákona. Toto rozhodnutí v části týkající se popsáné-

ho přestupku žalovaný rozhodnutím ze dne 1. 12. 2021 potvrdil.

Žalobce se proti rozhodnutí žalovaného bránil žalobou u Krajského soudu v Ostravě, který ji však ve vztahu k výroku o vině rozsudkem ze dne 20. 12. 2022, č. j. 19 A 2/2022-67, zamítl.

Žalobce (stěžovatel) podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost. Nejvyšší správní soud rozsudek Krajského soudu v Ostravě i rozhodnutí žalovaného zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dle § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu ve znění účinném v době spáchání přestupku, „Je-li zřízen jízdní pruh pro cyklisty, vyhrazený jízdní pruh pro cyklisty, stezka pro cyklisty nebo je-li na křižovatce s řízeným provozem zřízen pruh pro cyklisty a vymezený prostor pro cyklisty, je cyklista povinen jich užit.“

Dle § 57 odst. 6 téhož zákona: „Je-li zřízena stezka pro chodce a cyklisty označená dopravní značkou ‚Stezka pro chodce a cyklisty‘, na které je oddělen pruh pro chodce a pruh pro cyklisty, je cyklista

povinen užit pouze pruh vyznačený pro cyklisty. Pruh vyznačený pro chodce může cyklista užit pouze při objíždění, předjíždění, otáčení, odbočování a vjíždění na stezku pro chodce a cyklisty; přitom nesmí ohrozit chodce jdoucí v pruhu vyznačeném pro chodce.“

Výčet případů, v nichž je cyklista povinen použít namísto „běžné“ komunikace zvláštní komunikaci či její část určenou právě pro cyklisty, uvedený v § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu, je výčtem taxativním. **Otázka rozhodná pro posouzení věci je, zda pro účely tohoto ustanovení lze za stezku pro cyklisty považovat i pozemní komunikaci či její část označenou dopravními značkami č. C 9a „Stezka pro chodce a cyklisty společná“ a č. C 10a „Stezka pro chodce a cyklisty dělená“.**

Komentářová literatura k zákonu o silničním provozu (D. Novopacký, P. Vetešík, K. Bezděkovský: Zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2022, komentář k § 57) dospěla k závěru, že vzhledem k tomu, že samo citované ustanovení mezi pojmy „stezka pro cyklisty“ a „stezka pro chodce a cyklisty“ rozlišuje v odstavcích 5 a 6, lze dovodit, že z nich zákon minimálně pro účely § 57 nečiní stejné právní kategorie. Zákon o silničním provozu mezi uvedenými pojmy jasně rozlišuje i v dalších ustanoveních, např. v § 60a. Obdobně tak činí i související předpisy, např. § 17 odst. 1 zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

Jak upozorňuje odborná literatura (T. Kindl, V. Vomáčka: Jsou cyklostezky povinné? Právní rozhledy č. 4/2022, str. 133), v případě pochybností ohledně výkladu § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu je třeba také zohlednit uplatnění zásady *in dubio pro libertate* (v pochybnostech ve prospěch svobody), podle níž „*je v pochybnostech o výkladu práva nutné přiklonit se ve prospěch takového výkladu, který poskytuje větší svobodu, tj. je příznivější pro adresáta práva*“, a také zásad správního trestání *nulla poena sine lege* (není trestu bez zákona), resp. *nulla poena sine lege certa* (každý přestupek musí být dostatečně určitě, přesně a jasně vymezen) a *nulla poena sine lege stricta* (zákaz analogie v neprospěch pachatele). *Per analogiam* lze užit i závěry rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2009, č. j. 9 As 39/2009-60, jenž pro účely trestání vyloučil rozšiřující výklad zákonného označení kategorií pozemních komunikací. [...]

Příloha č. 4 vyhlášky č. 294/2015 Sb., kterou se provádějí pravidla provozu na pozemních komunikacích, jež upravuje význam, užití, provedení a tvary dopravních značek a jejich symbolů, popisuje, že dopravní značka C 9a „Stezka pro chodce a cyklisty společná“ přikazuje chodcům a cyklistům užit v daném směru takto označeného společného pruhu nebo stezky. Dopravní značka C 10a „Stezka pro chodce a cyklisty dělená“ přikazuje chodcům a cyklistům užit v daném směru části vyznačené pro chodce nebo cyklisty. Jak podrobně rozebírají v čl. V. bodu 2 výše zmíněného článku Kindl a Vomáčka, toto znění popisků je značně problematické, neboť zde vyhláška „ukládá“ povinnost nad rámec zákona, což je přitom v rozporu se zásadou legální licence zakotvené v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod („Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“).

S účinností k 1. 1. 2022 byl dotčený § 57 odst. 1 zákona o pozemních komunikacích novelizován zákonem č. 365/2021 Sb., a to přidáním dovětky „*v daném místě a směru, ledaže by tím mohla být ohrožena bezpečnost nebo plynulost provozu na pozemních komunikacích*“. Ač v dané věci rozhodovaly správní orgány dle znění ustanovení před novelizací, lze zde sledovat záměr zákonodárce, který byl znám již v době vydání rozhodnutí žalovaného, a to z poslaneckého pozměňovacího návrhu č. 6148 k citované novele. V odůvodnění

pozměňovacího návrhu je uvedeno: „*Je logické, že cyklista nemůže dostat povinnosti užit vyhrazený prostor pro cyklisty (tzv. předsunutou stopčáru), pokud se do tohoto prostoru nemůže kolem stojících motorových vozidel bezpečně dostat. Bezpečnost musí mít přednost. [...] [V] řadě konkrétních situacích [je] vhodné, aby cyklista namísto stezky užil silnici. Užití silnice může být bezpečnější i pro samotného cyklistu, např. pokud by užití stezky znamenalo nutnost několikanásobného odbočování a křížení jinak rovného úseku silnice, které zvyšuje pravděpodobnost výskytu kolizních situací. Podle uznávané teorie dopravních proudů obdobnou rychlostí pohybující se prvky v proudu mají menší pravděpodobnost kolize. Rychlost některých cyklistů je zejména v obcích, ale v závislosti na výškovém profilu často i mimo ně výrazně blíže rychlosti motorových vozidel pohybujících se po silnici než rychlosti účastníků provozu pohybujících se po stezce. Výjimka z povinnosti užit stezku posílí homogenitu dopravních proudů, a tím zvýší bezpečnost provozu. Povinné užití stezky v praxi často znemožňuje místní technické řešení. Např. vjezd na stezku a označení stezky mnohdy nebývá přímo u silnice, po které cyklista jede, a proto si cyklista podrobně neznalý místních poměrů nemusí být stezky vůbec vědom. Stejný problém nastává i v situaci, kdy cyklista na silnici, podél níž stezka vede, vjede až za začátkem stezky. Proto se navrhuje upřesnit, že povinnost užit cyklistické opatření se vztahuje pouze na „dané místo“. Povinné užití stezky znemožňuje i nevhodný nebo špatně udržovaný povrch některých stezek, který není bezpečně sjízdný pro všechny typy kol. Jako stezka může být např. označena i kamenitá lesní pěšina, která není bezpečně sjízdná zejména pro silniční kola.“*

Pro doplnění je ještě možné zmínit stanovisko vlády obsažené v usnesení č. 715 ze dne 13. 7. 2020 k právě uvedenému návrhu zákona, kterým byl novelizován zákon o silničním provozu. Toto stanovisko vlády jasně uvádí, že z „*platné právní úpravy jednoznačně vyplývá, že se předmětná povinnost [podle § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu] netýká společných stezek pro chodce a cyklisty*“.

Nejvyšší správní soud si je na jedné straně vědom potřeby chránit cyklisty jako zranitelné účastníky provozu na pozemních komunikacích před možnou kolizí zejména s motorovými vozidly, která může nastat při použití (běžných) pozemních komunikací. Ochrany zranitelných účastníků silničního provozu však musí být především dosaženo vzájemnou ohleduplností řidičů a cyklistů, kdy především řidiči motorových vozidel si musí zejména při předjíždění cyklistů počínat s náležitou opatrností, k čemuž ostatně slouží mj. povinný odstup zakotvený v § 17 odst. 6 zákona o silničním provozu, ve znění shora zmíněné novely provedené zákonem č. 365/2021 Sb. Cyklisté jsou však plnohodnotnými účastníky silničního provozu, nikoli pouze účastníky trpěnými, které je třeba pokud možno z pozemních komunikací vymístit. Na druhou stranu je ovšem třeba zmínit, že i používání stezky pro chodce a cyklisty je spojeno s určitými riziky. V mnoha případech se totiž jedná o komunikace hojně užívané chodci, kde je zvýšené riziko kolize chodců a cyklistů, a to i v případě stezky dělené. I z tohoto důvodu **je rozumné, aby cyklista měl možnost volby podle konkrétních místních podmínek, stavu komunikace, frekvence provozu, rychlosti jízdy apod., zda použije stezku pro chodce a cyklisty, nebo pozemní komunikaci spolu s dalšími řidiči.**

Pouze pro dokreslení, že podobnými problémy se soudy nezabývají až v nynější době, Nejvyšší správní soud zmiňuje rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. 12. 1942, č. Rv II 32/42, Vážný č. 18416. Již podle tohoto rozhodnutí cyklisté mohou používat silnice, drželi se při pravé straně jízdní dráhy, a nejsou povinni uhýbat automobilům z cesty. U žalobce tak „*nelze*

spatřovati neopatrnost v tom, že neuhnul na banket [tj. chodník] ležící při jízdě dráze, když za sebou zaslechl hukot přijíždějícího auta, ač tak směl učiniti mimo uzavřené osady, když tím nepřekážel chodcům [...], neboť držel-li se při nejkrajnější straně dostatečně široké jízdny dráhy, dbal všech předepsaných a věcných opatrností“.

Na základě výše uvedeného dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že **z § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu nevyplývá povinnost cyklisty užít stezku pro chodce a cyklisty**. Cyklista je totiž účastníkem silničního provozu ve smyslu § 2 zákona o silničním provozu a náleží mu veškerá práva a povinnosti z toho vyplývající. Není-li pozemní komunikace označena dopravní značkou „Zákaz vjezdu jízdny kol“, může ji cyklista využít i za situace, kdy se v blízkosti nachází stezka pro chodce a cyklisty.

Nejvyšší správní soud dále konstatuje, že § 57 odst. 6 zákona o silničním provozu upravuje vzájemná práva a povinnosti cyklistů a chodců jako rovnoprávných uživatelů stezek pro cyklisty a chodce a nezamezuje cyklistům použít pozemní komunikaci. Vzájemná práva a povinnosti chodců a cyklistů v tomto ustanovení se totiž aplikují pouze na provoz na stezkách pro chodce a cyklisty. Z uvedeného ustanovení tudíž plyne povinnost cyklistů použít na stezce pro chodce a cyklisty dělené pouze jízdny pruh pro cyklisty. Nejedná se o doplnění povinnosti cyklistů dle § 57 odst. 1 zákona o silničním provozu použít v některých vypočtených případech komunikaci či její část určené pro cyklisty.

Komentář:

Nejvyšší správní soud se zabýval zajímavou otázkou, která měla i mediální ohlas,¹ zda musí cyklista užít stezku, která je určena pro chodce a cyklisty, za všech okolností. Dospěl k závěru, že nikoliv a že **ust. § 57 odst. 6 zákona o silničním provozu upravuje pouze vzájemná práva a povinnosti chodců a cyklistů užívajících tyto**

stezky, nikoliv povinnost cyklistů je užít. Proto může (alternativně) cyklista využít i pozemní komunikaci. **Jedním z nosných důvodů pro tento závěr bylo to, že i používání stezky pro chodce a cyklisty je spojeno s určitými riziky**, protože se v mnoha případech jedná o komunikace hojně užívané chodci, kde je zvýšené riziko kolize chodců a cyklistů, a to i v případě stezky dělené.

S účinností k 1. 1. 2022 byl § 57 odst. 1 zákona o pozemních komunikacích novelizován zákonem č. 365/2021 Sb., a to přidáním dovětků „v daném místě a směru, ledaže by tím mohla být ohrožena bezpečnost nebo plynulost provozu na pozemních komunikacích“. Toto ustanovení „zmírňuje“ povinnost cyklisty i v případech, že zde jde o taxativní výčet případů, kdy je cyklista povinen namísto „běžné“ komunikace použít zvláštní komunikaci či její část určenou právě pro cyklisty.

Na závěr lze dodat, že uvedený přístup nemusí být sdílen ve srovnávací perspektivě s ohledem na odlišné regulace pohybu cyklistů na pozemních komunikacích. Tak např. v německém právu [Straßenverkehrs-Ordnung (StVO)] platí, že pokud je společná stezka cyklistů a chodců označena dopravní značkou, není možné užít jinou komunikaci, typicky silnici (položka č. 19 a 20 přílohy č. 2 uvedeného zákona).

✦ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

1 Např. článek zveřejněný na serveru aktuálně.cz dne 21. 12. 2023 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cyklista-muze-na-silnici-i-kdyz-vedle-vede-stezka-rozhodl-ne/r~3ffa6306a00811eea873ac1f6b220ee8/>).

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokátnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího správního soudu www.nssoud.cz:

Evropský soud pro lidská práva:

Zaměstnanec má právo na svobodu projevu ve vztahu k zaměstnavateli

Právo na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se uplatňuje i ve vztazích mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, ať se řídí právem veřejným, nebo soukromým.

Rozsudek ESLP ze dne 20. 2. 2024 ve věci *Dede proti Turecku*, stížnost č. 48340/20

Z odůvodnění:

Stěžovatelem je bývalý zaměstnanec banky Takasbank, který byl propuštěn ze zaměstnání proto, že zaslal ostat-

ním zaměstnancům banky e-mailovou zprávou, v níž kritizoval metody řízení seniorního manažera. Stěžovatel pracoval v Takasbank jako IT specialista a dotčený e-mail zaslal ze svého služebního e-mailového účtu zaměstnancům oddělení lidských zdrojů, přičemž kopii zaslal zástupci ředitele banky. E-mail, jehož předmět zněl „Jeff Bezos versus H. K.“, se týkal manažerských praktik předsedy představenstva hlavního akcionáře Takasbank (pana

H. K.), které stěžovatel kritizoval a které přirovnal k jednání a rozhodování Jeffa Bezose. Stěžovatel zejména kritizoval to, že H. K. byl ve vztahu k zaměstnancům banky odtazítý, že jim zrušil finanční odměny, že měl autoritativní styl řízení a že přijímal nové zaměstnance na základě protekce.

Téhož dne bylo se stěžovatelem zahájeno disciplinární řízení a následující den byl ukončen jeho pracovní poměr. Důvodem k ukončení pracovního poměru bylo mj. to, že obsah dotčeného e-mailu byl urážlivý, hanlivý a nepravdivý, že zesměšňoval H. K. a že překračoval hranice přijatelné kritiky.

Stěžovatel podal žalobu pro nezákonné propuštění ze zaměstnání, ve které mj. namítal, že jeho bývalý zaměstnavatel porušil jeho právo na svobodu projevu. Pracovní tribunál rozhodl v jeho prospěch a prohlásil jeho propuštění za neplatné. Odvolací soud toto rozhodnutí zrušil a kasační soud rozhodnutí odvolacího soudu potvrdil. Ústavní soud shledal, že nedošlo k porušení základních práv stěžovatele.

Stěžovatel před ESLP namítal porušení práva na svobodu projevu (čl. 10 Úmluvy). Ochrana poskytovaná čl. 10 Úmluvy se týká profesní sféry obecně (viz *Herbai proti Maďarsku*, č. 11608/15, § 36) a uplatňuje se tak ve vztazích mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, ať se řídí právem veřejným, nebo soukromým (viz *Fuentes Bobo proti Španělsku*, č. 39293/98, § 38).

Skutečný a účinný výkon práva na svobodu projevu totiž nezávisí pouze na povinnosti státu zdržet se zásahů, ale může vyžadovat přijímání opatření ze strany státu na ochranu vztahů mezi jednotlivci, přičemž stát má v určitých případech pozitivní závazek chránit právo na svobodu projevu, a to i proti porušování ze strany soukromých osob (*Palomo Sánchez a další proti Španělsku* [GC], č. 28955/06 a 3 další, § 59). Urážlivá slova mohou spadat mimo rámec ochrany svobody projevu, pokud se jedná o bezdůvodné znevažování, např. pokud je jejich jediným účelem urážka; použití vulgárního jazyka není samo o sobě rozhodující pro posouzení, zda je výrok urážlivý, neboť může mít čistě stylistický účel (*Tuşalp proti Turecku*, č. 32131/08, 41617/08, § 48).

ESLP poznamenal, že dle vnitrostátních soudů byly nepřijemnosti na pracovišti způsobeny tím, že stěžovatel v e-mailu použil výrazy, které překračovaly hranice přijatelné kritiky. ESLP shledal, že vnitrostátní soudy nepřezkoumaly dostatečně a podrobně obsah dotčeného e-mailu, a dále kontext, v jehož rámci byl odeslán, jeho negativní dopady na zaměstnavatele a na pracoviště, nebo přísnost uvalené sankce na stěžovatele (ukončení pracovního poměru). Tyto otázky přitom ESLP zohledňuje při přezkumu stížností týkajících se namítaného porušení práva na svobodu projevu zaměstnanců.

ESLP uvedl dále mj. následující. Co se týče obsahu e-mailu, stěžovatel podrobil H. K. tvrdé kritice, když uvedl, že jeho manažerské postupy jsou neslučitelné s moderním přístupem k řízení, nicméně nepoužil ve vztahu k němu žádný urážlivý nebo vulgární výraz. Ačkoliv stěžovatel použil sarkastické výrazy, s ohledem na předmět e-mailu, jeho kontext, jeho adresáty a jeho provokativní a útočný styl a obsah, jej nelze považovat za bezdůvodně urážlivý v kontextu, ve kterém byl odeslán (v rámci debaty, která se týkala zaměstnavatele).

Odvolací soud navíc neoznačil konkrétní výrazy v e-mailu, které shledal problematickými, ani neposoudil jazyk použitý stěžovatelem. Kromě toho dotčný e-mail byl odeslán pouze interně, a to malé skupině adresátů v rámci banky, a nikoliv široké veřejnosti. Tudíž dopady, které měl e-mail na zaměstnavatele a na pracoviště, byly velmi omezené. Vnitrostátní orgány se podrobně nezabývaly tím, zda dotčený e-mail způsobil nepříjemnosti na pracovišti nebo zda měl negativní dopady na zaměstnavatele.

ESLP dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nezohlednily veškeré relevantní skutečnosti, když konstatovaly, že jednání stěžovatele narušilo klid a harmonii na pracovišti. Důvody, pro které byl se stěžovatelem ukončen pracovní poměr, tak nelze považovat za relevantní a dostatečné. Disciplinární komise zaměstnavatele, jejíž rozhodnutí bylo potvrzeno vnitrostátními soudy, uložila stěžovateli nejprísnější možnou sankci (okamžitě ukončení pracovního poměru), aniž by zvažila možnost uložení mírnějšího trestu.

Vnitrostátní orgány tak v odůvodnění svých rozhodnutí přesvědčivě neprokázaly, že byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi právem na svobodu projevu stěžovatele a právem jeho zaměstnavatele na ochranu jeho oprávněných zájmů. ESLP jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy a uložil turecké vládě, aby stěžovateli uhradila spravedlivé zadostiučinění ve výši 2 600 eur za nemajetkovou újmu.

❖ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWARD, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému HUDOC na stránkách ESLP www.echr.coe.int:

Wolters Kluwer | ASPI

www.aspi.cz

Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

Glosa:

K rozsudku Nejvyššího soudu ohledně nepřijetí rozhodnutí spoluvlastníků o významné záležitosti

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3689/2022

I. Východisko

Dne 22. 8. 2023 vydal Nejvyšší soud („NS“) ve věci vedené pod sp. zn. 22 Cdo 3689/2022 rozsudek, ve kterém rozhodoval mj. o tom, **zda je podání žaloby v případě nepřijetí rozhodnutí spoluvlastníků o významné záležitosti týkající se společné věci ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z. podmíněno nějakou lhůtou.** Jelikož jsou závěry NS problematické, předkládám k tomuto rozsudku své vlastní odlišné stanovisko.

II. Skutkový stav a vymezení právní otázky

Žalovaný vlastní spoluvlastnický podíl o velikosti ideální 1/2 na pozemku, jehož součástí je stavba. **Žalobkyně se podanou žalobou domáhala nahrazení projevu vůle žalovaného spochybujícího v souhlasu s realizací stavebních úprav této stavby.**

Prvostupňový soud vyšel ze zjištění, že žalobkyně prováděla od října 2016 do září 2018 na uvedené stavbě v rovnodílném spoluvlastnictví účastníků stavební úpravy, a to bez souhlasu žalovaného. Soud dovodil, že žalobkyně provedené stavební práce představují významnou záležitost při nakládání se společnou věcí ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z., přičemž k přijetí rozhodnutí spoluvlastníků o této záležitosti týkající se společné věci je nutné dosáhnout alespoň dvoutřetinové většiny hlasů spoluvlastníků. Žalobkyně prováděla tyto stavební úpravy bez souhlasu žalovaného jakožto druhého spoluvlastníka, tedy bez potřebné 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků při rozhodování o nakládání se společnou věcí. **Žalobkyně proto nejpozději od 1. 10. 2016 věděla, že potřebnou většinou hlasů spoluvlastníků nedisponuje. V takovém případě se však mohla domáhat, aby o dané záležitosti rozhodl soud ve lhůtě 30 dnů od přijetí rozhodnutí** ve smyslu § 1129 odst. 2 ve spojení s § 1128 odst. 3 o. z. **Jelikož tak neučinila a žalobu podala až v lednu 2020, tedy po uplynutí výše uvedené lhůty, soud prvního stupně žalobu zamítl.**

Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Žalobkyně proto podala dovolání, ve kterém namítala, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na právní otázce, která nebyla doposud v ustálené rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena, a to otázce počátku běhu a okamžiku uplynutí hmotněprávní prekluzivní lhůty 30 dnů pro podání žaloby podle § 1128 odst. 3 o. z. Argumentovala přitom zejména tím, že až dne 21. 1. 2020 jí bylo doručeno rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého

kraje, kterým odvolací správní orgán zrušil rozhodnutí správního orgánu prvního stupně o odstranění stavby a věc vrátil tomuto správnímu orgánu k novému projednání. Správní řízení o odstranění stavby tedy nebylo ke dni podání žaloby pravomocně skončeno, a proto nemohla uplynout třicetidenní lhůta pro podání žaloby ve smyslu § 1128 odst. 3 o. z.

V rozsudku se NS zaměřil na zkoumání toho, zda je vůbec pro podání žaloby podle § 1129 odst. 1 o. z. stanovena nějaká lhůta.

III. Rozhodnutí NS

NS dospěl k závěru, že „pokud jsou žalobkyně a žalovaný rovnodílnými spoluvlastníky nemovitostí, žalobkyně souhlasila a souhlasí s provedenými stavebními úpravami a žalovaný nikoliv, **žádné rozhodnutí spoluvlastníků o této významné záležitosti týkající se společné věci ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z. nemohlo být přijato, jelikož nemohlo být dosaženo potřebné 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků pro přijetí** (ať již souhlasného, či zamítavého) rozhodnutí týkajícího se této záležitosti ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z.“

(...) **Samotné nedosažení potřebné většiny je dostačující pro podání žaloby; splnění žádného dalšího předpokladu není nutné.** (...) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, naproti tomu v případech, ve kterých rozhodnutí bylo přijato a zákon s ním spojil možnost jeho přezkumu soudem, vždy zakládá lhůtu pro podání žaloby (§ 1128 odst. 3, § 1129 odst. 2, § 1130). Je-li totiž možné napadnout přijaté rozhodnutí u soudu, je stanovení lhůty pro podání žaloby žádoucí, aby poměry spoluvlastníků nezůstaly po nepřiměřeně dlouhou dobu v nejistotě (jde-li o rozhodnutí, které je pro všechny spoluvlastníky závazné a účinné, resp. se jich zásadním způsobem dotýká). V případě mimořádné správy při přijetí rozhodnutí je oprávněn přehlasovaný spoluvlastník podle § 1129 odst. 2 o. z. navrhnout, aby o záležitosti rozhodl soud, a může též navrhnout, aby soud dočasně zakázal jednat podle napadeného rozhodnutí.

O tuto situaci však při nepřijetí rozhodnutí ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z. nejde. Právní poměry spoluvlastníků by neměly být zásadně dotčeny, jelikož žádné rozhodnutí přijato nebylo a dosavadní stav by měl zůstat i v takovém případě neměnný.

Z uvedeného se podává, že vzhledem k zákonné konstrukci zakotvení lhůt pro podání žaloby v jednotlivých konkrétních případech vázaných buď na přijetí závazného rozhodnutí, nebo na rozhodnutí přijaté v neodkladné záležitosti, které váže opomenutého spoluvlastníka, **není podání žaloby v případě nepřijetí rozhodnutí rovnodílných spoluvlastníků o významné záležitosti týkající se společné věci ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z. podmíněno žádnou lhůtou.**

Dospěl-li odvolací soud k závěru, že podání žaloby v případě nepřijetí rozhodnutí spoluvlastníků o významné záležitosti týkající se společné věci ve smyslu § 1129 odst. 1 o. z. je podmíněno lhůtou uvedenou v § 1128 odst. 3 o. z. (a jelikož dovolatelka měla podat žalobu po uplynutí této lhůty, tuto žalobu zamítl), spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř.“

IV. Kritické hodnocení

Závěry, ke kterým NS dospěl, však nelze z následujících důvodů považovat za přesvědčivé.

V první řadě **nelze souhlasit s názorem NS, že v případě rovnodílných spoluvlastníků, kdy jeden s prováděním stavebních úprav souhlasí a druhý nikoliv, nemohlo být přijato žádné rozhodnutí** o významné záležitosti, neboť nemohlo být dosaženo potřebné 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků pro přijetí rozhodnutí.

Již s tímto názorem NS se nelze ztotožnit. Z jednání žalobkyně, tedy z toho, že začala provádět stavební úpravy, je přece zřejmé, že **žalobkyně přijala rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci – žalobkyně sama se rozhodla, že stavební úpravy provede**. Toto její rozhodnutí však bylo „odsouhlaseno“ pouze 1/2 hlasů všech spoluvlastníků. Druhý spoluvlastník, disponující rovněž 1/2 hlasů, s tímto rozhodnutím neprojevil souhlas. Nelze tudíž souhlasit se závěrem NS, že v případě rovnodílných spoluvlastníků vůbec nemohlo jít o přijetí rozhodnutí. Stavební úpravy se nezačaly provádět samy od sebe, ale začaly být prováděny z vůle žalobkyně. Jednalo se proto o rozhodnutí žalobkyně, k přijetí tohoto rozhodnutí však nebylo získáno alespoň 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků, jak to vyžaduje § 1129 odst. 1 o. z.

Z rozsudku výslovně nevyplývá, zda žalobkyně žalovaného oslovila a zjišťovala jeho souhlas, či zda jej při rozhodování o stavebních úpravách zcela opomenula. Podle mého názoru by však závěry měly být v obou případech totožné. V § 1129 odst. 2 o. z. se sice výslovně hovoří o spoluvlastníku, který je při rozhodování podle § 1129 odst. 1 o. z. přehlasován, a odkazuje se zde na obdobné užití § 1128 odst. 3 o. z., tedy na to, že žalobu musí přehlasovaný spoluvlastník podat do 30 dnů od přijetí rozhodnutí, a nebyl-li o nakládání uvědoměn, tak do 30 dnů ode dne, kdy se o rozhodnutí dozvěděl nebo dozvědět mohl. Byť se v § 1129 odst. 2 o. z. explicitně hovoří pouze o možnosti přehlasovaného spoluvlastníka obrátit se na soud, měl by podle mého názoru mít stejnou možnost rovněž spoluvlastník opomenutý.

Na tuto možnost řešení poukazuje rovněž Králík,¹ když uvádí, že „kdyby s opomenutým spoluvlastníkem bylo jednáno a spoluvlastníci k potřebné většině nedospěli, byl by aktivně legitimován k podání žaloby, na základě které by o záležitosti rozhodl soud (§ 1129 odst. 1). Obdobné právo by měl tam, kde by vyjádřil proti nakonec přijatému rozhodnutí odmítavé stanovisko (§ 1129 odst. 2). Jestliže by však bylo porušeno jeho základní oprávnění spo-

lulvlastníka podílet se na správě společné věci (§ 1122, 1126), nemůže být pro porušení tohoto práva krácen na možnostech soudní ochrany proti přijatému rozhodnutí oproti stavu, kdy by bylo jeho právo podílet se na správě věci respektováno. (...) V pozadí tohoto závěru stojí úvaha, že spoluvlastník, který byl zcela opomenut při rozhodování o významné záležitosti, by na tom neměl být z hlediska možnosti obrany proti přijatému rozhodnutí hůře než spoluvlastník, se kterým jednáno bylo a byl přehlasován. (...) Přehlasovanému spoluvlastníkovi dává zákon výslovné právo požadovat, aby o záležitosti rozhodl soud, a v rámci toho navrhnout, aby soud zakázal dočasně jednat podle napadeného rozhodnutí. Jestliže by opomenutý spoluvlastník taková práva neměl, byl by omezen na obecné tvrzení, že dané rozhodnutí vůči němu nemá právní účinky; nemohl by se však domáhat, aby o této záležitosti rozhodl soud, a neměl by ani možnost navrhnout zákaz jednání podle tohoto rozhodnutí. Spoluvlastníkům by tak nic nebránilo po uplynutí lhůt § 1128 odst. 3 ve spojení s § 1129 odst. 2 rozhodnutí o významné záležitosti v praxi realizovat. (...) **Jediným ‚negativem‘ pro opomenutého spoluvlastníka v případě nároků podle § 1129 odst. 2 je to, že by je musel uplatnit ve stejných lhůtách jako spoluvlastník přehlasovaný.** To ale naopak jenom staví všechny spoluvlastníky, kteří se nevyjádřili pro většinové rozhodnutí, do stejné pozice a všem spoluvlastníkům garantuje, že v relativně krátké době bude postaveno najisto, zda rozhodnutí o přijaté významné záležitosti bude podrobeno soudnímu přezkumu či nikoli. Judikaturou dovozená aktivní legitimace i opomenutého spoluvlastníka by měla ve svém důsledku znamenat, že pokud spoluvlastník nevyužije zákonné možnosti podání žaloby v zákonné lhůtě, je neúčinnost přijatého rozhodnutí odklizená vůči němu jeho ‚dodatečným souhlasem‘ vyjádřeným tím, že žalobu podle § 1129 nepodal.“

V. Závěr

Lze tedy shrnout: Pokud je věc v rovnodílném spoluvlastnictví dvou osob, není pravda, že by nemohlo být přijato rozhodnutí 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků podle § 1129 odst. 1 o. z. I pokud by jeden ze spoluvlastníků vůbec nezjišťoval názor druhého spoluvlastníka, měli bychom dojít k závěru, že rozhodnutí bylo učiněno pouze jedním spoluvlastníkem, a tedy nebylo dosaženo potřebné 2/3 většiny hlasů spoluvlastníků.

Dále nelze podle mého názoru souhlasit s tím, že v případě žaloby podle § 1129 o. z. nebyla opomenutému spoluvlastníkovi stanovena žádná lhůta k podání žaloby podle tohoto ustanovení. Podle mého názoru by se i v tomto případě měla aplikovat třicetidenní prekluzivní lhůta podle § 1129 odst. 2 a § 1128 odst. 3 o. z. Kromě postupu podle § 1129 o. z. by měl mít spoluvlastník také možnost podat návrh na vydání předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. d) o. s. ř.

❖ Autorkou glosy je JUDr. Tereza Mališová, Ph.D., samostatná advokátka v Ostravě.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

¹ M. Králík: § 1129 [Mimořádná správa společné věci], in J. Spáčil, M. Králík a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474), 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, str. 581, marg. č. 33.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Martin Janků, Karel Marek: Soukromé a veřejné stavební právo s přihlédnutím k novému stavebnímu zákonu

Václav Klem, Brno 2023, 348 stran, 490 Kč.

V recenzované monografii je, jak je patrné, věnována pozornost jak stavebnímu právu v rovině veřejnoprávní, jehož jádro je obsaženo zejména ve stavebním zákonu, zákonu o vyvlastnění a subsidiárně použitelném správním řádu, tak soukromoprávní, vycházející především z občanského zákoníku, jehož součástí je též pojednání o zadávání veřejných zakázek, jejichž režim je „rozkročen“ mezi právem veřejným i soukromým.

Autoři byli při koncipování knihy postaveni před nikoli jednoduchý úkol, protože díky celé sérii novelizací již schváleného stavebního zákona platí, resp. ještě nějaký čas bude platit, až trojí režim veřejného stavebního práva.

Část zabývající se veřejným stavebním právem je uvedena vymezením základních pojmů a institutů práva hmotného i procesního a v návaznosti na to je popsána struktura a organizace veřejné správy na úseku územního plánování a stavebního řádu, podle recentního stavu i příslušných novel.

Následující kapitola obsahuje předně analýzu úpravy územního plánování jakožto činnosti, jejíž funkcí je vytváření předpokladů pro výstavbu a současně udržitelný rozvoj daného území. Ocenění si zde zaslouží rozbor neurčitěho pojmu veřejný zájem a výklad problematiky závazných stanovisek a stanovisek dotčených správních orgánů. Zevrubně jsou pak objasněny jednotlivé nástroje územního plánování, jejich součásti a funkce, tedy územněplánovací podklady a politika územního rozvoje, z pohledu jednotlivých subjektů veřejné správy.

Relativně stručně, nicméně bez deficitů, je přiblížen obsah tzv. stavebního práva hmotného, zahrnujícího práva a povinnosti stavebníka i dalších subjektů, které se zúčastní na stavebních činnostech, jakými je např. stavbyvedoucí nebo vlastník stavby a zařízení. Naopak poměrně obsáhlá je kapitola zabývající se stavebním právem procesním a stavebním řízením a jeho druhy, opět optikou platné i novelizované úpravy.

Zvláštní pozornost je věnována stavebnímu dozoru, jehož posláním ve věcech územního plánování i stavebního řádu je péče o dodržování povinností všemi dotčenými subjekty. Vymezen je jak okruh dozorcích orgánů, tak jejich oprávnění

a povinností při jeho výkonu a zrcadlově kontrolovaných objektů. Kapitola je ukončena detailním popisem přestupků, a to s ohledem na subjekty, které se mohou inkriminovaného jednání dopustit.

Druhá část monografie je věnována institutům soukromého práva, především občanského zákoníku, které nalézají uplatnění ve stavebním právu.

Mezi jinými se zde hovoří o nemovitostech a věcných právech k nim, v první řadě samozřejmě o právu vlastnickém a spoluvlastnictví, se zřetelem na byty a nebytové prostory. Zmíněno je též právo oblihační a v této souvislosti jsou připomenuty jednotlivé smluvní typy se zaměřením na stavby. Součástí této kapitoly je pojednání o zadávání veřejných zakázek, kupní smlouvě a jiných smlouvách, které se v oblasti stavebnictví vyskytují nejčastěji (např. smlouva o dílo a smlouvy příkazní), a smlouvě o sdružení činností a věcí.

Knihou tedy vysvětluje, resp. komentuje, platné stavební právo i jeho následnou úpravu v obou uvedených oblastech a její širokou využitelnost i pro potřeby praxe podtrhuje četné odkazy na judikaturu českých soudů a unijní legislativu.

✦ doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.,
pedagog na Vysoké škole finanční a správní
Praha a na FSE UJEP v Ústí nad Labem

Hana Lenghartová: Mediátorka/Každý má svou pravdu

Havlíček Brain Team, Praha 2024,
256 stran, 420 Kč.

Nebyvá to časté, ale ne zcela ojedinělé, že je v Bulletinu advokacie recenzována kniha nikoliv odborného, ale beletristické-

ho rázu. To, že tak nyní činím, je dáno tím, že autorka Hana Lenghartová je advokátkou a mediátorkou, či spíše – jak plyne i z názvu – především mediátorkou, ba mohou říci mediátorkou uznávanou, jež čtenáři literárně předává svoje bohaté zkušenosti. Svědčí o tom i to, jak se v závěru publikace vyjádřilo ke knize a autorce osmnáct soudců ze soudů z celých Čech.

Sbírku povídek z prostředí mediace doporučuji číst odzadu. V kapitole Vyznání autorka přibližuje svoji cestu od advokátky k mediátorce, pro niž je – řečeno jejími slovy – podstatné zjištění, že „kam se hrabe pocit z vítězství z vyhraného soudního sporu na pocit satisfakce z úspěšně vedené mediace“. V této kapitole jsou kromě vyznání komparativně přiblíženy různé národní přístupy k mediaci i taktiky, které mohou mediátorovi při smířování pomoci. V neposlední řadě je tato pasáž lákadlem pro ty, kteří o roli mediátora uvažují a svojí povahou a moudrostí se pro ni hodí.

Hlavní hrdinkou povídek je mediátorka Laura, nikdo však nepochybuje o tom, že kniha má výrazně autobiografický ráz a že je „kauzováním“ o skutečných případech, umně podaným při zachování povinnosti mlčenlivosti.

Musím říci, že devětačtyřicet příběhů jsem přečetl jedním dechem, střídavě s pocity radosti a smutku podle toho, jak se účastníci mediace chovali. Přiznám se, že krok, který mediátorka v příběhu Sofina volba učinila vůči nechápajícímu otci ve věci výživného pro zletilou dceru končící studia medicíny, bych jako morální facku učinil nejspíše také...

Věřím, že i dalším čtenářům se povídky budou líbit a že se autorka odhodlá k napsání dalších.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.,
advokát, děkan Fakulty právnické ZČU
v Plzni, emeritní ústavní soudce

Z kárné praxe

Nečinnost, neplnění vlastních závazků

§ 16 odst. 1, 2, § 17 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2, 3, čl. 9 odst. 1, čl. 10 odst. 4, čl. 16 odst. 1, 3 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že

1. ačkoliv mu jako žalovanému byla rozsudkem OS pro Prahu 7 ze dne 12. 3. 2014, který nabyl právní moci dne 8. 7. 2014, ve výroku I. uložena povinnost zaplatit společnosti B., s. r. o., jako žalobci částku 1 225 055,10 Kč s přísl. a ve výroku II. uložena povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení částku 109 987 Kč, to vše do 3 dnů od právní moci rozsudku, a ačkoliv poté, co splnil soudem uložené povinnosti pouze částečně a žalobce se domáhal jejich splnění v exekučním řízení vedeném u Exekutorského úřadu Praha 2, soudního exekutora JUDr. J. F., se protokolárně dne 27. 3. 2017 zavázal uhradit svůj dluh v pravidelných měsíčních splátkách v minimální výši 130 000 Kč nejpozději do 31. 12. 2017, svůj závazek ve zbývajících částech ke dni 21. 1. 2018 ve výši 927 315 Kč do současné doby nesplnil,

2. poté, co v důsledku vadného poskytnutí právní služby MUDr. Š. S. v její právní věci o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru a určení, že pracovní poměr stále trvá, vznikla MUDr. Š. S. škoda ve výši 44 032 Kč spočívající v úhradě soudního poplatku, znalečného a náhrady nákladů řízení protistraně, a poté, co rozsudkem OS pro Prahu 4 ze dne 30. 1. 2018, který nabyl právní moci dne 23. 3. 2018, mu byla jako žalovanému ve výroku I. uložena povinnost zaplatit MUDr. Š. S. jako žalobkyni částku 44 032 Kč s přísl. a ve výroku II. uložena povinnost zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 2 202 Kč, to vše do 3 dnů od právní moci rozsudku, svoji povinnost ve stanovené lhůtě nesplnil, v důsledku čehož je MUDr. Š. S. nucena domáhat se jejího splnění v exekučním řízení vedeném u EÚ Praha 3, soudního exekutora Mgr. J. V.,

3. poté, co mu byla

– platebním rozkazem OS pro Prahu 7 ze dne 17. 3. 2017, který nabyl právní moci dne 19. 4. 2017, uložena povinnost zaplatit žalobci L. H. částku 99 251 Kč s přísl. a náhradu nákladů řízení ve výši 18 031 Kč,

– rozsudkem OS pro Prahu 7 ze dne 30. 6. 2016, který nabyl právní moci dne 9. 12. 2016, uložena povinnost zaplatit žalobci M. H. částku 99 251 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku, tyto povinnosti do současné doby nesplnil, a to ani v rámci exekučních řízení vedených u Exekutorského úřadu Praha 3,

4. nevykonává advokacii především ve svém sídle na deklarované adrese své advokátní kanceláře, kde není zpravidla osobně přítomen v předem stanovené pravidelné době a nemožní zanechání vzkazu,

5. poté, co v přesně nezjištěný den v roce 2018 převzal právní zastoupení B. J. v jeho právní věci a v souvislosti s tím mu B. J. složil požadované zálohy na odměnu za poskytnuté právní služby ve výši 100 000 Kč a 60 000 Kč, na tyto platby klientovi nevystavil řádný účetní doklad, a poté, co se s ním B. J. dohodl na ukončení poskytování právních služeb a opakovaně ho žádal o vyúčtování složené zálohy a vrácení její nespotřebované části, přes své opakované sliby, že tak učiní, do současné doby B. J. vyúčtování za poskytnuté právní služby nepředložil, nevystavil mu účetní doklad o převzetí zálohy v celkové výši 160 000 Kč ani mu nevrátil celou její nespotřebovanou část,

6. poté, co dne 12. 11. 2018 převzal právní zastoupení vazebně stíhaného B. U. v jeho trestní věci vedené u PČR MŘ policie Brno a v této souvislosti mu jeho otec Ing. B. U. složil požadované zálohy na odměnu za poskytnuté právní služby včetně hotových výdajů ve výši 100 000 Kč a 50 000 Kč, ve věci byl nečinný a klienta neinformoval o stavu jeho věci, a poté, co mu dne 28. 11. 2018 B. U. odvolal udělenou plnou moc a spolu se svým otcem a posléze prostřednictvím svého obhájce Mgr. M. Š. ho opakovaně žádal o vyúčtování složené zálohy a vrácení její nespotřebované části, přes své opakované sliby, že tak učiní, do současné doby mu vyúčtování za poskytnuté právní služby nepředložil ani mu nevrátil nespotřebovanou část složené zálohy,

7. poté, co si od Ing. R. F. zapůjčil peněžní prostředky v celkové výši 220 000 Kč a k zajištění splnění svého závazku vystavil Ing. R. F.

– dne 24. 6. 2016 směnku bez protestu, v níž se zavázal zaplatit mu dne 28. 6. 2016 částku 180 000 Kč,

– dne 8. 12. 2016 směnku bez protestu, v níž se zavázal zaplatit mu dne 15. 12. 2016 částku 40 000 Kč,

na úhradu svého dluhu zaplatil pouze částku 30 000 Kč, a to až dne 9. 10. 2018, a poté, co obě směnky byly rubopisem převedeny na V. F. jako jejich nového majitele a dopisem jejího právního zástupce, advokáta Mgr. J. V., ze dne 25. 2. 2019 obsahujícím předžalobní výzvu byl vyzván k neprodlené úhradě zbývajících částí dluhu včetně příslušenství, této výzvě nevyhověl a svůj závazek v poskytnuté mu lhůtě ani do současné doby nesplnil, v důsledku čehož byla V. F. nucena domáhat se splnění jeho závazku cestou soudní, a to podáním návrhu na vydání směnečního platebního rozkazu ze dne 2. 5. 2019 k Městskému soudu v Praze.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 26. 10. 2023, sp. zn. K 82/2018

Kárné opatření: vyškrtnutí ze seznamu advokátů.

Z odůvodnění rozhodnutí:

Společným znakem obrany kárně obviněného je odkaz na jeho zdravotní stav, který měl být prvotní a základní příčinou jeho opakovaného selhávání, ať již jde o plnění povinností advokáta ke svým klientům je řádně informovat a procesně postupovat v reflexi na příslušná rozhodnutí orgánů veřejné moci, tak i pokud jde o plnění jeho majetkových závazků, jak plyne z jednotlivých kárných obvinění.

Lze dovodit, že ve všech případech, které jsou mu kárnými žalobami kladeny za vinu, se jedná o manifestní porušení povinností advokáta, tedy o stěžejní omluvitelné selhání z důvodu jeho zdravotního stavu. Je tomu tak proto, že pokud mu bránil zdravotní stav ve výkonu advokacie, měl přijmout tomu odpovídající adekvátní opatření.

Z procesního postupu kárně obviněného, resp. přístupu k pojednání jednotlivých kárných žalob, je zřejmé, že není schopen elementární sebereflexe, neřkuli odstranění závažných důsledků, které svým jednáním ve vztahu ke stěžovatelům způsobil.

Jeho kontinuální selhávání se podává z četnosti kárných žalob, takže lze dovodit, že *pro futuro* nelze očekávat, že by kárně obviněný dostal svým závazkům plynoucím z jeho profesního postavení advokáta, ani že by nesnižoval důstojnost advokátního stavu a dodržoval pravidla profesionální etiky, jejichž nosným znakem je především povinnost plnit převzaté závazky. S ohledem na povahu těchto kárných provinění, absolutní nedostatek sebereflexe kárně obviněného a nulovou snahu o nápravu vzniklé situace ve prospěch jeho klientů a majetkovou situaci kárně obviněného tak nebylo možné uvažovat o postihu mírnějším.

Jakkoliv je možné připustit, že zdravotní stav kárně obviněného mohl být příčinou jeho pochybení, jak jsou vymezena v jednotlivých kárných obviněních, bylo především věcí samotného kárně obviněného, aby zodpovědně vyhodnotil, zda může zastávat profesi advokáta a řádně plnit závazky z výkonu činnosti advokáta plynoucí. Pokud se tak nestalo, nezbyvá, než aby ochrana práv a oprávněných zájmů jak klientů, tak advokátního stavu byla zajištěna předmětným kárným postihem.

Střet zájmů

§ 16 odst. 1 věta první zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu

§ 19 odst. 1 písm. a) zákona o advokacii

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že ačkoli nejméně od prosince 2020 zastupoval obchodní společnost D.-P., spol. s r. o. (dále jen „společnost“), a to v řízeních vedených u Krajského soudu v Brně, převzal nejpozději ke dni 12. 4. 2022 právní zastoupení Ing. O. V., společníka a jednatele společnosti D.-P., spol. s r. o., v řízení vedeném u Krajského sou-

du v Brně o žalobě společnosti proti Ing. O. V. na úhradu újmy dle § 157 zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, a dne 12. 4. 2022 v zastoupení Ing. O. V. podal v řízení zahájeném žalobou společnosti odpor proti platebnímu rozkazu Krajského soudu v Brně ze dne 28. 3. 2022, který následně odůvodnil, ačkoli si byl vědom zjevného střetu zájmů společnosti D.-P., spol. s r. o., a Ing. O. V. v tomto řízení.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 11. 12. 2023, sp. zn. K 50/2023, jímž byla schválena dohoda o vině a kárném opatření, uzavřená téhož dne mezi zástupcem kárného žalobce a kárně obviněným.

Kárné opatření: pokuta 80 000 Kč.

Prohlášení o pravosti podpisu, kniha o prohlášeních o pravosti podpisu

§ 16 odst. 2 věta před středníkem zákona o advokacii

§ 25a odst. 6 zákona o advokacii ve spojení s čl. 13 odst. 2 větou první a čl. 14 odst. 1 písm. b) usnesení představenstva [redacted] č. 4/2006 Věstníku, o prohlášení advokáta o pravosti podpisu, ve znění účinném do 30. 11. 2022

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že při vedení knihy o prohlášeních o pravosti podpisu vydané mu Českou advokátní komorou dne 24. 3. 2017 (dále jen „kniha“) v období od 21. 1. 2021 do 8. 12. 2022 v řádcích knihy čísel 353 až 358 včetně, 360, 364 až 367 včetně, 370 až 385 včetně, 388 až 392 včetně, 397, 398, 401 až 410 včetně a 413 až 415 včetně ve sloupcích 5 těchto řádků neoznačil listiny opatřené jeho prohlášeními o pravosti podpisu tak, aby nebylo možné zaměnit je s jinými listinami,

v době od 27. 9. 2019 do 5. 11. 2019 v řádcích knihy čísel 238, 239 a 240 neprovedl žádné zápisy do knihy, ačkoli řádky 237, 241 a následující řádky jsou opatřeny jeho zápisy, tedy uvedené řádky knihy při provádění zápisů do ní vynechal,

poté, co v přesně nezjištěný den v období od 5. 11. 2019 do 25. 11. 2022, kdy byla kniha kárně obviněnému zadržena postupem podle ust. § 25b odst. 2 zákona o advokacii, byly neustanovenou osobou z knihy vytrženy listy obsahující stránky 101 až 104 včetně, knihu nevrátil České advokátní komoře ve lhůtě dvou týdnů od jejího zničení, přičemž její vrácení bylo dobře možné.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 3. 1. 2024, sp. zn. K 42/2023, jímž byla schválena dohoda o vině a kárném opatření, uzavřená téhož dne mezi zástupkyní kárného žalobce a kárně obviněným.

Kárné opatření: pokuta 60 000 Kč a odněti knihy o prohlášení o pravosti podpisu na dobu tří let.

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ, vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře plánujeme prezenčně i v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

- ve čtvrtek 25. dubna 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Právo na odškodnění nezákonného trestního stíhání
Mgr. Pavel Kohút, advokát, externí doktorand na Katedře občanského práva PF UK

- v pondělí 29. dubna 2024 / ONLINE
Nájem bytu a nebytových prostor – aktuální judikatura NS
JUDr. Pavlína Brzobohatá, soudkyně Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 16. května 2024 / ONLINE
Aktuální otázky z právní úpravy judikatury k s. r. o. a a. s.
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- ve čtvrtek 23. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Přesvědčování
*Ing. Vladimír Nálevka, specialista na problematiku vyjednávání (negociace)
Bc. Monika Nakládalová, specialista na rozvoj mezilidských dovedností, hlavně na oblast negociace*

- v pondělí 27. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Rétorika pro právníky: praktický workshop
Mgr. Monika Hanych, Ph.D., LL.M., právnička, vedoucí české delegace ve výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva

- ve středu 29. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Insolvence a restrukturalizace 2024
JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda Sekce ČAK pro insolvenční právo

- v úterý 4. června 2024 / ONLINE
Aktuální problémy exekučního řízení po rozsáhlých novelizacích exekučního práva
JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze

- ve čtvrtek 13. června 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Povinnosti advokátů podle AML předpisů
Mgr. Illia Antonov, advokát se specializací na všeobecné korporátní právo, fúze a akvizice, bankovníctví a finance, řešení sporů a migrační právo

- ve čtvrtek 20. června 2024 / ONLINE
Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- v úterý 25. června 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Compliance – teorie a praxe
*JUDr. Aneta Průšová, Ph.D., advokátka specializující se na oblast korporátní compliance, ochrany osobních údajů a pracovního práva, externí pedagožka na PF UK
JUDr. Mgr. Tomáš Ryza, Compliance Advisor v mezinárodní bankovní skupině, externí doktorand a pedagog na PF UK*

- ve středu 26. a ve čtvrtek 27. června 2024
budova ČS VTS, Novotného lávka 200/5, Praha 1
Společné jmění manželů (4. a 5. část)
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

- ve čtvrtek 25. dubna 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Povinnosti advokátů podle AML předpisů
Mgr. Petra Vrábliková, vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

- v úterý 14. května 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Insolvence a restrukturalizace 2024
JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda Sekce ČAK pro insolvenční právo

- v úterý 21. května 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Superficiální zásada a její praktické projevy v soudní a právní praxi (vybrané otázky se zaměřením na rozhodovací praxi NS)
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 30. května 2024 / ONLINE
Evidence skutečných majitelů (po velké novele účinné od 1. 10. 2022 a dalších změnách)
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- v úterý 4. června 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Whistleblowing v praxi, povinnosti organizací a tzv. příslušných osob
Mgr. Tomáš Fabík, advokát

- v úterý 11. června 2024 / Přednášková místnost pobočky ČAK
Praktická aplikace advokátního tarifu a aktuální judikatura
JUDr. Jiří Janeba, advokát a člen Kontrolní rady ČAK

- ve čtvrtek 13. června 2024 / ONLINE
Rodičovský plán v opatrovnickém řízení
Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně
Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačních centrech v Brně a Olomouci

- ve čtvrtek 20. června 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Důkazní břemeno v civilním sporu
doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D., vedoucí Katedry civilního práva procesního PF MU v Brně

Unie rodinných advokátů společně s Českou advokátní komorou a společnostmi EPRAVO.cz a Roy Billing zvou na

6. ročník konference **Rodina v právu a bezpráví,** který bude letos zaměřen na mezigenerační spory a solidaritu.

Kdy: v úterý 14. května 2024 od 9.30 do 15 hodin
Kde: Grandior Hotel Prague, Na Poříčí 1052/42, Praha 1

Program a přihlášku najdete v Advokátním deníku nebo rovnou zde:

Advokáti mají slevu na konferenční poplatek ve výši 50 %.

33. ročník tradičního běžeckého závodu advokátů

„O PAROHY ARCIVÉVODY FERDINANDA“

Kdy a kde: **sobota 8. 6. 2024, Konopiště**

Závod je určen nejen advokátům a jejich zaměstnancům, ale i jejich rodinným příslušníkům, přátelům a dalším příznivcům pohybu v přírodě. Závodí se v dětských i dospělých kategoriích.

Přihlášky zasílejte elektronickou poštou na adresu: premuse@pravni.cz

Podrobnosti najdete v Advokátním deníku a v Kalendáři sportovních a společenských akcí na webu ČAK.

XXXI. konference Karlovarské právnícké dny

13. až 15. června 2024, HOTEL THERMAL, Karlovy Vary

Registrační formulář a další informace najdete na www.kjt.cz.

Účastnický poplatek činí 11 500 Kč + DPH.

PROGRAM

Info a kritický komentář k tzv. Digital Market Act a jeho aplikaci
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.

Hranice rozhodného práva ve vztazích s mezinárodním prvkem
JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D.

Některé otázky výkonu hlasovacích práv v kapitálových společnostech
prof. JUDr. Jan Dědič, JUDr. Petr Šuk, JUDr. Jan Lasák

Odrazy v nauce a judikatuře změn z rekodifikace občanského zákoníku
prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Kolize AI s autorskými právy
JUDr. Eva Fialová, LL.M., Ph.D.

AI a advokacie (AT)
Dr. Eric Heinke

Možnosti sjednávání smluvních sankcí
JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.

Nájemní vztah a odpovědnost za škodu
Dr. Severin-Philipp Kietaihl

Umelá inteligence: revolúcia v práve a advokácii?
JUDr. Ing. Miroslav Chlipala, PhD.

Aktuální vývoj v úpravě promlčení z rakouské a mezinárodní perspektivy
Dr. Severin-Philipp Kietaihl

Reforma stavebního práva – účinná k 1. 7. 2024
Mgr. František Korbek, Ph.D.

Zákonná vyživovací povinnost v bludišti insolvenčního a rodinného práva a právo „přednosti“ po smrti insolvenčního dlužníka
JUDr. Zdeněk Krčmář

Promlčení v občanskoprávních vztazích
doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.

Legislativa EU k regulaci umělé inteligence
JUDr. Monika Novotná, Mgr. Lenka Hanková

Oprávnění správce dědictví zavazovat společnost a zápisy v obchodním rejstříku
prof. JUDr. Mária Patakyová, Ph.D.

K efektivitě úpravy adhezních smluv
JUDr. Robert Pelikán, Ph.D.

Digitální giganti a hospodářská soutěž: výzvy a perspektivy soudní ochrany
JUDr. David Petřík, Ph.D.

Smlouvy o poskytování digitálního obsahu vč. promítnutí do úpravy spotřebitelského práva
prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.

Trestní postih podvodu a jiných nekalých praktik v soudním řízení
JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Martin Richter, Ph.D.

Kolektivní odškodnění a hromadné žaloby
Prof. Dr. Jürgen Rassi

Brusel I bis – poslední novinky
Prof. Dr. Ansgar Staudinger

K některým problémům spojeným s pokračováním v trestném činu, trvajících a hromadnými trestnými činy (plynoucím z rozhodnutí NS ČR)
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Nová úprava záruky za jakost
doc. JUDr. Ivana Štenglová

Smluvní sankce – úzké pojetí v úpravě AGB
Prof. Friedrich Graf von Westphalen

Moderátoři konference: JUDr. Vladimír Zoufalý a Mgr. Michal Vávra, JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D., doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc., JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., a Mgr. Kamil Blažek

Konference bude simultánně tlumočena ČJ/NJ.

Změna programu vyhrazena.

V rámci slavnostní recepce dne 14. 6. 2024 budou vyhlášena tradiční ocenění společnosti (Prestížní cena, Autorská cena a Pocta judikátu).

Anketní lístek

KARLOVARSKÉ PRÁVNICKÉ DNY

PRESTIŽNÍ CENA 2024 pro nejlepší právníký časopis v České a Slovenské republice

HODNOTĚTE ÚROVEŇ 1-10
ODBORNÁ INFORMAČNÍ

ČASOPIS /recenzované časopisy (R)

VYDAVATEL

ČASOPIS /recenzované časopisy (R)	VYDAVATEL	HODNOTĚTE ÚROVEŇ 1-10	ODBORNÁ INFORMAČNÍ
1 Acta Iuridica Olomucensia (R)	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR	
2 Acta Universitatis Carolinae Iuridica (R)	Univerzita Karlova, Právnická fakulta	ČR	
3 Ad Notam	Notářská komora ČR	ČR	
4 Ars Notaria	Notářská komora SR	SR	
5 Bulletin advokacie/Advokátní deník (R)	Česká advokátní komora	ČR	
6 Bulletin slovenskej advokácie (R)	Slovenská advokátska komora	SR	
7 Bulletin Stavební právo	Česká společnost pro stavební právo	ČR	
8 Časopis pro právní vědu a praxi (R)	Masarykova univerzita, Brno	ČR	
9 Epravo	EPRAVO.CZ, a. s.	ČR	
10 International and Comparative Law Review (R)	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR	
11 Jiné právo	Kolektiv autorů (blog)	ČR	
12 Jurisprudence (R)	Wolters Kluwer ČR, a. s., PF UK	ČR	
13 Justičná revue (R)	Ministerstvo spravodlivosti SR	SR	
14 Komorní listy (R)	Exekutorská komora ČR	ČR	
15 Kriminallistika (R)	Ministerstvo vnitra ČR	ČR	
16 Obchodní právo (R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
17 Obchodněprávní revue (R)	C. H. Beck	ČR	
18 Právněhistorické studie (R)	Právnická fakulta UK v Praze	ČR	
19 Právní prostor	ATLAS consulting spol. s r. o.	ČR	
20 Právní rádce	Economia, a. s.	ČR	
21 Právní rozhledy (R)	C. H. Beck	ČR	
22 Právnické listy (R)	PF ZČU v Plzni, Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
23 Právník (R)	Ústav státu a práva AV ČR	ČR	
24 Právní obzor (R)	Ústav státu a práva SAV	SR	
25 Právo a rodina	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
26 Soukromé právo	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
27 Revue církevního práva (R)	Společnost pro církevní právo	ČR	
28 Revue pro právo a technologie (R)	Masarykova univerzita, Brno	ČR	
29 Rodinné listy	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
30 Soudce	Soudcovská unie ČR	ČR	
31 Soudní rozhledy (R)	C. H. Beck	ČR	
32 Správní právo (R)	Ministerstvo vnitra ČR	ČR	
33 Státní zastupitelství (R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
34 Súkromné právo (R)	Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR	
35 Trestněprávní revue (R)	C. H. Beck	ČR	
36 Trestní právo (R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR	
37 Zo súdnej praxe (R)	Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR	
38 Zpravodaj Jednoty českých právníků	Jednota českých právníků	ČR	

Není nutné hodnotit všechny časopisy, jde o hodnocení výlučně dle vlastní znalosti a možnosti srovnání.

Odborná a informační úroveň se hodnotí zvláště přidělením bodů od 1 do 10, kdy 1 bod je určen pro nejnižší a 10 pro nejlepší úroveň.

Níže lze navrhnout pravomocný rozsudek publikovaný mezi 1. 3. 2023 a 28. 2. 2024 na cenu

POČTA JUDIKÁTU:

Soud: _____ sp. zn.: _____ ze dne _____

Jméno, příjmení, titul:

Profese:

Adresa sídla:

Tel.:

E-mail:

Podpis:

Souhlasím s uchováním následujících údajů pro účely zpracování ankety po dobu dvou let od uzávěrky.

Prohlašuji, že jsem anketní lístek vyplnil/a osobně dle svého nejlepšího přesvědčení.

Anketní lístek prosíme zaslat poštou nejpozději do 31. 5. 2024, per e-mail do 12 hod. 13. 6. 2024 na adresu casopis.kjt@gmail.com, případně nejpozději do 14 hod. dne 14. 6. 2024 vyplnit na www.kjt.cz, zde je zveřejněn i Statut této ceny. Při el. vyplnění (bez vlastního podpisu) zašlete ze svého vlastního e-mailu uvedeného ve vašich veřejných kontaktech. Anketní lístky obdržené do 31. 5. 2024 budou slosovány o věcné ceny (právníckou literaturu).

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- Québecká advokátní komora byla založena před 175 lety v roce 1849? Stala se tak spolu s notářskou a lékařskou komorou nejstarší profesní organizací v této kanadské provincii. Až v roce 1941 byl v Québeccu umožněn přístup k advokacii ženám. Toto rozhodnutí bylo přitom schváleno rozdílem pouhého jednoho hlasu. Quebecká komora tak byla poslední kanadskou komorou, která tuto změnu přijala. První ženou-advokátkou se pak v roce 1942 stala Elizabeth Carmichael Monk (1898-1980), v témže roce ji následovaly Suzanne Raymond-Filion, Constance Garner-Short a Marcelle Hémond.

- v noci na 14. července 1909 byl v Bialsku zavražděn advokát? Podle deníku Venkov dne 24. září 1909 byl „v Bialsku tamní advokát p. dr. Halbreich po ránu ve své ložnici zavražděn. Mrtvola na zemi ležící oděna byla jen noční košilí; na hlavě zelo několik ran a hrdlo nešťastníkovo vykazovalo stopy rdoušení. Peněženka doktorova, tobolka na bankovky a dopisy, jakož i hodinky advokátovy byly pohřešeny. V bytě nalezen pár galoší, pak provaz a těžký kámen, jímž patrně rány do hlavy byly zasazeny“. Obžalována byla advokátova hospodyně Marie Kaifaschová. „Ježto proti ní svědčily jen indicie, odpověděli porotci na otázku viny

11 hlasy proti jednomu záporně, následkem čehož soud odsoudil Kaifaschovou jen pro zločin krádeže na 15 měsíců do těžkého žaláře.“ Až o rok později přinesly deníky včetně Brněnských novin zprávu, že „před krátkým časem dodán byl do ústavu choromyslných hudebník Mitschel. Tento šílenec učinil prý doznání, že dr. Halbreicha zavraždil, poněvadž dr. Halbreich udržoval milostný poměr s jeho ženou.“ I tehdy však byly vysloveny pochybnosti, zda tímto doznáním byla vražda objasněna.

- Pražský ilustrovaný týdeník přinášel občas anekdoty z advokátského prostředí? Podle jedné z nich „obhajoval advokát Strouhal dámu, která žalovala manžela. Byla u něj na poradě a při odchodu jí advokát připomínal: »Hlavně, milostivá paní, nezapomeňte na líčení, na líčení!« Ta dáma se urazila a sotva ze sebe vypravila: »Ale dovolte, pane doktore, já se přece nešminkuji!« V jiné anekdotě kandidát práv uvedl zkoušejícímu profesorovi jako příklad podvodu, nechá-li jej propadnout, a to s odůvodněním, že podle občanského zákoníku „kdo vědomě využije nevědomosti druhého, aby ho poškodil, dopouští se podvodu“.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Redakce Bulletinu advokacie se omlouvá Mgr. Arianě Markeševicové za to, že v BA č. 1-2/2024 na straně 64 v příspěvku nazvaném Víte, že..., který přinesl informaci o tom, že úspěšně obhájila diplomovou práci, bylo místo jejího křestního jména Ariana omylem redakce nesprávně uvedeno Adriána. Čtenářům i Mgr. Arianě Markeševicové se ještě jednou omlouváme.

Zvolte si médium pro 21. století: TISK, nebo ONLINE?

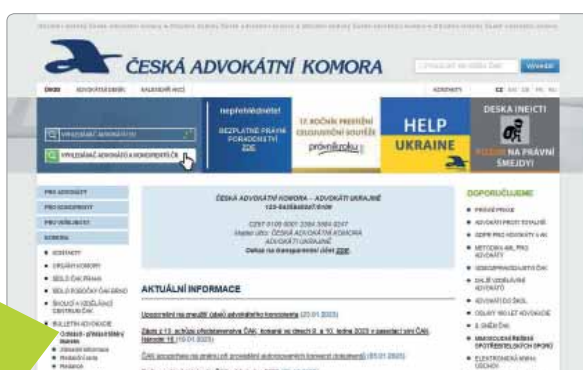
Patříte k pravidelným čtenářům Bulletinu advokacie, tradičního odborného časopisu ověřeného mnoha prestižními cenami, jehož je Česká advokátní komora mnohaletým vydavatelem a který 10x ročně dostávají advokátky/advokáti a advokátní koncipientky/koncipienti do svých schránek, resp. advokátních kanceláří?

Pak jste možná zaznamenali, že již několik let nabízí Komora jeho moderní online „listovací“ verzi. Pokud patříte k těm, jimž vyhovuje tato forma práce s informacemi, kterou Bulletin advokacie nabízí, anebo chcete z ekologických důvodů snížit počet tištěných vydání, které vaše kancelář odebírá, a rádi byste jej odhlásili, využijte k tomu náš nový jednoduchý

ONLINE ODHLAŠOVACÍ FORMULÁŘ

Formulář najdete:

- na úvodní stránce webu ČAK vlevo v hlavním menu pod rubrikou Komora/Bulletin advokacie:
- na webu Advokátního deníku, na hlavní stránce vpravo, pod bannerem Bulletin advokacie online:

POZOR! Pokud byste chtěli odhlásit zaslání Bulletinu advokacie pro více osob, např. pro více kolegů v jedné advokátní kanceláři, je zapotřebí vyplnit formulář pro každého advokáta/tku či koncipienta/tku samostatně, předejdete tak případným pochybením či nesrovnalostem.

Každý, kdo zaslání tištěného Bulletinu advokacie odhlásí, se k jeho zaslání v tištěné podobě může pochopitelně kdykoli vrátit! Využít k tomu můžete náš stejně jednoduchý online přihlašovací formulář. Ten najdete na stejném místě webu ČAK a webu Advokátního deníku jako formulář odhlásovací (viz obrázky výše).

V případě jakýchkoli dotazů nebo speciálních požadavků kontaktujte tajemnici redakce Bulletinu advokacie Evu Dvořakovou na telefonu: 273 193 165 či na e-mailu: dvorakova@cak.cz.

Vážení a milí čtenáři! Doufáme, že zůstanete Bulletinu advokacie věrni, ať ho již budete číst v elektronické, či v papírové podobě. My v redakci se budeme i nadále snažit, aby vám časopis i v budoucnu nabízel kvalitní, vysoce odborné a přitom zajímavé a aktuální příspěvky.

PRÁVNICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

LL.M. v českém jazyce

na tradiční a prestižní Univerzitě Karlově

V akademickém roce 2024/2025

nabízíme kurzy v českém jazyce v těchto oborech:

- **Zdravotnické právo**
- **Právní ochrana dat**
- **Sportovní právo**
- **Daňové právo**

Tří až čtyřsemestrální kurzy vyučované v kombinované formě jsou určeny uchazečům s ukončeným vysokoškolským vzděláním, kteří mají zájem prohloubit si znalosti ve vybrané právní oblasti a rozšířit svůj profesní záběr.

Přednáší přední čeští i zahraniční odborníci z akademické sféry i praxe.

Termín podání přihlášek:

do **31. května 2024** při zadání kódu **EARLYBIRD** se **slevou 10%**

do **31. srpna 2024** konečná uzávěrka pro přihlášky

Podmínky studia a podrobné informace:

www.prf.cuni.cz/llmcz

tel.: +420 775 854 820

e-mail: llmcz@prf.cuni.cz

